

Savaş, barış ve Kürtler 74-80

Merhaba,

Yine sıcak, yoğun ve sarsıcı gündem konuları ile karşınızdayız.

15 Temmuz darbe girişiminden sonra hükümetin ilan ettiği OHAL'in yol açtığı boğucu atmosfer devam ediyor. Başta devlete dönük olarak ilan edildiği söylenen OHAL sistemi zamanla bu amacından saparak toplumun geniş kesimlerine dönük bir baskı aygıtına dönüştü. İçerde izlenen gerilim politikası dışarıda da yeni sorun odaklarının ortaya çıkmasına yol açtı. Hükümetin izlediği gerilim politikası her geçen gün yeni bir krize kapı aralamakta, artarak biriken ekonomik, siyasi ve diplomatik sorunlar Türkiye'yi topyekûn bir krize doğru hızla sürüklemektedir

Cerablus operasyonu ile Suriye'ye yapılan askeri müdahale Türkiye için bataklığa dönüşmek üzere. Musul meselesi nedeniyle Irak ile ilişkiler iyice gerildi. Son dönemde Avrupa Birliği ile yaşanan restleşme Türkiye'yi bir yol ayrımına getirdi. Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan Musul ve Lozan tartışmaları üzerinden Türkiye'nin yayılmacı emellerini apaçık ortaya serdi.

Bütün bu kaotik ortamda AKP hükümeti, uzun bir süredir gündemde tuttuğu Başkanlık Sistemi konusunu MHP'nin desteğiyle yeniden gündeme getirdi. AKP ve MHP'nin üzerinde uzlaştığı Türk tipi başkanlık sistemine ilişkin tasarı nihayet 10 Aralık 2016 tarihinde Meclise sunuldu.

Gelinen aşamada toplumun diğer kesimleri gibi Kürt toplumu ve onun siyasi aktörleri de söz konusu Türk tipi başkanlık sistemini yakından izleyip tartışmak ve ona ilişkin bir tutum ortaya koyma göreviyle karşı karşıya.

Bu sayıda bütün bu gelişmelere ilişkin birçok değerli analize yer verdik.

Sayın Ali Haydar Koç her zamanki derin birikimiyle Musul meselesinde Türk tarih tezlerinin yol açtığı karartmalara karşı Kürdistanî tezleri ortaya koydu, tarihin arka planına ışık tutmaya çalıştı.

Sayın Hasan Tuzcu ve Mazhar Karar ise yazılarında Türkiye'de kırım aygıtına dönüşen OHAL durumunu ve diktatörlük-demokrasi sarkacının işleyicini farklı açılardan mercek altına almaya çalıştılar

Bayram Bozyel ve Ümit Tektaş, Meclise getirilen Türk tipi başkanlık sisteminden yola çıkarak genel olarak değişik hükümet sistem biçimlerini, özel olarak da Türk tipi başkanlık önerisini irdeleyen makaleler yazdılar.

Sayın Mesut Tek bu sayıdaki yazısında basında PSK'ye yöneltilen kimi iddialara açıklık getirdi. Yine Seyidhan Pasûrî'nin PSK sürecine ilişkin olarak soru cevap tarzında kaleme aldığı çalışma oldukça öğretici nitelikte.

Bu sayımızda toplumsal ve aktüel gelişmelere yer veren iki yazı daha var. Biri Sevdâ Çelik'in Musul-Rakka hattında yaşanan savaşı işleyen yazısı, öteki de Rojhat Kızıl'ın gençliğe odaklanan sosyolojik analizi. Her ikisi de dikkatle okunacak türden.

Celadet Alan ise yazısında örgütsel mücadelede disiplin, ahlak ve kolektif davranış temalarını ön plana çıkartmış.

Sayın Bilal Sambur Deng Dergisi'nin bu sayıdaki makalesinde, herkesin merakla beklediği ABD'nin yeni Başkanı Donald Trump'ın Kürt sorununda nasıl bir politika izleyeceği meselesine yer verdi.

Okuyunca beğeneceğinizi umuyoruz.

Başkanlık sistemi tartışmaları üzerine

Bayram BOZYEL

Başkanlık sistemi ile ilgili tartışmaların içeriğine girmeden önce, bu konunun hangi bağlamda gündeme geldiğini kısaca hatırlatmakta yarar var.

Türkiye’de başkanlık meselesi 1990’lı yıllarda ilk kez cumhurbaşkanı oldukları dönemde Turgut Özal ve Süleyman Demirel tarafından dile getirilmiş, ancak bu öneriler kamuoyundan ciddi bir destek bulmadığı için bir süre sonra gündemden düşmüştür.

2002 yılında iktidara gelen AK Parti uzun yıllar boyunca parlamenter sistemden yana bir tavır içinde oldu. AK Parti’nin 2007 yılında hazırladığı yeni anayasa taslağında parlamenter sistemin esas alındığını görmek mümkün. Ancak 2007 yılında cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi yönünde yapılan anayasa değişikliği referandumu, başkanlık sistemi tartışmasını yeniden gündeme getirdi. AK Parti 2013 yılında mecliste oluşan Anayasa Uzlaşma Komisyonu’na başkanlık

sistemini esas alan bir metin sundu. Ardından da Türkiye, 10 Ağustos 2014 tarihinde cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından belirleneceği seçime girdi.

Cumhurbaşkanı seçimlerine giren adaylardan AKP Genel Başkanı ve dönemin Başbakanı Tayyip Erdoğan seçim kampanyası boyunca başkanlık sistemini işledi. Seçilmesi halinde geçmiştekilerden farklı bir cumhurbaşkanı olacağını, siyasete aktif müdahale eden bir tutum sergileyeceğini her vesileyle ortaya koydu. Seçildikten sonra da bu tavrını sürdürdü.

Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi doğal olarak bu makamın meşruiyetini artırdı. Arkasında bunca halk desteği olan bir cumhurbaşkanının sistem içindeki konumunun farklı olması gerektiğine dair yeni tartışmalar başladı.

Öte yandan, Erdoğan’ın doğrudan halk oyuyla seçilmesinden sonra da AKP bir dönem başkanlık sistemi konusunda ikircikli davrandı, net bir tutum ortaya

koymaktan uzak durdu. Bu ve başka nedenlerle Cumhurbaşkanı Erdoğan, parti üzerindeki etkisini de kullanarak Başbakan Ahmet Davutoğlu'nu AK Parti Genel Başkanlığı ve başbakanlıktan el çekirtti ve Binali Yıldırım'ı onun yerine getirdi. Binali Yıldırım'ın başa gelmesinden sonra Cumhurbaşkanı Erdoğan artık hem partide hem de hükümette tam denetim sağlayacak bir konuma geldi. Burada altı çizilmesi gereken bir nokta şu; AK Parti içindeki söz konusu operasyondan sonra Cumhurbaşkanı Erdoğan fiilen bir başkan gibi icraata bulunur ve yetki kullanırken, mevcut anayasaya göre siyasi ve hukuki açıdan tamamen sorumsuzdu.

Sonunda bu sürecin kaderini değiştiren MHP lideri Devlet Bahçeli oldu.

Ayakları altındaki zeminin ger geçen gün kaydığını gören MHP lideri Bahçeli söz konusu durumu bir fırsat bilerek devreye girdi.

MHP lideri Bahçeli'nin 11 Ekim 2016 tarihli meclis grup toplantısında AKP'ye yaptığı çağrının ardından başkanlık sistemiyle ilgili süreç yeni bir ivme kazandı. Bahçeli çağrısında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın anayasal ve yasal sınırlarına çekilmemesi durumunda "fiili durumun hukuki boyut kazanmasını" önerdi. Bu, aslında Erdoğan'ın başkanlık projesine doğrudan uzatılmış açık bir destekten başka bir şey değildi. Bahçeli'nin bu açıklaması üzerine, AKP ile MHP arasında, AKP'nin hazırladığı dar kapsamlı anayasa değişiklik taslağı üzerine yoğun görüşmeler başladı. Son olarak Başbakan Binali Yıldırım ile MHP lideri Devlet Bahçeli iki parti arasındaki taslakla ilgili son pürüzleri gidermek üzere bir araya geldi. Basına düşen en son haberler, tarafların bu konuda önemli oranda uzlaştığı yönünde. Bu

durumda, farklı bir sürprizin yaşanmaması halinde önümüzdeki yılın yaz başlarında Türkiye'nin referanduma gitmesi yüksek bir ihtimal gibi gözüküyor.

Sistem tartışmalarına kısa bir bakış

AKP'nin gündeme getirdiği ve çerçevesi giderek netlik kazanan sistem değişikliği önerisi üzerinde yoğunlaşmadan önce günümüzde çokça dile getirilen parlamenter sistem, başkanlık sistemi ile yarı başkanlık sistemlerinin ne olduğuna ve aradaki farklara bakmakta fayda var.

Öncelikle şunu altını çizelim; Parlamenter, Başkanlık ve yarı-Başkanlık hükümet sistemleri, kuvvetler ayrılığı kriterine göre, daha doğrusu yasama-yürütme ilişkilerinin düzenleniş tarzına göre birbirinden ayrılan hükümet sistemleridir. Ve elbette bu her üç sistem de son tahlilde demokrasiye uygun hükümet modelleridir.

Bu üç sistemin temel niteliklerini şu şekilde özetlemek mümkün.

Parlamenter Sistem: Parlamenter sistemde hükümet parlamentonun içinden çıkar ve onun güvenine sahip olduğu sürece görevde kalır. Bu sistemde parlamento, hükümeti güvensizlik oyuyla düşürebilir, buna karşın hükümet de parlamentoyu feshederek ülkeyi seçime götürme yetkisine sahiptir. Başka bir ifade ile parlamenter sistemde her iki organın da diğerinin hukuki varlığına son verme yetkisi söz konusudur. Bu sistemde cumhurbaşkanlarının konumu daha çok sembolik ve temsili yetkilerle sınırlıdır.

Başkanlık Sistemi: Başkanlık sisteminde ise ne yasama yürütmenin varlığına son verebilir ne de yürütme yasama

organını feshederek seçimlere gidebilir. Bu sistemde başkan ve yasama organı halk tarafından genel oyla ayrı ayrı ve sabit süreler için seçilirler ve bu süreler içinde diğer organ karşısında bağımsız varlıklarını sürdürürler. Bu açıdan başkanlık sistemi keskin-katı kuvvetler ayrılığı olarak tanımlanır. Çünkü başkanlık sisteminde başkan yürütme gücünün tek sahibidir. Bu sistemde bakanlar başkanın tercihleri doğrultusunda göreve gelir ve görevden alınırlar.

Yarı-başkanlık Sistemi: Yarı-Başkanlık Sistemi ise başkanlık sistemi ile parlamenter sistemin bazı unsurlarını birleştiren karma bir tip olarak kabul edilir. Bu sistemin en belirgin örneği ise 1958 yılından itibaren Fransa’da uygulanan sistemdir. Bu sistemin Başkanlık sistemine benzeyen yönü, bu sistemde de cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi ve geniş yetkilere sahip olmasıdır. Parlamenter sistemle ortak yanı ise bu sistemde yasama organına karşı sorumlu ve onun güvenine muhtaç bir hükümetin olmasıdır.

Bu yazıda şimdilik yarı-başkanlık sistemi bir yana bırakılarak parlamenter sistem ve başkanlık sistemi üzerinde durulacak ve bu her iki sisteme ilişkin argümanlar karşılaştırılacaktır.

Başkanlık sistemi ile ilgili en çok ileri sürülen argüman bu sistemin yürütmede istikrar ve uyum sağladığı iddiasıdır. Başkanlık sisteminin dar anlamda yürütmede bir istikrar ve uyum sağladığı söylenebilir. Çünkü başkanlık sisteminde başkan sabit bir süre için halk tarafından seçilir ve bu süre içinde istisnalar hariç görevinden uzaklaştırılmaz. Başka bir ifade ile başkanlık sisteminde hükümetlerin zamanından önce görev bırakması, erken seçime gitmesi ya da koalisyon

hükümetlerine başvurma ihtiyacı söz konusu değil.

Ne var ki yürütmede istikrar ve uyumun sağlanması her zaman siyasal istikrar anlamına gelmez. Başkanlık sisteminde de yürütme belli başlı politikaları hayata geçirmek için yasama organının çıkaracağı yasalara ve kabul edeceği bütçeye muhtaçtır.

Öte yandan başkanlık sisteminde, başkan ile parlamento çoğunluğunun farklı partilerin elinde olması halinde doğacak krizleri aşmak zordur.

Yapılan araştırmalar, başkanlık sisteminde demokrasinin kesintiye uğrama ihtimalinin parlamenter rejimlerdekinden daha fazla olduğunu gösteriyor. Parlamenter sistemde hükümet son tahlilde parlamento çoğunluğunun güvenine dayanır. Böyle olduğu için de herhangi bir nedenle çoğunluğunu kaybetmesi halinde düşürülür ve parlamentodaki yeni çoğunluğu yansıtan yeni bir hükümet kurulur. Bu da mümkün olmazsa, fesih yoluyla yeni seçimlere gidilir. Oysa başkanlık sistemi bu tür krizleri çözecek mekanizmalardan yoksundur.

Özetle bu her üç sistem de birer demokratik hükümet biçimidir. Her bir yönetim biçiminin kendine göre avantajları ve dezavantajları söz konusudur. Sözelimi başkanlık sistemini her derde deva olarak önermek ne kadar yanlışsa bu sistemin mutlak bir biçimde başkanın kişisel diktatörlüğüne dönüşeceğini söylemek de abartılı bir yaklaşımdır. Bir hükümet sisteminin (parlamenter ya da başkanlık biçiminin) başarısı o ülkedeki tarihi, sosyal, kültürel ve siyasal koşullara, demokratik siyasal değerlerin gelişkinliğine, sivil toplumun etkinlik derecesine ve siyasi partiler sisteminin yapısı gibi birden çok faktörün birleşik etkisine bağlıdır.

Ancak yine de deneyimler parlamenter sistemlerin başkanlık sistemlerinden daha uygulanabilir olduğu yönündedir. Zira dünyada başkanlık sisteminin başarılı olduğu bir tek ülke var ve o da ABD'dir.

Bir istisna, ABD başkanlık sistemi

Bugün başkanlık sistemini uygulayan ülkeler içinde gerçek bir kuvvetler ayrımına dayanan ve büyük arızalara uğramadan işleyen ülke ABD'dir. ABD'de başkanlık sisteminin bu tarzda işlemesi tek başına bu sistemin erdemlerinden değil, daha çok ABD'nin kendine özgü tarihsel, sosyolojik, siyasal ve kültürel koşullarından kaynaklıdır.

ABD'nin "kurucu babaları", birey hürriyetlerini koruyacak sınırlı devleti gerçekleştirmek, iktidarın tek merkezde toplanmasını önlemek amacıyla, yasama ve yürütme kuvvetlerinin keskin ayrılığına dayanan başkanlık sistemini kabul etmişlerdir. ABD, bu sistemin dünyadaki ilk örneğidir. Ancak bununla da yetinilmeyerek, İngiliz hukuk devleti (rule of law) geleneğinin gereği olarak, yargı organına yasama ve yürütme karşısında tam bağımsızlık sağlamıştır. (Ergun Özbudun, Amerikan tipi başkanlık sistemi model olabilir mi? <http://www.baroturk.com/prof-dr-ergun-ozbudun-amerikan-tipi-baskanlik-sistemi-model-olabilir-mi-17297h.htm>)

ABD anayasa yapımcıları, anayasal/sınırlı devleti yaratırken sadece "yatay" düzeyde yani yasama, yürütme ve yargı organları arasında kuvvetler ayrılığını tesis etmekle kalmamışlar, en az onun kadar önemli olan "dikey" düzeydeki kuvvetler ayrılığını, yani federalizmi de geliştirmişlerdir. Federalizm, devlet iktidarlarının bir merkezi (federal) devletle federe devletler arasında, anayasada belirtilen şekilde bölüştürülmesine da-

yanır. (a.g.y)

ABD'de her federe birimin aynı zamanda kendi anayasası, seçilmiş yasama, yürütme ve mahkemeleri vardır. Bununla da yetinilmemiş her federe devletin içindeki şehir ve kasabalara geniş ölçüde yerinden yönetim imkânı tanınmıştır.

Federal sistemin bir özelliği de şudur: her federe yapı federal devlet idaresinin oluşumuna "devlet olarak" katılma hakkına sahiptir. Bunu sağlamanın yolu ise, federal yasama organının, biri nüfus esasına, diğeri de federe yapıların devlet olarak temsiline dayanan iki meclisli bir yapıda olmasıdır. Bu esasla ABD yasama organı olan Kongre, halkın nüfus esasına göre temsil edildiği Temsilciler Meclisi ile her federe devletin nüfusuna bakılmaksızın ikiyeşer senatörle temsil edildiği Senato'dan oluşmaktadır (a.g.y)

Her bir meclisin farklı esaslara göre oluşması, bunların her birinde farklı partilerin çoğunlukta olmalarına imkân verir. Bu durum sistem içindeki denge ve denetleme mekanizmalarının etkinliğini artıran bir faktördür.

Öte yandan ABD'de bir anayasa değişikliğinin gerçekleşmesi için hem iki meclisin (Temsilciler Meclisi ve Senato) 2/3 çoğunlukla kabulü hem de federe yapıların 3/4'ü tarafından onaylanması gerekir.

Daha önce de ifade edildiği gibi ABD'de başkanlık sisteminin başarısı tek başına ülkedeki anayasal düzenlemeyle açıklanamaz. Burada sistemin başarısı esas olarak ülkenin tarihsel ve kültürel yapısıyla doğrudan ilintilidir. Çünkü ABD'nin kuruluşundan önceki İngiliz egemenliği döneminde yarı bağımsız devlet biçiminde 13 koloni vardı ve bunlar bağımsızlık savaşının ardından 1777 yılında önce konfederasyon halinde daha sonra ise 1787 yılında fe-

derasyon biçiminde bugünkü ABD'yi oluşturdular.

Öte yandan ABD'de güçlü bir sivil toplum geleneğinin varlığı ve partiler sisteminin gevşek yapısı başkanlık sisteminin bu ülkedeki işleyişinde önemli bir rol oynamıştır. Buna karşın ABD modelini taklit eden birçok Latin Amerika ülkesinin demokrasi pratiği hiç de parlak değildir. Bu ülkelerde demokrasi süreçleri birçok kez askeri darbeler, uzun süren askeri diktatörlükler ya da otoriter rejimler tarafından kesintiye uğramıştır.

Özetle başkanlık sistemlerinin daha istikrarlı ve askeri darbelere dayanıklı oldukları iddiası mutlak değildir. Alfred Stepan ve Cindy Skach'ın OECD üyesi olamayan ve 1973-1989 döneminde en az bir yıl demokratik rejim altında yaşamış bulunan 53 ülke üzerindeki araştırmasına göre, bunlar arasında parlamenter rejimle yönetilenlerin yüzde 62'i, 1973-1989 arasında en az on yıl sürekli olarak demokratik rejimi sürdürmüşlerdir; başkanlık sistemiyle yönetilenler arasında bu oran, sadece yüzde 20'dir. Benzer şekilde, aynı dönemde parlamenter rejimle yönetilen ülkelerin ancak yüzde 18'i bir askeri darbeye maruz kalmış olduğu halde, başkanlık sistemiyle yönetilenlerin bu oranı yüzde 40 olmuştur.

Türk tipi başkanlık sistemi

Öte yandan Cumhurbaşkanı Erdoğan ve AKP çevrelerinin savundukları sistemin genel çerçevesi yavaş yavaş şekillenmeye başlamış durumda. AK Parti'nin konuya ilişkin hazırladığı anayasa değişiklik taslağında sunulan sistemin ne başkanlık sistemi ne de gerçek bir parlamenter sistem ile hiçbir ilişkisi yok. Tersine söz konusu olan Türk tipi bir başkanlık sistemidir.

AKP'nin MHP ile üzerinde uzlaşıp kamuoyuna açıkladığı anayasa değişiklik tasarısında dört temel nokta öne çıkıyor.

Söz konusu tasarıda;

Birincisi; Başkanın (tasarıda cumhurbaşkanı olarak korunmuş) partisiyle ilişkisi devam ediyor. Bunun anlamı şu; başkan (cumhurbaşkanı) aynı zamanda partisinin genel başkanı da olabilir. Parti genel başkanı olan bir cumhurbaşkanının aynı zamanda partisinin millet vekillerini belirlemesi de kaçınılmaz. Bu durumda klasik anlamdaki başkanlık sistemindeki kuvvetler ayırımından söz etmek mümkün değil. Başkanın belirleyeceği vekillerden oluşan bir yasa organının başkan üzerinde denetim kurması eşyanın tabiatına aykırı olur. Bu durumda kuvvetler ayırımından değil, kuvvetlerin (yasama ve yürütmenin) başkanın şahsında birleştirilmesinden söz edilebilir.

İkincisi; AKP'nin öngördüğü yeni sistemde cumhurbaşkanına yüksek yargı organları üzerinde geniş ölçüde bir denetim kurma imkânı sağlanıyor. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) üyelerinin önemli bir bölümü Cumhurbaşkanı ve başbakan tarafından atanıyor. Böyle bir yetkinin yürütmenin yargı üzerindeki etkisini artırdığına ve güçler ayrılığı ilkesine aykırı olduğuna şüphe yoktur. Cumhurbaşkanının, oluşumunda bu denli etkili olduğu bir yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığından söz edilemeyeceği ortada.

Üçüncüsü, AKP önerisinin Amerikan başkanlık sisteminden ayrıldığı bir diğer nokta da başkana parlamentoyu by-pass ederek ülkeyi başkanlık karar-nameleriyle yönetmesinin önünü açma-

sıdır. Gerçi başkanın kararname çıkartması bazı koşullara bağlanmış olsa bile söz konusu koşulların ne olup olmadığı tartışmaya açıktır. Her halükârda başkana böyle bir yetkinin verilmesi kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırıdır.

Dördüncüsü, Türk usulü başkanlık sistemini klasik başkanlık sisteminin ayıran önemli noktalardan biri de başkanın ve TBMM'nin karşılıklı olarak birbirlerinin görevlerine son vermeleridir. Oysa klasik başkanlık sisteminde ne parlamento başkanın görevine son verebilir ne de başkan parlamentoyu feshederek seçime götürebilir.

Özetle AKP'nin önerisi demokratik başkanlık sisteminde var olması gereken denge ve denetim mekanizmalarından tümüyle yoksun görünüyor. Başkanla parlamento çoğunluğunun aynı partiden olması durumunda parlamentonun yürütme üzerindeki denetiminden söz edilemeyecektir. İki organın ayrı partiler elinde olması halinde ise sistemin kilitlenmesi ve krizlerle karşı karşıya kalması kaçınılmazdır.

Sonuç olarak...

Türkiye'nin yaşadığı temel sorunların hiç birisinin hükümet etme biçimiyle (parlamente, başkanlık ya da yarı-başkanlık sistemiyle) ilişkisi yoktur. Zaten AK Parti de, getirmek istediği Türk usulü başkanlık sistemi ile neyi çözeceğini açıklamış değil.

Öte yandan yürürlükteki sistemin de demokratik parlamente sistemle bağdaşan bir yanının olmadığı ortada. 1982 anayasasının öngördüğü mevcut sistemde gerçek anlamda bir kuvvetler ayrılığı söz konusu değil. Çünkü parlamentodaki çoğunluk partisinden çıkan bir hükümetin aynı parlamento tarafından denetlenmesi pratikte işleyen bir durum değil.

Bu durumda, AKP'nin getirdiği yeni düzenlemeyle sistemdeki söz konusu çarpıklık giderilmek bir yana daha da karmaşık hale getiriliyor. AKP'nin önerisi Türk usulü başkanlık sisteminde iktidarın cumhurbaşkanı kişiliğinde şahsileşmesi ve daha çok otoriterleşme eğilimine girme ihtimali artmış oluyor.

Çözüm, özgürlükçü bir anayasa ve federal sistemde

Yukarıda kısaca ifade edildiği gibi Türkiye'nin temel sorunu (parlamente, başkanlık, yarı-başkanlık anlamında) hükümet sistemi değil. Esas çözülmesi gereken şey Türk devletinin dayandığı tekçi, inkârcı ve anti demokratik kuruluş felsefesi ile yönetim zihniyetidir.

Türkiye'nin öncelikle bir Kürd ve Kürdistan meselesi olduğu açık. Türkiye sınırları içindeki Kürdistan parçasında yaşayan yirmi beş milyon Kürt her türlü ulusal ve demokratik haklarından yoksun bulunuyor. Kürt halkı yüzyıla yakın bir zamandır yoğun bir zorbalık, asimilasyon ve göçertme politikasına maruz kalıyor.

Türkiye sınırları içinde yaşayan Ermeni, Süryani, Arap vs. etnik ve dini topluluk da benzer gayri insani uygulamalara yoğun bir biçimde tabi tutuluyor.

Türkiye'de gerçek anlamda demokratik bir sistem inşa edilememiş, bu yöndeki süreç belirli aralıklarla kesintiye uğrayarak dejenere edilmiştir.

Türkiye'de hala çağdaş anlamda bir düşünce, ifade ve örgütlenme özgürlüğü yok, özgür bir basın söz konusu değil

Benzer şekilde bu ülkede bağımsız bir yargıdan, özerk ve demokratik bir üniversiteden, farklılıkların kendilerini özgürce ifade etme koşullarından söz edilemez. Koca bir Alevi toplumu kendi dini ve kültürel inançlarını özgürce ya-

şayamıyor.

Türkiye'deki siyasi ve idari sistem de söz konusu tekçi ve anti demokratik zihniyete göre düzenlenmiştir.

Ülkenin siyasi sisteminin aşırı merkezi yapısı, yerel yönetimlerin katı kurallarla merkezden denetlenmesi, ordunun aşırı politize durumu söz konusu siyasi sistemin tekçi karakterinin yansımasından başka bir şey değil.

Öte yandan Türkiye'de siyasi partiler sistemi demokratik işleyiştan uzak ve liderlerin yoğun sultası altındadır. Mevcut seçim sistemi farklılıkların ülke yönetimine yansımasına kapalıdır. Seçimlerde uygulanmakta olan % 10 barajı demokrasinin evrensel ilkelerine aykırıdır.

Yapılması gereken şey, yukarıda kısaca belirtilen sorunlara çözüm getirecek proje ve mekanizmalar ortaya koymaktır. Bunun yolu ise bütün toplumsal kesimlerin katılımıyla yapılacak

demokratik ve çoğulcu bir anayasa yapımından geçer. Yapılacak yeni anayasa hukukun üstünlüğünü esas alan, bütün etnik ve dini azınlıkların kendilerini özgürce ifade etmesine imkân tanıyan, Kürt halkının özgür ve onurlu bir şekilde yaşamasını güvence altına alan bir anlayışla yapılmalı. Ülke yönetiminde istikrar da kalıcı bir barış ve kardeşlik ortamının sağlanması da böylesi köklü bir değişikliğe bağlıdır. Türkiye mevcut katı merkezi sistemden vazgeçerek federal bir sisteme geçmelidir.

Kürd meselesini çözüme iradesine sahip, demokrasiyi evrensel standartlarda hayata geçirmek isteyen bir ülke bunu parlamenter sistemle de yapabilir, başkanlık sistemiyle de... Söz konusu temel sorunlara çözüm getirmeyen bir zihniyetin ise mevcut krizleri ötelemek ve enerji kaybetmek dışında varacağı bir sonuç yok.

Musul'dan sonra Rakka'dan önce

Neval ÇELİK

Beş yılı aşkın süredir Irak- Suriye zemininde yaşanan savaş lokal dünya savaşı niteliğindedir. Koalisyon güçleri içerisinde ABD, Rusya'nın yanı sıra birçok batı ülkesi ve bazı Arap devletleri taraf olarak yer alırken; sünni araplardan oluşan IŞID ile ona destek veren güçler savaşın diğer tarafındaydı. Siyah-beyaz bir savaş olmadı, ön cephe net ve keskin, savaşın arka cephesi flu ve karmaşıktı. Böyle olmasının nedenleri açıktır elbette; büyük güçlerin doğrudan savaşının ortaya çıkaracağı tahribatın boyutlarının göze alınamaması ve bu nedenle vesayet savaşlarının tercih edilmesi. Savaşın, yerel unsurların çıkarlarından önce büyük güçlerin çıkarları doğrultusunda yönlendirilmeye çalışılması ve bunun yarattığı çelişki ile paradokslar... Konuk diplomasinin, insanlığın en eski kördüğümünden biri olan Şii- Sünni sorununa güç getirememesi ve uluslararası bir sorun olan Kürdistan sorununu aşacak dinamizmi Ortadoğu dengelerine yedirememesi...

Bu olgular ortadayken savaşın kısa sürede son bulabileceğini beklemek hayalcilik olur. Yüzyıllardır uyuyan devler uyanırdıktan sonra 'bizden bu kadar siz de yeniden uykunuza dönün' dense dahi, uyutulamayacak kadar uyandı ve karşılıklı pozisyon aldılar. Örgütlendi, silahlandı, mevzilendi ve kan döktüler. Kürdlerin statüsü, Şii- Sünni konumlanması sağlanmadan, dolayısıyla İran, Türkiye, Suriye ve Irak yeniden ele alınmadan hatta Ürdün, Kuveyt.. son bulmayacaktır.

Farklı ihtimallerle karşı karşıyayız: ABD seçimlerini kazanan Trump'ın Rusya ile ilişkilerde soğuk savaş argümanlarını törpüleme eğiliminde olması uzlaşma noktaları ve zeminlerini çoğaltabilir. Esad çözümü kabul edilir ve rötüşler üzerinde anlaşma sağlanabilir. Diğer yandan İran daha açık ortaya çıkabilir, sertleşir ve savaş Şii-Sünni rengini yoğunlaştırarak Afrika ya da Ortadoğu'da yayılabilir. Belirgin bir diğer ihtimal de Kürdler üzerinden devlet sınırları ele al-

nabilir. İççe düşünüldüğünde olasılıklar çoğaltılabilir.

Gelinen aşamada ortaya çıkan en somut durum Musul Operasyonu'nun savaşa daha yerel nitelik kazandırdığıdır. Diğer yandan eğer Rakka Operasyonu çözüm nüveleri ortaya çıkmadan başlatılırsa, bölgede yer alan tüm unsurların savaşına dönüşecektir.

Musul Operasyonu başlamadan önce Kürdistan Bölge Yönetimi ile Irak arasında yapılan görüşmeler, Türkiye'nin dahil olma çabası, Kerkük'e yönelik saldırı, operasyonla birlikte Haşdi Şabi'nin planlamaya dahil olması ve ardından Irak parlamentosunda yasallaşması, bununla birlikte Esad tarafından Suriye'ye davet edilmesi, PKK'nın Şengal'de güç arttırmasının yanında İran'ın Türkiye'ye ittifak çağrısı, Türkiye'nin Suriye'de savaşa dahil olması ve İran'ın ABD'ye yönelik tehditkar açıklamaları... Bunların hepsi bir taş oynadığında ortaya çıkan pozisyon değişiklikleridir. Musul Kürdler için çok önemlidir. Başkan Mesud Barzani, peşmergenin aldığı toprakları bırakmaya çağını, İbadi ile Kürdistan'ın statüsü konusunda anlaşıldığını açıklaması ve Musul Operasyonu'nun ardından bağımsızlık referandumunun yapılacağını ilan edilmesi bile dengeleri sarsmaya yetti.

Bütün bunlar gözetildiğinde, Rakka Operasyonu başlamadan kendimizi yenden ele almalıyız. Öncelikle kalenin içini

sağlama almak gerekiyor ki; Mesud Barzani'nin Güney Kürdistan'daki partilere çağrısı bu konuda stratejik değerdedir. Vesayetçiler ayak sürtsen de parlamentoya işlerlik kazandırmak önemlidir. Ancak kale sınırları geniştir; içine peşmergeyi de gerillayı da alıyor. Bu durumda önemli bir sıkıntı ortaya çıkıyor. Başından itibaren Güneybatı Kürdistan'ın peşmerge güçleriyle ortak savunulmasının başta Türkiye olmak üzere uluslararası ilişkiler açısından kritik önemde olduğu geniş kesimlerce vurgulanmasına rağmen, PKK akan kanla birlikte elde edilmiş tüm kazanımları garantörsüz ve askıda bırakmayı seçti. Bir süredir 'ulusal siyaset' çağrısı yapsa da, Şengal'de gücünü arttırması öncelikli güvensizlik kaynağıdır. Çünkü orada ne adına bulunduğu belirsizdir. Oluşturulan askeri güç Haşdi Şabi'ye bağlıdır ve Irak'tan maaş almaktadır. Bu çizgi ile Kürdistan ilişkisi ancak karşıtlık biçiminde ele alınarak değerlendirilebilir. Pozisyonu değişmediği sürece ya Kürdistan karşıtı cephede ele alınarak ulusal siyaset yürütülür ya da kale içindeki Truva Atı...

Kurulu devletler dahi 'değişen dünyada yerimizi sağlamlaştırmalıyız' kaygısı taşıyor. Kürdler olarak yapmamız gereken savaş dahil her türlü gelişmeye hazırlıklı olmak, sınırları aşarak ulusal safları sıklaştırmaktır. Bunun bilinci ve çabası tüm kazanımların tek garantisi olan Güney Kürdistan Devleti'ni yaratabilir. Kaldı ki başka şansımız da yoktur.

Gerçekler karartılamaz

Mesud TEK

Aklıma her şey gelirdi ama Partimizin kurucularından, 28 yıl genel sekreterlik görevini yürüten ve benim siyasi kimliğimin oluşmasında önemli etkisi olan Sayın Kemal Burkay'a yönelik böylesi bir yazıyı kaleme alacağım hiç aklıma gelmezdi. Ama ne yaparsın. İnsan hayatta bazen hiç beklemediği şeylerle karşılaşılıyor, bazen da hiç istemediği şeyleri yapmak zorunda kalıyor, hele de siyaset ile ilgileniyorsa...

Her şeyden önce bu yazıyı kaleme aldırın Sayın Burkay'dır, Dengê Kurdistan ve HAK-PAR sitelerinde yayınlanan bir yazısı ve özellikle de Hollanda'da düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşmasıdır.

Diğer yandan bu yazının amacı Sayın Burkay ile polemik yapmak değil. Amacım, Kemal Burkay'ın adı geçen sitelerde yayınlanan bir makalesine yazdığı kısa girişte dile getirdiği haksız eleştiri ve gerçeği yansıtmayan belirlemelerine cevap vermek, kamuoyunun doğru bilgilendirilmesine katkı sunmaktır.

Sayın Burkay, ilk kez 09.08.2015 tarihinde yayınladığı makalesini 15 Kasım 2016 tarihinde "Bir kez daha sosyalizm ve hakların kardeşliği üzerine" adı altında yeniden yayınlarken kısa bir giriş yazısı da ekliyor.

Burkay giriş yazısında, son dönemlerde "halkların kardeşliği" ve "sosyalist düşünceye" yönelik yanlış söylemlerin sık sık gündeme geldiğini, bazı kişilerin sömürgeci devletler ve şovenlerin yaptıklarına bakarak öfkelerini hümanist söylemlere yönelttiklerini belirtiyor ve bizden de bazılarının bu kişiler arasında bulunduğunu söylüyor. Sayın Burkay şöyle diyor:

"İşin garibi bu tür söylemler, yıllarca Kürdistan Sosyalist Partisi'nde yan yana mücadele ettiğimiz bazı yoldaşlarda da görünüyor. Bunda son HAK PAR-PSK ayrışmasının da payı var. Bizim, legalde yeni bir PSK kurma girişiminde bulunan arkadaşlarla elbet yolumuz ayrıldı. Bize göre PSK miadını çoktan doldurmuştu ve lega-

le çıkarken hazır parti, HAK-PAR vardı, ayrı bir parti kurmaya gerek yoktu. Bu arkadaşlar, evet yanlış yaptılar, böylece hareketi böldüler. Üstelik bunu sosyalizmin ya da başka bir şeyin hatırına yapmadılar. Onların böyle bir derdi yok ve bu işi sadece HAK-PAR'ın 6. Kongresi'nde yönetimi alamadıkları için yaptılar. Böylece, "küçük olsun, bizim olsun" anlayışıyla ayrı örgüt kurdular ve PSK'nin adını da buna alet ettiler, mirasına konmak istediler."

Bu uzunca alıntı Kendi içinde birçok haksız eleştiri, tersyüz edilmiş gerçeği barındırıyor. Kısaca açıklamaya çalışayım:

Sayın Burkay'a göre, PSK HAK-PAR ayrışmasından sonra bazı arkadaşlarımız, "halkların kardeşliği" gibi hümanist bir söyleme öfke duymaya başlamışlar!...

Sayın Burkay somut isimler vermiyor. Kimlerin nerede ne söylediğini belirtmiyor. Ama Kemal Burkay gibi yılların politikacısının elinde somut bilgiler olmadan böylesi bir iddiada bulunmayacağını inancıyla, bazı arkadaşlarımızın öfkelerini "halkların kardeşliği" gibi hümanist bir söyleme yöneltebileceklerini peşinen kabul ediyorum.

Çünkü, Kürdler eşi görülmemiş bir ulusal baskı altında bulunurken, uzun yıllar varlığı inkar edilip amansız bir asimilasyon politikasına maruz kalırken, yan yana yaşadığı Türk halkı ve onun devrimci, sol ve sosyalist güçlerinden gerekli desteği ve dayanışmayı görmediği bir gerçekken, Kürdler arasında, "halkların kardeşliği" söylemine tepki duyanların bulunmasını, doğru bulsam da doğal olduğuna inanıyorum. Bu nedenle Kürd halkının bir parçası olan partimizin saflarında da böyle düşünenler bulunabilir.

Ama itiraf edeyim ki bunun PSK HAK-PAR ayrışmasıyla ilişkisini anlamış değilim. Belki benim zekam bunu kavra-

maya yetmiyor. Sayın Burkay benim ve benim gibilerin anlayacağı bir dille anlatsa biz de anlamış oluruz...

Öte yandan böyle düşünenler diğer partilerde bu ara HAK-PAR çevresinde de olabilir. Çünkü onlar da bu halkın bir parçası. Önemli olan ise partilerin merkezi organlarının tavrı ve söylemleridir.

Doğrusu Sayın Burkay'dan böylesi davranışları kabul etmemekle birlikte anlayışla karşılaşmasını bekliyordum. Ama nasıl düşüneceğine, nasıl davranacağına elbette kendisi karar verir. Ama adı geçen makalesine yazdığı giriş yazısındaki haksız iddialarını ve gerçekleri ters yüz etmesini kabul etmemiz mümkün değil.

Açıklayalım.

Yeni ya da ayrı parti mi?

Sayın Burkay bizim ayrı bir parti kurduğumuzu söylüyor. Oysa kendisinin de çok iyi bildiği gibi, biz "hazır bir parti" varken ayrı bir parti kurmadık. Aksine, kendisinin 22 yıl önce gündeme getirip önerdiğini gerçekleştirerek Kürdistan Sosyalist Partisi'ni legalleştirdik.

Sayın Burkay'ın PSK Genel Sekreterliği'ni yürüttüğü dönemlerde PSK'nin legalleşmesi konusunda yazdığı yazıları, "aslolan PSK'nin legalleşmesidir" diye verdiği demeçleri hatırlatmaya gerek yok. Bu konuda yazdıklarının, söylediklerinin mürekkebi kurusa da, arşivler orta yerde duruyor.

Sayın Burkay'ın yönetimi döneminde PSK'nin tek başına ve diğer yurtsever örgütlerle birlikte "Kürdistanlı partiler kendi ad ve programlarıyla özgürce faaliyet yürütmelidir" gibi demokratik bir talebi gündeme getirdiğini; bu talebin protokol ve deklarasyonlarda yer aldığını da hatırlatmak gerekiyor.

Sayın Burkay'ın da belirttiği gibi

PSK'nin legale çıkması hikayesi eskilere, yaklaşık 22 yıl öncesine dayanıyor. Ama Sayın Burkay PSK'nin legalleşmesi ve legalleşmesi halinde bunun nasıl yapılacağı konusunu bir iki MK toplantısı ve Kongre açılış konuşmaları dışında gündeme getirip gerekli adımları atmadı. Örneğin bizim 8. Ve 10. Kongrelerde yaptığımız gibi, sorunu tüm yönleriyle örgütün önüne koyup ciddi biçimde tartıştırabilirdi. Ama yapmadı. Legalleşme konusunu gündeme getirdiği her kongreden sonra tabanın istemi doğrultusunda genel sekreterlik görevini 7. Kongre'ye kadar sürdürdü ve iyi de etti. Kuşkusuz Sayın Burkay'ın böyle yapmasının haklı nedenleri olabilir ve kendisi de 6. Kongre açış konuşmasında bu konuya değiniyor. Ama nedenler ne olsun sonuç değişmez: Sayın Burkay'ın dile getirdiği bir talep, 22 yıl sonra bizim tarafımızdan hayata geçirildi.

Bu yaptığımızdan dolayı Kemal Burkay'dan övücü sözler ve destek beklemiyoruz. Ama kongremizin aldığı bir kararı yine kongrede oluşturulan bir yol haritası uyarınca hayata geçirmemize yönelik haksız eleştirilerini, “yeni bir partiye gerek yoktu” demesini de kabul etmiyoruz.

Sayın Burkay 28 yıl boyunca PSK'nin birinci dereceden sorumlusuydu, diğer yönetici arkadaşlarıyla birlikte PSK'nin politikalarını belirledi, belirlenen politikaların hayata geçirilmesine nezaret etti. Bu nedenle PSK'nin illegal olduğu, kendi adı ve programıyla legal alanda politika yapmadığı için tek başına ve diğer siyasi güçlerle legal partiler kurduğunu ve HAK-PAR'ın da bunlardan biri olduğunu çok iyi bilir. Ve ayrıca PSK 10. Kongre kararlarının kamuoyundan önce kendisiyle paylaşıldığını da; Kongre ve kararlarının tüm organlar ve kararlarının üstünde olduğunu da...

Sayın Burkay açıkça bize “kongre kararlarını uygulamayın, hazır parti var ge-

lin ona katılın” diyor. Bunu yapmadığımız için de bizi “hareketi bölmekle” suçluyor.

Kemal Burkay'ın “hareket”ten kastı ne, bilmiyorum. Ama bildiğim kesin bir şey var, o da bizim şu anda 41 yıllık bir mücadeleyle, “Özgürlük Yolu” geleneğini legal alanda sürdürüyor olmamızdır...

Biz böyle yaparken kendisinin de içinde bulunduğu bazı eski arkadaşlarımız, kongre kararlarını takmadılar ve bu tavırlarını gerekçelendirmek için mantık ve siyasi etik sınırlarını bir hayli zorladılar.

Ki, Sayın Burkay da “sosyalizm için değil “HAK-PAR'ın 6. Kongresi'nde yönetimi alamadığımız” için ayrı bir parti kurduğumuzu söylüyor.

Oysa Sayın Burkay 10. Kongre kararından ve bu kararı hayata geçirmek için kongrenin kabul ettiği yol haritasından habersiz olamaz, çünkü kamuoyundan önce kendisiyle paylaşıldı. Ayrıca kendisini, legalleşme konusunu görüştüğümüz 8. ve 10. Kongreye “Abi, bu kongrede legalleşme konusu karara bağlanacak, katılmanızın tartışmalara olumlu etkisi olur” diyerek davet ettik. Ama ne yazık ki kongrelere de katılmadı.

Diğer yandan Sayın Burkay, aynı zamanda HAK-PAR'ın 6. Kongresi öncesinde yaşanan tüzük değişikliğine ilişkin süreçten ve bu süreçte yapılan önerilerden de haberdar. Ama yine de HAK-PAR Tüzük Değişikliği Komisyonu'nun Başkanlık Kurulu'na sunduğu raporu buraya almak hem bilgilerimizi tazeler hem de Sayın Burkay'ın bize yönelik bazı eleştirilerinin ne kadar haksız ve temelsiz olduğunu gösterir.

“(Tüzüğün birinci maddesinde) aşağıdaki değişikliğin yapılması önerilir:

PARTİNİN ADI

Partinin adı, KÜRDİSTAN HAK VE ÖZGÜRLÜKLER PARTİSİDİR. Partinin Genel Merkezi, Ankara'dadır. Kısıl-

tılmış adı, HAK-PAR'dır (Aynı kalabilir. Yeni ada uygun kısa ad seçilebilir.)...

Değişiklik gerekçesi;

a- Geline aşamada Kürdistan kavramı meşruiyet kazanmıştır. Bunda hem partimizin bu konudaki mücadelesi hem Güney parçasında kurulan Kürdistan Federe Devletin hem de Federe Devletin Türkiye ile olan ilişkilerinin payı vardır.

b- Kürt ulusal hareketinde 'Tek Millet Tek Devlet' 'in bir versiyonu olan 'Demokratik Ulus, Ortak Vatan' adı altında geliştirilen ve yerleştirilmeye çalışılan Türkiyelilik politikasının yerleşmesine karşı sürdürülen politikamız ve duruşumuzun yanı sıra bu ifadeyle de kamuoyuna gerçek çözümün nasıl olması gerektiği sunulur.

c- Kamuoyunda barış ile özdeşleşen mücadelesi ve fikirleri ile tanınan Sayın Kemal Burkey'in Partimizin Genel Başkanlığını sürdürdüğü esnada isim değişikliğinin gündeme alınması ve gerçekleştirilmesi, bu isim değişikliğinin kamuoyunda önyargısız benimsenmesine ve yerleşmesine olumlu bir katkısı olacaktır.

d- PSK de içinde olmak üzere, Kürt ulusal mücadelesinde yıllarca illegal mücadele yürüten parti ve çevrelerin legalleşme yönündeki çaba ve çalışmalarında partimizi çekim merkezi haline getirecek ve yönünü HAK-PAR'a verenlerin tüm olanaklarıyla HAK-PAR'a kanalize olup mücadele ve birikimini bu yolla Kürt ulusal mücadelesinin hizmetine sunmalarının yolu açılacaktır." (Altı tarafımdan çizildi)

Hatırlatayım ki, Tüzük Komisyonu'nun bu önerisi Başkanlık Kurulu'nda, 3'e karşı 9 oyla kabul edildi. Ama HAK-PAR Parti Meclisi, Komisyon'un önerisini Sayın Burkey'in sert karşı koyu-

şu ve bazı PSK üye ve yöneticilerinin (ki hemen hepsi 10. Kongremizde yer alarak legalleşme ile ilgili kararın her aşamasında bulunmuşlardı) disiplinsizliği ve Parti kararlarına uymamaları sonucu, HAK-PAR 6. Kongresi'nin gündemine alınmasını reddetti.

Kemal Burkey, Hollanda'da daha önceki yurtdışında katıldığı toplantılarda yaptığı gibi bizi suçlamaya devam ediyor ve "isim değişikliğini kongreye getirseydiler" diyor.

Sayın Burkey, kendisinin ve bazı eski PSK'lilerin disiplinsizlikleri nedeniyle tüzük değişikliği maddesinin kongrenin gündemine alınmadığını unutmuş olamaz. Ama ne gam. Dinleyiciler tüm yönleriyle gerçekleri bilmiyorlar ki! Kaldı ki bunları söyleyen PSK'nin kurucu genel sekreteri ve uzun yıllar yöneticiliğini yapmış. Gelişmeleri ondan daha iyi kim bilebilir ki!..

Her ne kadar konuşmasından öyle anlaşılmıyorsa da eğer Sayın Burkey'in kastı, "bir önerge ile isim değişikliğini kongrenin gündemine sokabilirlerdi"yse, daha önce söylediklerimi tekrarlayayım: Evet, biz bunu yapabiliriz. Ama üyelerinin hemen hepsi Kürd olan, hedef ve çalışmalarının merkezine Kürd sorununun çözümünü koyan bir partinin, kongresinde Kürdistan ismini alma önerisini reddetmesi olasılığı, Sayın Burkey'i rahatsız etmeyebilir. Ama öneri sahibi olarak biz, olası reddin siyasi sorumluluğunu üstlenemezdik.

Gerçekler Ölmesin Diye...

Sayın Burkey, yukarıda belirtilen giriş yazısında "bu arkadaşlar, evet yanlış yaptılar, böylece hareketi böldüler. Üstelik bunu sosyalizmin ya da başka bir şeyin hatırına yapmadılar. Onların böyle bir derdi yok ve bu işi sadece HAK-PAR'ın 6.

Kongresi'nde yönetimi alamadıkları için yaptılar. Böylece, "küçük olsun, bizim olsun" anlayışıyla ayrı örgüt kurdular ve PSK'nin adını da buna alet ettiler, mirasına konmak istediler" diyor.

Hollanda'da yaptığı konuşmada ise, "Sosyalizmi çok sevdikleri için değil. Öyle olsa bize demezlerdi 'HAK-PAR'ın adına Kürdistan kelimesini ekleyin, tamamdır.' HAK-PAR'ın adına Kürdistan eklenince HAK-PAR sosyalist mi olacaktı? Siz PSK'nin bütün değerleriyle legalleşecek-tiyerseniz, o zaman Sosyalist partinin programı var, ideolojisi var, onunla çıkmanız lazımdı. Sonra nasıl olduysa o isimle çıktılar. Sosyalizmi çok mu önemsedikleri için? Hayır" diyor.

El insaf Sayın Burkey el insaf. Bu kadar "herkesi kör, aleml sersem sanma"nın, lütfen.

Biz PSK'yi, kendi adı ve programıyla legale HAK-PAR yönetimini alamadığımız için değil, Kongremizin aldığı karar uyarınca çıkarttık.

PSK 10. Kongresi'nin aldığı kararların, tartıştığımız konuya açıklık getiren bölümü şöyle:

10. Kongremiz söz konusu değerlendirme sonucunda;

1- Kürdistan Sosyalist Partisi'nin legalleşmesine,

2- Söz konusu legalleşme sürecinin bütünlüklü bir biçimde gerçekleştirilmesine,

(...)

4- Legalleşme süreci yürütülürken, legal parti somutundaki kazanımlarımızın zarar görmemesi için özen gösterilmesine,

(...)

8- Legalleşme kararının hayata geçirilmesi bakımından, var olan legal partinin adına "Kürdistan" kelimesinin eklenmesine, bunun için PSK'nin bü-

tün organ ve üyelerinin gerekli çabayı göstermesine,

9- Legal parti ile bütünleşme sürecinin başarısızlığı halinde, PSK'nin kendi adıyla legale çıkması da dâhil, tüm diğer seçeneklerin hayata geçirilmesinde bütün organ ve üyelerin seferber edilmesine, (...) karar vermiştir.

Yukarıya aldığımız PSK 10. Kongre kararları hiçbir yorumu gerektirmeyecek kadar açık ve de net...

Elbette biz HAK-PAR ile bütünleşmek isterken, onun sosyalist bir parti olmadığını biliyorduk. Bizim için önemli olan 4. kararımız, yani "legalleşme süreci yürütülürken legal parti somutundaki kazanımlarımızın zarar görmemesi"ydi.

Bazıları bu kararımıza bakarak, "Kürdistan" ismi önemli değil diyorlar. Sayın Burkey da aynı görüşte ve bu görüşünü değişik vesilelerle dile getirdi; getiriyor. Ama "Kürdistan" ismi bizim için önemli, hem de çok... Çünkü "Kürdistan" kimliğimizi belirleyen unsur ve biz Kürdistanli olduğumuz için illegal örgütlenmek zorunda kalmıştık. Sayın Burkey'ın da çok iyi bildiği gibi, PSK kurulduğu dönemde sosyalizm yasak değildi, yasaklı olan "Kürdistan"dı. Ayrıca "Kürdistan" terimi içinde yer alacağımız siyasi yapının kimliğini açık biçimde ortaya koymak açısından da önemliydi.

Öte yandan PKK çevresince, "Türkiyelileşme", AK Parti tarafından da "İslam kardeşliği" gibi söylemlerin yoğun biçimde dile getirildiği ve bu söylemler doğrultusunda adımların atıldığı bir dönemde, Kürdistanli değerlere sahip çıkılması gerekiyordu. Bu değerlerden birisi de Kürdistanli partilerdi ve bu nedenle HAK-PAR'ın adına "Kürdistan" sözcüğünün eklenmesi önemliydi.

Kaldı ki legalleşme kararını aldığımız dönemde Türkiye ve Kürdistan'da

ileriye yönelik önemli gelişmeler yaşanıyor, Kürd sorunu tüm yönleriyle tartışılıyordu. Legalleşme kararımızın gerekçe bölümünde belirttiğimiz gibi, “halkımızın kararlı tutumu, onurlu ve yiğit mücadelesi sonucu ve ayrıca dünya ve bölgedeki koşulların etkisiyle Türkiye’deki statü çözülmeye başlamıştı”, “Kürt halkına karşı uygulanan ret ve inkar politikası sürdürülemez” hale gelmişti, “yıllarca sürdürülen mücadele ve ödenen bedeller sonucunda, Türkiye’de legal demokratik mücadele bakımından önemli gelişmeler sağlanmıştı”...

Sayın Burkey da 6. Kongre açılış konuşmasında yukarıda belirttiğimiz gelişmelerin olabileceğini öngöerek şöyle diyor: “Öte yandan, durumun değişmesi, örneğin yeni ve demokratik bir anayasa, Kürt kimliğinin tanınması, Kürt partilerinin kendi adları ve özgün programlarıyla kurulması için mücadele sürdürülür ve koşullar elverdiğinde hayata geçirilir.”

İşte biz de öyle yaptık. Karar aldığımız dönemin “Kürt partilerinin kendi adları ve özgün programlarıyla kurulması”na uygun olduğu kanaatine vardık, “o gün tam da bugündür” dedik...

Ayrıca bize göre, Kürdistan kelimesinin HAK-PAR’ a eklenmesi bir ilk adımdı, programı gözden geçirmek, eskiyen ve günümüzün ihtiyaçlarına cevap vermeyen yönlerini tespit edip güncellemek daha sonraki işti.

Eğer Sayın Burkey ve onunla birlikte hareket eden PSK üyeleri, 10. Kongre’nin kararına uyup ve yukarıda belirtilen 8. Maddenin hayata geçmesine yardımcı olsalardı, bugün biz de Sayın Burkey gibi, bir sosyalist olarak HAK-PAR içinde birlikte mücadele edecektik.

Ama olmadı.

Sayın Burkey, PSK’nin 6. Kongresi açış

konuşmasının sonuna doğru, “Kongre elbette özgürce tartışacak, karar verecektir. Vereceği karar hangi yönde olursa olsun, hepimize düşen ona saygı göstermektir” diyor.

Kemal Burkey ve onunla birlikte davranan PSK’liler bu belirlemeye uygun davransaydılar, katılmadıkları kararlara saygı gösterseydiler eğer, tüm bunlar yaşanmazdı.

Sayın Burkey, bizi haksız biçimde “HAK-PAR’ın 6. Kongresi’nde yönetimi alamadıkları için hareketi böldüler” diyerek suçluyor.

Oysa biz Sayın Burkey’in yukarıdaki belirlemesine uygun davrandık, kongremizin aldığı kararlara saygı gösterip hayata geçirdik. Ne yani yapmasa mıydık? Kongrenin önümüze koyduğu görevlerden kaçmalı mıydık?

Öyle anlaşılıyor ki ne kadar tecrübeli politikacı olunursa olursun, bazen insanın feraseti bağlanıyor. Yoksa gerçekler bu kadar ortada iken Sayın Burkey, kendisinin dile getirdiği talepleri ve belirlemelerini unutarak bizi bölücülükle suçlar mıydı?

PSK Ne Zaman Legalleşti?

Kemal Burkey çok iyi biliyor ki, biz HAK-PAR kongresinden hemen sonra PSK’yi legalleştirmedik. Hakkımız olmasına rağmen yapmadık. Hem HAK-PAR kongresinde örgütü seçimlere sokacağını söyleyen yeni yönetimin elini rahatlatmak, hem de ayrışmadan rahatsızlık duyan ve samimiyetinden şüphe etmediğimiz yoldaşlarımızın görüşlerine verdiğimiz değer nedeniyle uzun bir süre, aşağı yukarı bir buçuk yıl bekledik. HAK-PAR’ın kendi organında aldığı kararı hayata geçirip, HAK-PAR’a yaptığımız öneriyi değerlendireceğini umduk. Ama ne yazık ki umduğumuz gibi olmadı. Uzattığımız el havada kaldı ve biz 10. Kongremizin

bize verdiği sürenin bitmesine en fazla bir hafta kala Partimizin legalleşmesi için gerekli işlemleri tamamladık.

Diğer yandan Sayın Burkay, PSK Yurtdışı Koordinasyon Kurulu kararını, bu karar doğrultusunda oluşturulan heyetin çabasını ve imzalanan Protokol'ü de biliyor. Çünkü heyet üyeleri Ankara'da kendisini ziyaret edip bilgi verdiler. Ayrıca PSK Yurtdışı Komitesi de Hamburg'da kendisiyle yaptığı görüşmede yaşanan gelişmeleri kendisine iletti.

Ama yine de en iyisi gelişmelerin daha iyi anlaşılması için belgelere başvurmak.

2015 yılının başında toplanan PSK Yurtdışı Koordinasyon Kurulu, yaşanan sorunların çözümüne katkı sunmak amacıyla bir komite oluşturdu. Komite Ankara'da taraflarla görüştü ve bir protokol imzalandı. Protokol'de şöyle deniliyor: "Bugün, parti gündemimizde olan tüzüksel kimi tartışmaları da partimizin çok sesli demokratik süreçler işleten dinamik yapımızın göstergesi olarak algılıyoruz. Kuşkusuz tüm enerjimizi ayırdığımız seçimlerin ardından, ilk Parti Meclisi toplantımızın gündemine alarak tartışacağımız bu önerilerin partimizi daha güçlendireceğine inanıyoruz."

Elhak Protolu imzalayan rahmetli Fehmi Demir imzasının gereğini yerine getirerek konuyu 27-28 Haziran 2015 tarihinde toplanan HAK-PAR Parti Meclisi'ne getirdi.

Rahmetli Demir, 02 Temmuz 2015 tarihinde örgütünün tabanına gönderdiği genelgede konuya ilişkin olarak şunları diyor: "(...) 3.Tüzük taleplerinin değerlendirilmesi

"Bilindiği üzere Olağan Büyük Kongremiz öncesinde parti isminin değiştirilmesi gündeme getirilmiş ve yapılan tartışmalar sonucu değişiklik önerisi benimsenmemiştir. Seçim öncesi yurt dışı

şından gelen iki arkadaşın da katıldığı bir toplantıda ben konuyu ilk PM toplantısında gündeme alma sözü vermiştim. Bu çerçevede PM gündemdeki bu konuyu tartıştı. **PM üyelerimizin önemli bir bölümü bu konunun Olağan kongremizde sonuçlandığını, tekrar gündeme alınmanın doğru olmadığını ifade etmiştir.** Yapılan tartışmalar sonucunda, parti tabanının görüşü alındıktan sonra önümüzdeki ilk PM toplantısında konunun karara bağlanması benimsenmiştir." (Altını ben çizdim)

HAK-PAR yöneticisi ve üyesi olmadığım için 27-28 Haziran 2015 tarihinden sonra kaç parti meclisi toplantısı yapıldığını bilmiyorum, çetelesini tutmadım. Ama bildiğim bir şey var ki o da, o tarihten PSK'nin evraklarını İçişleri Bakanlığı'na verdiğimiz 30 Mayıs 2016 tarihine kadar bize resmi hiç bir şeyin söylenmediğidir.

Ama biz cevabı, dolaylı yoldan HAK-PAR 1. Olağanüstü Kongresi'nin açış konuşmasını yapan Genel Başkan Vekili Necati Bayram'dan aldık. Sayın Bayram konuşmasının sonunda şöyle diyor: Geçmişte en zor dönemlerde Kürt halkının özgürlüğü hedefiyle birlikte, omuz omuza yürüdüğümüz ancak bugün yollarını ayırmayı tercih etmiş arkadaşlarımıza da bir çağrı yapmak istiyorum;

Bugün şu ya da bu nedenle ayrı düşsek de ayrılmayı gerektirecek dişe dokunur bir gerekçenin, fıkri temelde ciddi bir ayrılığın olmadığı ortada.

Zorlayarak ayrılık gerekçeleri yaratmaya, kimi taktik yaklaşımları büyüterek kırmızı çizgiler haline getirmeye gerek yok.

Köklerini gurur duyduğumuz aynı gelenekten alan, aynı düşünceleri savunan, aynı ruhsal şekillenme içinde, aynı ortak değerleri olan ve Kürdistan'ın özgürlüğü hedefine yürüyen kadrolar arasında buzdan duvarlar örmek hayırlı bir iş değildir.

HAK-PAR safları herkese açıktır. Gelin yeniden el ele verelim.”

Bizim “Kürdistan” kırmızı çizgimizdir” söylemimizi “taktik yaklaşım” olarak görmek gibi yanlışları bir yana, bu konuşmada rahmeti Fehmi Demir’in imzaladığı Protokol’den ve yukarıda belirtilen HAK-PAR Parti Meclisi toplantısında alınan karardan bahsedilmiyor ve aynı sakız çiğneniyor: “HAK-PAR birlik projesidir, safları herkese açıktır, gelin bize katılın!,vs, vs...

Kim Bölücü?

Sayın Burkay, tüm bunları bile bile, yakın arkadaşlarını “niçin verdiğiniz sözü tutmuyorsunuz” diye uyaracağına ve onları kararlara uymaya teşvik edeceğine, bizi yanlış yapmakla, hareketi bölmekle suçluyor.

Sayın Burkay’a soruyoruz. Kongre kararlarını hayata geçirmek yanlış ve de hareketi bölmek mi? Yoksa tersine, sizin yukarıda dile getirdiğiniz belirlemenizi unutup kararlara uymamak mı?

Sayın Burkay bizi HAK-PAR’a çağırırken PSK’nin “miadını çoktan doldurduğunu” söylüyor.

Sayın Burkay’a soruyoruz. Sizce PSK ne zaman miadını doldurdu?

Ayrıca kendisinin de defalarca dile getirdiği gibi, siyasi partiler canlı organizmalar gibidir. Doğar, yaşar ve yok olurlar.

Siyasi partiler kendilerine ihtiyaç duyulduğu, içinde bulunduğu toplumda bir karşılığı olduğu sürece varlıklarını sürdürürler. Bunlar yitirildiğinde de “miadını doldurup” tarihteki yerini alırlar.

Ama bunu şahıslar belirleyemez. Toplum tavır ve davranışlarıyla partiyi miadı konusunda uyarır ve o partinin en üst organı olan kongresi de son noktayı koyar.

Elbette Sayın Burkay kurucu genel sekreteri olduğu ve 28 yıl boyunca birinci dereceden sorumluluğunu üstlendiği PSK’nin miadını doldurduğuna inana-

bilir. Ama bunu Partiye dayatamaz, dayatması tutmayınca da bizi bölücülükle suçlayamaz. Buna hakkı yok. Biz bu hakkı kimseye vermedik; vermeyeceğimiz bilinmelidir.

Sayın Burkay ayrıca bizi PSK’nin adını alet etmekle, PSK’nin mirasına konmakla suçluyor.

Demek ki ne kadar iyi yazar, ne kadar deneyimli politikacı olursa olsun, bazen insanın kulakları söylediklerini duymayabiliyor. Yoksa Sayın Burkay’ın, kongresinin aldığı kararları hayata geçirenleri “küçük olsun, bizim olsun anlayışıyla ayrı örgüt kurmakla”, “PSK’nin adını da buna alet etmekle”, “mirasına konmakla” suçlama vicdansızlığını nasıl açıklayabiliriz?

Bilinmelidir ki legalleşen PSK ve saflarında mücadeleye devam edenler, illegal PSK’nin mirasçısıdır. PSK’nin, bir başka ifade ile Özgürlük Yolu’nun şu ana kadar biriktirdikleri, yani mirası, ona şu veya bu oranda katkı sunan herkese aittir. Mirasın kimlere ait olduğunu belirlemek ise kimsenin haddi değildir.

Sayın Burkay’ın, geçmişte savunduğu değerler ve taleplerden, örneğin illegal Kürd partilerin kendi adı ve programlarıyla legale çıkıp açık alanda çalışma yapmaları gibi haklı bir talepten vazgeçip geçmediği bizi ilgilendirmiyor.

Ama sayın Burkay’ın PSK’den vazgeçtiği kesin.

Elbette bu kendi kararı. Ama gönül isterdi ki bunca yılın hatırına, bunu “birlikte ölümlere gidip geldiği” arkadaşlarını, öğrencilerini haksız ve mesnetsiz biçimde suçlamadan, ömrünün çok önemli kısmını harcadığı PSK’yi “gereksiz” diye görmeden yapsaydı!

Ama yine de Sayın Burkay hakkımızda ne söylerse söylesin, ne düşünürse düşünsün, bizim için PSK’nin kurucu genel sekreteridir, öyle kalacaktır. Onun yöneti-

cisi olduğu dönem de parti tarihimizin bir parçasıdır ve öyle de kalacaktır.

Son bir soru: Sayın Burkay, Hollanda'da yaptığı konuşmasının bir yerinde bizi “kanun dışı iş” yapmakla da suçladı.

Sayın Burkay, yanlış anlaşılmalara, spe-

külasyonlara yol açmamak için “kanun dışı” ile neyi kast ettiğini açıklamalıdır.

Aksi durumda bu konuda yapılacak spekülasyon ve değerlendirmelerden kendisi sorumlu olacaktır.

28 Kasım 2016

Trumpizmin Ortadoğu hesabı, Ortadoğunun Trumpizm korkusu

Prof. Dr. Bilal SAMBUR

Donald Trump'ın ABD'ye başkan olması, küresel ölçekte önemli bir olaydır. Küresel sistemin en temel aktörü olan ABD'nin başkanı olacak kişi, doğal olarak dünyanın bugününü ve yarınını şekillendirecek güce en derin etkide bulunacak kişi konumundadır. Trump'ın başkan seçilmesi, dünyada büyük bir umut veya yeni bir başlangıç beklentisi yaratmadı. Bütün dünyada Trump'ın kişiliği üzerinden ne yapıp yapmayacağına dair analizler yapılmaktadır.

Hakkında herkesin her şeyi söylediği Trump hakkında söylenecek en net şey, Trump'ın karanlık, belirsiz ve şaşırtıcı bir kişilik oluşudur. Trump, dünyanın gündemine daha çok ırk ayrımcılığı, göçmen karşıtlığı ve İslamofobik söylemleriyle oturmuştur. Trump, ırkçılığı, İslamofobikliği ve yabancı karşıtlığı konusundaki tutum ve gö-

rüşlerini dünya ile paylaşmak konusunda çok cömert davranırken, dış politika konusundaki görüşleri konusundaki net politik duruşunu ve düşüncesini dünya ile paylaşmamıştır. Dünya, Trump'ın kendisi hakkında ne düşündüğünü bilmemektedir. Trump'ın küresel dış politika görüşlerinin ve yol haritasının belirsizliği, bütün dünyada büyük bir kaygı ve endişe yaratmaktadır.

Trump'ın Ortadoğu politikası

Amerika dış politikasında Ortadoğu'nun çok özel yeri bulunmaktadır. Ortadoğu, çoğu zaman Amerika'nın arka bahçesi olarak algılanmaktadır. Amerika hegemonyasının siyasal, askeri ve diplomatik açılardan çok yoğun olarak hissedildiği Ortadoğu konusunda yeni Başkan Trump'ın ne düşündüğü büyük önem kazanmaktadır. Trump, Orta-

doğu konusunda şimdiye kadar ifade ettiği düşünceleri ve politikaları ile anlaşılır bir başkan profili ortaya koymamıştır. Ortadoğu konusunda Trump belirsizliği, bir ateş cehennemi olan bölgede endişenin ötesinde büyük bir korkuya neden olmaktadır. Trump'ın, Ortadoğu'yu daha büyük savaşlara ve çatışmalara sürüklemeye tehlikesi, Ortadoğulu halkların çoğunluğunda büyük bir korku hali oluşturmuştur. Ortadoğulu halkların korku ve kaygılarının, Trump'ın umurunda olduğunu söylememiz çok olası gözükmemektedir.

Trumpizm açısından asıl olan DAİŞ'in Ortadoğu'da ve dünyada etkisizleştirilmesidir. Trump, DAİŞ'in etkisizleştirilmesini birincil hedef olarak ortaya koymasına rağmen, bunu nasıl gerçekleştireceği konusunda ise çok net bir yol belirlememektedir. Ancak Trump'ın ortaya koyduğu profile baktığımızda, Amerika'nın yeni dönemde DAİŞ'i alternatif güçler ve yapılar inşa ederek ortadan kaldırmaya çalışacağını söyleyebiliriz. Trump, DAİŞ'in ötesinde Ortadoğu'da yeni bir tehlike olarak Sünni Radikalizminin yükselişte olduğunu ve güçlendiğini düşünmektedir. Trump döneminde DAİŞ sonrası dönemde yaratılacak yeni düşman Sünni Radikalizmdir. Trump, başkanlık dönemini Sünni radikalizmiyle mücadele adı altında küresel hegemonik politikalarını uygulamakla geçirecektir.

Trump açısından DAİŞ'le mücadele başta olmak üzere Amerika'nın Ortadoğu'daki hayati çıkarlarının

korunması çok önemli olmasına rağmen, Ortadoğu politikasının Amerika'lı askerlerin hayatına mal olmaması çok daha önemli olmaktadır. Trump, bölgedeki müttefikleriyle olan ilişkisini yeniden tanımlamak suretiyle Amerika'nın kontrolünde güçlü müttefikler yaratmaya çalışacaktır. Ankara-Kahire-Riyad, Trump döneminin kilit başkentleri olacaklarıdır. Trump, kendi kontrolündeki bölgesel müttefikleri üzerinden politikalarını yürütmenin planlarını yapmakta, Ortadoğu'da olabildiğince daha az askeri güce başvurmanın yollarını bulmaya çalışmaktadır. Trump, çoğu kişinin sandığı gibi Ortadoğu'dan Amerika askeri gücünü çekmeyecek veya zayıflatmayacaktır. Trump'ın gerçekleştirmek istediği şey, Amerika'nın Ortadoğu'da askeri güce başvurma durumunu azaltmaktır.

Amerika'nın direkt askeri güç kullanmaması şeklindeki söyleminden dolayı, bazıları Trump'ın önümüzdeki süreçte daha az şahin olacağını tahmin etmektedir. Bu tahminin aksine Trump, Ortadoğu'da şahin politikalar izlemeye devam edecektir. Ancak Trump, şahin politikalarını kendi adına vekalet savaşı yapacak güçler ve taşeronlar üzerinden yürütecektir. Başka bir ifade ile Trump, Ortadoğu ateşine elini sokmak yerine maşa kullanmak şeklindeki hegemonik stratejiyi uygulamaya çok eğilimli şahin bir başkan olacaktır.

Trump, çok ilginç bir şekilde Ortadoğu'nun içine düştüğü ateş cehenneminden

kendisini ve Amerikalıları sorumlu tutmamaktadır. Trump'a göre Ortadoğu'daki ateş cehennemini yaratan Amerika değil, Ortadoğululardır. Bundan dolayı Amerika'nın aktif, müdahaleci ve militarist bir politika izlemesine gerek yoktur. Ortadoğulular, kendi aralarında çatışarak ve savaşarak yarattıkları Ortadoğu cehenneminde yok olabilirler. Burada asıl olan husus, Ortadoğulu halkların Amerika çıkarlarına halel getirmeden, bilakis Amerikan çıkarlarını koruyacak şekilde birbirlerini yok etmeleri önemlidir.

Trump döneminde Ortadoğu'nun bir bütün olarak siyasi ve ekonomik işgaline önem verilecektir. Rusya, Çin ve Hindistan gibi küresel güçlerin Ortadoğu'da ekonomik ve siyasi açılarından güçlenmesi olabildiğince engellenmeye çalışılacaktır. Trump, küresel düzeyde Amerika'yı tehdit eden güç olarak Çin'i görmekte ve Çin'den nefret etmektedir. Trump'ın Ortadoğu politikasını büyük ölçüde Çin'in alacağı açık veya gizli pozisyonlar belirleyecektir.

Trump, Amerika'ya büyük zaferler kazandırma şeklinde rüyaları olan bir politikacıdır. Amerika'yı tekrar büyük kılmak sloganını kullanan Trump, bu sloganla Amerika'nın küresel hakimiyetini tekrar tesis edecek büyük zaferlerden söz etmektedir. Trump, Obama yönetimini Afganistan, Irak ve Suriye politikalarından dolayı eleştirmektedir. Ancak Trump'ın yapmış olduğu eleştiri, Amerika'nın bu savaşlara katılmasından dolayı değildir. Trump'ın eleştirisi Amerika'nın bu savaşlarda büyük

zaferler kazanmamasından dolayıdır. Büyük zaferler kazanmayı kendisine saplantı haline getiren Trump'ın küresel iktidar için askeri yollar dahil bütün ekonomik, siyasi ve diplomatik yolları kullanacağını öngörebiliriz. Ortadoğu'da büyük bir zafer kazanmanın Amerika'nın küresel hakimiyeti için olmazsa olmaz olduğunu düşünen Trump, bölgedeki askeri varlığını daha etkili olarak kullanmanın yolunu bulmaya çalışacaktır.

Trump, Washington'un Irak, Suriye ve Libya politikalarının başarısız olduğunu ve bu başarısızlıklar sonucu DAİŞ'in ortaya çıktığını düşünmektedir. Trump, DAİŞ ve radikalizme karşı mücadelede en radikal olabilecek çizgiyi temsil etmektedir. DAİŞ'le ve radikalizmle mücadele kaçınılmaz bir şekilde Amerika'yı daha fazla askeri müdahaleye ve operasyona mecbur bırakacaktır. Trump, DAİŞ'le mücadelede müttefiklerini ileri sürme planları yapmasına rağmen, Amerika'nın aktif müdahalesi olmadan hiçbir müttefikin DAİŞ başta olmak üzere radikal terör unsurlarıyla mücadele etme kapasitesinin bulunmadığı gerçeğini ihmal etmektedir.

Trump'ın özlediği Ortadoğu, Soğuk Savaş dönemi Ortadoğu'sudur. O, Kadafi, Saddam ve Esad tarzı diktatörlerin demir yumruklarıyla yönettiği veya militarizmin egemen olduğu bir Ortadoğu tasarlamaktadır. Trump, Ortadoğu'nun ancak diktatörlükle ve militarizmle kontrol altında tutulacağını düşünmektedir. Trump döneminde Ortadoğu'da demok-

ratik açılımlar dönemi kapanacaktır. Trumpist dönemde, yeni bir otoriter ve militer rejimler dalgasının Ortadoğu'ya egemen olacağını söyleyebiliriz. Hep sözü edilen demokrasi dalgalarının hiçbiri hiçbir şekilde Trump döneminde Ortadoğu kıyılarına yaklaşmayacaktır.

Uzun bir süre Ortadoğu'daki İslam anlayışı konusunda ılımlı ve radikal İslam şeklinde iki ayırım yapılmakta, ılımlı İslam'ın radikal İslam'a karşı desteklenmesi şeklinde Amerika'nın soğuk savaş yıllarından beri devam eden bir politikası bulunmaktadır. Trump, ılımlı ve radikal İslam ayırımının bir efsane olduğunu, İslamcılığın bütün türlerinin radikalizm olduğu şeklinde bir anlayışa sahip bulunmaktadır. Bu anlayışın bir yansıması olarak Trump, Amerika'nın Suriye'de ılımlı İslamcı grupları veya muhalifleri desteklemesi şeklindeki politikasını reddetmektedir. Trump, otoriter rejimlerin radikalizmin her türlüünü, Şii ve Sünni versiyonlarını bir bütün olarak bastırması gerektiğini esas almaktadır. Trump döneminde Mısır ve Suudi Arabistan gibi ülkelerde radikalizmi bastırma adına topluma daha fazla müdahalede bulunulacak ve baskı yapılacaktır.

Trump, Ortadoğu'da, müttefiklerinin Amerika ile ilişkilerini sorguladıklarının farkındadır. Suudi Arabistan'ın, Katar'ın ve Türkiye gibi ülkelerin artık eskisi gibi yüzde yüz bir şekilde Amerika'ya güvenmediğini düşünmektedir. Trump, Amerika ve müttefikler arasında yaşanan gü-

ven krizinin, müttefikleri Şangay örgütü veya başka iş birliği arayışlarına iteceğini hesaplamaktadır. Ortadoğu ülkelerinin yeni arayışlara girmesini engellemek ve Ortadoğu coğrafyasını tekrar Amerika'ya bağımlı hale getirmek, Trump'ın stratejik hedefidir. Trump, Türkiye gibi bir ülkenin Rusya veya Çin ile yakınlaşmasına veya Şangay örgütü ile yakın ilişkiler kurmasını engellemek için elinden geleni yapacaktır. Trump, müttefiklerine stratejik konularda istediklerini vererek onları kendisine tekrar bağlı ve bağımlı kılmaya çalışacaktır.

Trump için Ortadoğu'da güvenlik ve istikrarı korunması gereken tek ülke İsrail'dir. Trump döneminde ABD-İsrail ilişkilerinin daha derinleşeceğini ve yakınlaşacağı görülmektedir. İsrail'in güvenliğini tehdit edecek her türlü girişimin karşısında Trump yönetiminin olacağını öngörebiliriz. Trump, İsrail yanlısı politikalardan ziyade, İsrail'le özdeşleşen politikalar izleyecektir. İsrail tezlerinin Filistin tarafına dayatılması için Trump yönetimi, özel bir çaba içinde olacaktır. Trump'la beraber iki devletli çözüm tezinin zayıflayacağı, tek devlet olarak İsrail'in hakimiyetinin sağlanması seçeneği ön plana çıkacaktır. İsrail-Filistin sorununda Trump'ın tarafsız bir politika izleyeceğini öngörmek büyük bir yanılgıdır. Trump, yeni dönemde İsrail yanlısı hiperaktif bir politika izleyecektir. İsrail'in güvenliği ve varlığı için İran'ın Ortadoğu'da geniş nüfuz sahibi bir aktör olmasını Trump, engellemeye çalışacaktır. İran'ın baskı

altında tutulması, Trump için önemli bir öncelik olacaktır. Trump, İsrail'in tek belirleyici olduğu, otoriter devlet sistemleriyle istikrarın sağlandığı bir Ortadoğu düşünmektedir.

Trump için demokrasi, insan hakları, hukuk devleti ve kadın hakları gibi değerlerin bir anlamı yoktur. Trump, otoriterliğe ve ekonomik çıkara inanmaktadır. Ortadoğu'daki otoriter rejimler, Trump tarzı bir başkanla çalışmanın kendi varlıkları açısından daha uygun olduğunu düşünmekte ve Trump'ın başkan olmasını sevinçle karşılamaktadırlar. Trump döneminde Ortadoğu'daki insan hakları ihlalleri, cinsiyet ayrımcılığı ve demokrasi konuları, Amerika dış politikasında önemli bir yer tutmayacaktır. Trump, Amerikan çıkarlarına uygun hareket ettikleri sürece Ortadoğulu otoriter rejimlerin insan hakları ihlallerine ve ayrımcı uygulamalarına ses çıkarmayacaktır. Trump döneminde Ortadoğu'da ayrımcılık, fanatizm, tutuculuk, otoriteryanizm ve radikalizm yükselişe geçecektir.

Trump, Suriye savaşının DAİŞ gibi radikal örgütlerin ortaya çıkmasına neden olan büyük bir hata olduğunu düşünmektedir. Suriyelilerin dışarı çıkmadan ülke içinde güvenli bir bölge içinde barındırılmasına Trump destek vermektedir. Trump'ın savaş mültecileri için güvenli bölgeye destek vermesi, Türkiye'ye çok çekici gelmektedir. Ancak Trump, mülteciler ve güvenli bölgenin maliyetlerinin Ortadoğu devletler tarafından karşılanmasını

istemektedir. Amerika'yı güvenli bölge ve mültecilerin maliyeti konusunda sorumlu olmaktan çıkaran bu politikanın, Türkiye başta olmak üzere bölge devletleri tarafından olumlu karşılanmayacağını söyleyebiliriz.

Trump, Ortadoğu'da güvenliği sağlamanın Amerika'ya çok pahalıya patladığını, Suudi Arabistan, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Mısır gibi ülkelerin güvenlik maliyetlerini karşılamamasından Trump şikâyet etmektedir. Trump, Ortadoğu ülkelerine güvenlik satan bir küresel güvenlik şirketinin CEOsu gibi davranmaktadır. Amerika'nın korumasında var olan Suudi Arabistan, Körfez diktatörlükleri ve Mısır gibi ülkeler, Amerika'ya güvenlik için daha fazla ödeme yapmak durumunda kalacaklardır.

Trump, Suriye'de Rusya ile çalışmayı kabul etmekte, ancak Suriye'nin İran'ın nüfuzu altına girmesine karşı çıkmaktadır. Trump, aslında Rusya'ya göz kırpmakla Ortadoğu'da oluşan Suriye-İran-Rusya ittifakını bozmayı planlamaktadır. Rusya'nın desteğinden mahrum bir İran'ın bölgesel ve uluslararası düzeyde çok zayıflayacağını Trump, iyi bilmektedir. Trump, Rusya'nın İran'ı desteklememesine karşılık, zayıf bir Esad rejiminin varlığını benimseyebileceğine dair sinyaller vermektedir. Trump'a göre Esad rejimi, DAİŞ'e göre daha tercih edilebilir bir kötülüktür. Başka bir ifade ile Trump, DAİŞ gibi büyük şeytana karşı daha küçük şeytan gördüğü Esad rejimini

kabul edebilir. Trump'ın Suriye ve Irak'ta kırmızı çizgisi DAİŞ, Ahraruşşam ve Nur-sa başta olmak üzere bütün radikal örgütlerin temizlenmesidir. İlerleyen süreçlerde Esad rejimi, Amerika'nın yürüttüğü terörle savaşta onun müttefiki pozisyonuna gelebileceği ihtimalinden söz edebiliriz.

Esad rejimi ve Rusya'nın İran'ı terk edeceğini varsaymak, Trumpist Ortadoğu tasarımındaki en büyük yanılgıdır. Trump, Suriye'de Esad ve Rusya üzerine bir oyun kurgulamayı planlamakla beraber, Esad rejiminin ve Rusya'nın İran'ı terk etmeyeceği gerçeğini göz ardı etmektedir. Ayrıca Trump, Çin'in, Ortadoğu'daki rolünü ve gücünü görmezden gelmektedir. Suriye ve Irak başta olmak üzere bütün Ortadoğu'da Çin, görünmez, derin ve sessiz aktör konumundadır. İran'ı yalnızlaştırma politikalarına Çin'in razı olmayacağını öngörmek kehanet olmayacaktır.

Trump'ın olası Kürt politikası

DAİŞ'in ortadan kaldırılması, İran'ın etkisizleştirilmesi ve İsrail'in güvenliğinin sağlanması şeklinde üç önemli saç ayağına dayanan Trumpist Ortadoğu tasarımı Kürtlere müstakil olarak yer verilmediğini söyleyebiliriz. Trump, DAİŞ'e karşı en etkili mücadeleyi veren gücün Irak ve Suriye'de Kürtler olduğunu bilmektedir. Kürtler, DAİŞ'e karşı mücadele verdikleri sürece Trump yönetimi tarafından destekleneceklerdir. Trump yönetimi, Irak ve Suriye'de Kürtlerden vazgeçmeyecektir. Tump

döneminde Amerika, Kürdistan Bölgesel Yönetimi'ne olan desteğine devam edecektir. Ancak Trump'ın Kürdistan Bölgesinin bağımsızlığını destekleyeceğini söylemek için zaman çok erkendir. Ancak Trump'ın Kürdistan Bölgesinin bağımsızlığını desteklemekten ziyade, Kürdistan bölgesinin bağımsızlık umudunu canlı tutan söylemlerde bulunacağını tahmin edebiliriz. Sykes-Picot'un çizdiği sınırların Trump'la ortadan kalkacağını söylemek, içi boş bir fanteziden başka bir şey değildir. Trump Suriye'de PYD-YPG'ye olan Amerika desteğini sürdürecektir. Trump, Irak ve Suriye'de Kürtler üzerinden İran ve Rusya'yı sınırlama ve dengeleme hesapları yapmaktadır. Trump, Kürtlere Ortadoğu'da pazarlık şansını arttıran çok değerli ve güçlü bir kart olarak bakmaktadır. Trump'ın Kürtlere Ortadoğu'da aktör olarak değil, kart olarak bakan yaklaşımı, Trumpist Ortadoğu tasarımı ilerde büyük sorunlara yol açabilecek ciddi bir kavrayışsızlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Trump'ın Kürtler konusunda çok derin bir kavrayışı ve bu kavrayış sonucunda geliştirdiği bir politik vizyonu bulunmamaktadır.

Mısır, Ortadoğu'nun bir başka önemli ülkesidir. Trump, Mısır'ın Arap dünyası ve Ortadoğu için önemini bilmektedir. Trump için Müslüman Kardeşler ile DAİŞ arasında hiçbir fark yoktur. Mısır'da Müslüman Kardeşler Teşkilatı'na karşı terörist bir yapı olarak mücadele edil-

mesini, Trump desteklemektedir. Mısır'da Trump'ın müttefiki, Sisi rejimidir. Trump yönetimi boyunca Amerika ile Sisi rejimi arasındaki ilişkiler, gelişecek ve güçlenecektir. Trump'ın Müslüman Kardeşlere karşı Sisi rejimini desteklemesi, Suudi Arabistan başta olmak üzere otoriter Arap rejimlerini memnun ederken, Türkiye ile ilişkilerde önemli bir problem olma potansiyeline sahip gözükmemektedir.

Trump ve Türkiye

Trump, Türkiye'nin Amerika'nın bölgedeki güçlü müttefiki konumuna gelmesini istemektedir. Trump, Türkiye'de Cumhurbaşkanı Erdoğan liderliğinde güçlü bir yönetimin bulunmasından memnundur. Trump, Türkiye'de herhangi bir kaosu veya belirsizliğin çıkmasını hiçbir şekilde istememektedir. FETÖ terörist çetesine karşı Erdoğan liderliğinin vermiş olduğu mücadeleyi Trump, desteklemektedir. FETÖ çetesi, Trump döneminde eski zamanlardaki uluslararası etkinliğine ve itibarına artık kavuşmayacaktır. Trump, Amerika'nın FETÖ terör çetesine hiçbir ihtiyacı olmadığını düşünmektedir. FETÖ çetesinin Amerika yönetimi nezdindeki gücünü kaybetmesi, Türkiye'nin bu terör örgütünün uluslararası düzeydeki ağını minimize etmesine imkân sağlayacaktır. FETÖ çete başı Gülen'in iadesi konusu, uzun bir süre Türkiye-Amerika ilişkilerinde gerilimli bir konu başlığı olarak kalmayı sürdürse de, Trump için FETÖ ve Gülen hiçbir anlam ifade etmemektedir.

Trump için Türkiye'de muhatap Erdoğan yönetimidir. Trump, Türkiye'de gerçekleştirilmek istenen Başkanlık sistemi ve anayasa değişikliği girişimlerine destek verecektir. Erdoğan yönetimini güçlü kılan iç politikadaki değişikliklere, Trump yönetiminin karşı çıkmayacağı söylenebilir. Trump, 15 Temmuz darbe girişimi tarzı Türkiye'yi istikrarsızlaştıracak girişimlere destek olmayacaktır.

Trump, Türkiye'nin FETÖ terör örgütüyle mücadelesini desteklediği gibi, PKK ile mücadelesine de destek olacaktır. Trump, PKK'yı Türkiye'nin istikrarını tehlikeye düşüren bir tehdit olarak görmektedir. PKK-TAK tarafından gerçekleştirilen İstanbul-Beşiktaş-Maçka katliamları gibi terör eylemlerini, Trump Türkiye ve Ortadoğu'daki istikrara yönelik tehditler olarak değerlendirmektedir. PKK'ya karşı Türkiye'nin yanında yer alan Trump'ın, Türkiye'den Kürt sorunu konusunda herhangi bir demokratik reform veya çözüm süreci benzeri bir adım atması gibi bir beklentisi bulunmamaktadır.

Trump, Türkiye'den Soğuk Savaş yıllarında olduğu gibi güçlü bir müttefiklik beklemektedir. Türkiye'nin Rusya ve Çin'le yakınlaşmasını istemeyen Trump, İran'ı Türkiye'yle kontrol etmeye ve sınırlandırmayı planlamaktadır. Trump, Ortadoğu'da Ankara-Kahire-Riyad üçlüsünden oluşan yeni bir güçlü eksen oluşturmayı istemektedir. Soğuk Savaş yıllarında NATO'nun kanat ülkesi konumundaki Türkiye'ye Trump, benzeri bir rol verme-

yi planlamaktadır. Rusya ve İran'a karşı Amerika'nın güçlü müttefiki olma pozisyonu, Trump'ın Türkiye'ye biçtiği rol gibi gözükmektedir.

Trumpist doktrinde Amerika'nın Ortadoğu politikası temelde değişmeyecektir. Trump, Ortadoğu'nun Amerika'ya olan maliyetini azaltmayı öngörmektedir. Trump'ın Ortadoğu'da bahsettiği değişim, politikadaki değişim değil, maliyetteki de-

ğişimdir. Trump'ın Ortadoğu politikasında Amerika her şeyin önünde gelmektedir. Amerika öncelikli ve merkezli bir Ortadoğu politikasının Ortadoğu cehenneminde işleyip işlemeyeceğini zaman gösterecektir. Ancak Trumpist politikanın, Ortadoğu'ya barış, istikrar ve demokrasi getirmeyeceği, daha çok çatışmaya, probleme, yıkıma ve şiddete neden olacağı aşıkardır.

15 Temmuz sonrası STK'lar

H. Hasan TUZCU

Ülkemizde 1984 yılından bu yana devam eden çatışmalar, 2015 Temmuz'undan sonra, yeni bir şekil alarak Kürdistan'ın tarihi kentlerin içine, mahallelerine sirayet etti. Binlerce insanın ölümüne yol açtı. Yüzbinler de evlerini terk etmek zorunda kaldı. Devlet politikasındaki şiddetin dozu giderek arttı. Bir yıl sonra, 15 Temmuz darbesi girişimi oldu, bu da ikinci bir gerekçe gösterilerek, Kürt halkı ve demokrasi güçleri üzerindeki baskı ve şiddet, tüm hızıyla artarak sürüyor. Darbecilerin bombaladığı, feshetmek istediği parlamento, OHAL ilanıyla, devre dışı bırakılıp, işlevsizleştirilip, kanun hükmündeki kararlarla ülke idare edilmeye başlandı. Seçilmiş belediye başkanları mahkeme kararı olmadan görevden alınıp, tutuklandı. Yerlerine kayyumlar atandı. Milletvekilleri için de durum aynı. Daha önce hazırlanmış dokunulmazlık dosyaları, fırsata dönüştürülerek HDP eşbaşkanları, milletvekilleri, gözaltına alınarak tutuklanıp hapse atıldı. Demokrasi dışı rejimlerin,

yönetimlerin, bölgemizde, dünyada sorunları çözmek şurda dursun, sorunları daha da arttırdığını, kompleks hale getirdiğini, şiddeti körüklediğini biliyoruz. Türkiye'de, tek sesli, tek liderli sistem yaratma çabaları, Kürt sorununun çözümsüz bırakılması, başta istikrarsızlığa, çok sayıda insanın yaşamını kaybetmesine sebep olmaktadır. Bu durum kendi içinde kaos ve karmaşa, istikrarsızlık yaratırken, aynı zamanda dünyada, bölgede savaş ve güvenlik sorunlarının büyümesine de sebep olmaktadır.

15 Temmuz sonrası ilan edilen OHAL Türkiye'de sukuneti yeniden sağlamak şurda dursun, her şeyi alt üst etti. İktidar ilk iş olarak, KHK'larla mevcut temel hak ve özgürlüklerin askıya alınması kararlaştırıldı. Gösteri, toplantı ve mitingler yasaklandı. 700 muhalif, dernek ve vakıf kapatıldı, daha birçok sendika, dernek ve STK da kapatılmayı bekliyor. Cezaevleri koşulları, daha kötü duruma getirildi. Dünya Barış Gününde çıkartılan 672 sayılı kararna-

meyle, 50.875 kamu görevlisi ihraç edildi. Diyarbakır başta olmak üzere, sadece 9.843 Eğitim-Sen üyesi, toplam 11.301 eğitim emekçisi açığa alındı. Millî Eğitim Bakanlığı'ndan toplam 28.163 kişi, sağlık bakanlığından 2.081 kişi, üniversitelerden 2.346 kişi ihraç edildi. Benzer şekilde, ortada delil olmadan suçlu ilan edildiler.

Avrupa Sendikalar Konfederasyonu'nun Türkiye'deki uygulamalarla ilgili yaptığı yazılı açıklamada; "Bugün işten uzaklaştırılan ya da açığa alınan kamu çalışanı sayısı 100 bini geçmiş durumdadır. 35 farklı bakanlık ve kamu kurumundan işten çıkartılanlar, görüldüğü gibi sağlık, eğitim, yargı birimlerinden. Şu ana kadar en çok kamu çalışanının işten çıkarıldığı eğitim kurumlarında, bu çalışanların yerine yapılan personel alımının objektif bir kriterle dayanmadığı ve keyfi olduğu sanılıyor. İşten çıkarılanlar gelecekte de kamu sektöründe çalışmaktan men edilmiş durumda" denilmektedir. Üniversitelerde, rektörlük seçimleri kaldırılarak, rektörlerin YÖK tarafından seçilecek üç isim arasından, Cumhurbaşkanı tarafından atanması getirildi.

On gazete, üç dergi, yayın evi, dağıtım şirketi, onlarca radyo, iki haber ajansı, 12 Kürtçe yayın yapan TV kapatıldı. Bu toz duman içinde, Zerok tv de kapatıldı. Gündem, Azadiya welat, Özgür halk, Cumhuriyet gazetesi, genel yayın yönetmeni ve yazarları evlerine baskın yapılarak gözaltına alınıp tutuklandılar. Türkiye'nin imza attığı uluslararası sözleşmeler, Avrupa insan hakları sözleşmesinin 10. Maddesinde güvence altına alınan basın ve ifade özgürlüğünün çiğnendiğini hep birlikte yaşamaktayız. Siyasi gerekçelerle, yüzden fazla gazetecinin halen hapis-hanelerde tutuluyor olması bunun kanıtı değil mi? Gözaltına alınan şüphelilerin, adil yargılanma süreçleri ortadan kaldı-

rıldı. Olağanüstü Hal hükümlerince, yayınlanan son iki KHK ile bağlantılı, şu ana kadar 10 KHK yayınlandı. Bunların, şüphesiz politik, ekonomik, toplumsal kalıcı olumsuz sonuçları var. Bütün bunlar yetmezmiş gibi, yetkililer, sosyal medya ve internete bağlanmayı da zaman zaman engellediler.

Türkiye'nin sorunları, giderek derinleşmekte, içinden çıkılmaz hale gelmektedir. Daha çok özgürlük, daha çok demokrasi yerine, milletvekillerini, belediye başkanlarını, gazetecileri gözaltına alıp tutuklamakla sorunlar çözülmez. Gazeteleri, TV'leri, radyoları kapatmakla hiçbir sorun ortadan kalkmaz. Daha görkemli saraylar yaparak, büyük hapis-haneler, kale-kollar, güvenlik barajları inşaa ederek de çözülmez. İdam cezasının geri getirilmesi de dahil, Türkiye'de, bombalarla, kirli savaşla, kanla da hiçbir sorun çözülemez. Tarihin emekçi sınıflara, ezilen halklara yüklediği sorumluluk, baskı ve sömürü düzenine karşı, eşitliği, özgürlüğü, demokrasiyi savunmaktır. Buna bugün de çok ihtiyaç var. Bunu sağlayacak olan ezilenlerin örgütlülüğüdür, güç birliğidir, ortak mücadelesidir.

AKP hükümetinin, ifade, örgütlenme, toplanma hakkına saldırması, hatta seçilmiş belediye başkanlarını, parlamento üyelerini tutuklama yoluna gitmesi, Türkiye'deki rejimin son niteliğini ortaya koymaya yetiyor. Darbeciler gerekçe gösterilip, zaten yetersiz olan en temel hak ve özgürlüklerin bile ortadan kaldırılması, bir başka tehlikenin, diktatörlüğe doğru hızla giden bir başka riskin olduğunu gösteriyor. Bu duruma, uluslararası demokratik kuruluşlar da uyarılarda bulunmaktadır. Avrupa Sendikaları Konfederasyonu, yönetim kurulu olağanüstü toplantısında, komisyon başkanı Jean-Claude Juncker, genel sekreter Luca Visentini aracılığıyla

şöyle ikaz etmektedir: “Türkiye, İLO sözleşmelerinin yanı sıra uluslararası ve Avrupa anlaşmalarında güvence altına alınan demokratik ve sendikal özgürlüklerin yanında, hukukun üstünlüğü ilkesine saygı duymak zorundadır. Çoğunlukla inandırıcı bir kanıt olmaksızın yüzlerce kamu çalışanının, aileleriyle birlikte geçim kaynaklarının zarar görmesi kabul edilemez.”

Ülke içinde emek ve meslek örgütleri olarak da DİSK, KESK, TMMOB, TTB’nin ortak yaptıkları basın açıklamalarında, “darbeyle, cemaatle ne ilgimiz olabilir” hükümeti kastederek, “onlar gericilikle beslendiler, laik yaşamı yok ettiler, onun için bizden korkuyorlar. Baskıları da bunun için artırıyorlar ama bunlar nafiledir.” dediler. “Suskun bir ülke istiyorlar” bu doğru, “mühendis, mimar ve şehir plancılarının, hekimlerin, işçilerin ve kamu emekçilerinin örgütleri olarak, “operasyonlardan, baskılardan korkmuyoruz, halkımızdan aldığımız güçle baskıları mutlaka geri püskürteceğiz.” Basının ve STK’ların susturulmasına sessiz kalmayacaklarını, bu doğrultuda mücadeleyi büyüteceklerini ifade etmektedirler.

Sonuç olarak, “unutulmamalı ki; demokrasi, hak ve özgürlükler gibi kavramlar insanlığın asırlardır süren mücadelelerinin ürünüdürler. Bugüne taşınmaları, meşruiyet kazanmış olmaları, bir mücadele sürecinin sonucudur.” aynı zamanda. Bu kavramların, ağırlığını taşımakla sorumlu kurumların, içinin boşaltılması, yok edilmesi kabul edilemez. Bu durum, geniş halk yığınlarının neyin doğru, haklı, meşru ve hukuka uygun olduğu konusunda gerçeğe ulaşmasını da olanaksız hale getirmektedir. Yaratılan bu kaos ortamında, evrensel haklar ve talepler, yerlerini iktidarın amaç ve istemlerine bırakır hale gelmiştir, bunun adı baskıcı rejimdir. İktidarın, 12 Mart Darbesi ve 12 Eylül

hukukundan da geriye düşmesi, anlaşılır başka bir değerlendirme ile izah edilecek bir durum değildir.

STK’ların, demokrasinin vazgeçilmezleri olduğunu belirtmeye gerek yok şüphesiz. Düşünce, ifade, haber alma, örgütlenme özgürlüğünden, insan haklarından, eşitlikten onlarsız bahsetme imkânı yoktur. Sömürü ve baskı politikalarına karşı onların mücadelesi değerlidir, gereklidir. Bugün de özgürlük, eşitlik, barış ve demokrasi mücadelesinde onlara önemli görevler düşmektedir. Bundan sonra da “kral çıplak” demeye devam edecekler, dil, din, milliyet, renk, mezhep, cinsiyet ayrımı yapılmaksızın barışa ve umuda birlik içinde, ezilenlerin yanında yer alacaklardır. Hukuksuzluğun kural hale getirilmesine asla izin vermeyeceklerdir. Darbe fırsatçılarına, amacı darbeyi fırsata çevirmek olanlara da karşı koymayı başaracaklardır. Ölüme karşı, yaşamın yanında yer almayacakları var. Emegi, eşitliği, özgürlüğü, demokrasiyi savunmaya devam edecekler.

Sorunların çözümü yerine, kendi gelecekleri için, ateşe benzin dökenleri yani iktidarı, ülkeyi ve tüm bir bölgeyi yangın yerine çevirmek dışında hiçbir işe yaramayan planlarından vaz geçmeye; OHAL’in bir an önce kaldırılması, KHK’lerin geri çekilmesi, haksız, gerekçesiz görevden alınan kamu görevlilerinin, serbest çalışanların görevlerine iadesi, seçimle iş başına gelmiş belediye başkanlarının, tutukluluk hallerinin kaldırılarak görevlerine dönmesi, milletvekillerin serbest bırakılması ve endişe verici anti demokratik tüm uygulamalardan bir an önce dönmeye çağırıyoruz. Ağırlaşmış yüzyıllık sorunlar karşısında, sömürgecilikte ısrar, baskı ve şiddette ısrar, çözümsüzlük çözümdür anlayışında diretme, “çözüm mözum yok” demek, tekçi anlayışlarla daha nereye kadar gidileceğini merak etmiyor değiliz. Bizlere dü-

şen görev şüphesiz, ülkemizde özgürlüğü, eşitliği, demokrasiyi tesis etmek için çaba sarfetmektir. Bilimsel demokratik, ana dilde eğitim, parasız ulaşılabilir, nitelikli ve ana dilde kamusal hizmetin verilmesini sağlamak için mücadele etmektir. Refahın, barışın, demokrasinin, çağdaş bir yaşamın koşullarını yaratmaktır. Bunun için

yine tekrarlamak gerekirse, örgütlü olmaya, birlik içinde davranmaya, güçbirliğine, mücadeleye her zamankinden daha çok ihtiyaç vardır. Türkiye'nin güncel sorunlarını önceliğine alan parti ve sivil toplum kuruluşlarını kapsayan bir yapı oluşturulmalıdır.

24.11.2016

Kürdistan'da çocuk ve gençlik dönemi ve çevresel faktörler

Muhammed Rojhat Kızıl

Çocukluk dönemi fiziksel ve zihinsel gelişim çağının temelini oluşturur. Sorumluluk ve beklentilerin en az olduğu dönemdir. Bu dönem öğrenmenin, algılayabilmenin, sorgulamanın en hızlı geliştiği ve kavrandığı dönemdir. Oyun ve eğlencenin hayatın her alanda olduğu, sevginin herkesle paylaşıldığı, kin ve nefret gibi duyguların insanlarda olmadığı dönemdir.

Gençlik dönemi, çocukluk dönemindeki öğrenme, algılama, sorgulama gibi yeteneklerin gelişip, çevresel faktörlerin daha olgun bir biçimde tanındığı bir süreçtir. Böyle bir süreç zamanla insan kişiliğini ve benliğini ortaya çıkarır.

Bu iki dönemde de yeteneklerin gelişmesinde çevresel faktörler en büyük etkenidir. Her birey ilk başta çevresindeki kişilere özenir. En basit örnek olarak; bir çocuk çevresindeki insanların çorbayı kaşıkla içtiğini görünce o da kaşıklayıp içmeyi öğrenir.

Aslında kişilik ve benliğimizde yatan davranışların birçoğu küçük yaşlardan ka-

zanılmıştır.

İnsanlar çevresel faktörlerle gelişir, değişir ve buna göre de sorunlar karşısında kendine göre bir etki-tepki ya da refleks sistemi oluşturur. Yani çevresel koşullar insanların ne giyeceklerini ne seveceğini hangi mesleği seçeceğini, mutluluk ve hayallerini, her şeyini belirler.

Durumu iyi bir ailenin çocuğunun iyi bir marka ayakkabısı vardır, güzel elbisele-ri, haftada bir dışarda restoranlarda yemek yiyeceği durumu... Ama belli bir sürede bunlar onun için mutlu edici olmaz, çünkü bu onun monoton yaşamıdır, sıradandır, her zaman ulaşabileceği veya yapabileceği işlerdir. Hayalleri çok farklıdır. Onu mutlu edecek şeylerin belki de değeri çok yüksektir. Ya durumu kötü olan bir ailenin çocuğu için yaşam böyle midir? Ya da mutlu olacağı şeyler ya da yaşama bakış açısı, yaşamdan edindiği tecrübeler ve yaşama karşı geliştirdiği refleks sistemi...

Çevresel faktörlerin insanlar üzerindeki

etkisi ve sorunun başlangıç noktası oluşu...

İnsanlar hayata gözlerini açarken hangi kimlikte, hangi dine mensup, hangi şehirde, hangi ailenin ve hangi koşullarda yaşayacağını seçemez. Ancak zamanla insanlar kendisi ile ilgili bazı özelliklerini değiştirebilir; dinini, mezhebini, düşünce ve fikirlerini... Bunu da ancak ve ancak özgür iradesi ile değiştirebilir.

Bir insanın kafasına silah dayayabilirsiniz, hapis, işkence ve sürgünlerle korkutup istediklerinizi dayatıp, istediğiniz noktada tutabilirsiniz.

Ama o kişi kendi iradesi ile sizin düşünce ve fikirlerinizi halen yanlış buluyor ise, o kaos ve zorbalık ortamı geçtikten sonra eski benliği, düşünce ve fikirleri ile yaşamına devam edecektir. Bir esrar bağımlısına esrarın kötü olduğunu anlatabilirsiniz, esrar içme alanlarını kısıtlayabilirsiniz, kullanmasın diye farklı zorluklar da çıkarabilirsiniz, hatta onu halktan soyutlayıp, vasıfsız bir konuma da ya da aşağılık kompleksine de sokabilirsiniz. Peki ya o kişi tüm engellere, onca zahmet ve çabanıza rağmen esrar üzerindeki düşünce ve fikirlerini değiştirecek mi?

Bunun yerine toplumsal bir bilinç ile toplumdaki kötü alışkanlıkları azaltıp yok edebiliriz. Bunu da zorlama ile değil iletişim ile, bu iletişim kanalı ise " bak ben bilmiyorum" üslubu ile değil...

Bu iletişim kanalları insandan insana elbette değişir. Ancak burada esas olan karşımızdaki kişinin de insan olduğunu, ne bizden bir eksiğinin ne de bir fazlasının olduğunu, toplumun bir bireyi olduklarını, saygı, sevgi ve hoşgörülü bir yaklaşım ile ve bunu da belli bir süreç diliminde değiştirebileceğimizi bilerek davranmaktır.

100.000 TL'lik bir ev hırsızlık, dolandırıcılık gibi yöntemlerle çok kolay bir şekilde alınabilir. Ama emek karşılığında kimsenin hakkını yemeden almak zordur.

Yukarıda bahsettiğim örneklerde şiddet, hırsızlık, dolandırıcılık kolay olabilir. Zor ve doğru olan emekle kazanılandır!

Konumuza tekrar dönecek olursak; bir Türk çocuğu polislik okuyup vatanın asayişini kontrol etmek, mühendislik okuyup vatanını geliştirip dışa olan bağlılığını azaltmak veya sanat, sinema vs. alanlarda kendinin ve vatanının gelişmişlik seviyesini artırmak ister.

Ülkenin doğusunda binlerce yıl Mezopotamya toprakları üzerinde farklı dil, örf, adet, kültür ve sanatla varlığını sürdüren Mezopotamya'nın en kadim halkı olan Kürtlerin toprakları sömürü altına girmiştir ve bunun sonucunda da Kürtler asayiş bozan terörist ve bölücü olmuştur! Asayiş görevlilerinin silahlarını doğrultacağı bireyler olmuştur...

Doktorlar sıradan bir kürdü tedavi etmeye gelince sağlık alanında hiçbir şey bilmiyordu, öğretmenlerin bir Kürt çocuğuna kin ve nefret dışında öğreteceği bir şeyi yoktur.

Bir Kürt çocuğu ise okuyup halkına yardım etmek isterse, ilk önce Türkçeyi öğrenmesi ve bunu öğrendikten sonra da iyi telaffuz etmesi gerekir. Aksi halde aşağılık ve kendini bilmez insanlar tarafından alay konusu olur.

Hayalinde yatan meslekler ise genellikle doktorluk, öğretmenlik, avukatlık, gazeteci veya siyasetçi olmaktır.

Bu meslekleri istemelerinde yatan neden ise yine çevresel koşullardandır. Doktor olup halkına yardım etmek, öğretmen olup sevgiyi, paylaşmayı, dostluğu çocuklara verebilmek, avukat olup eşit, adil bir yargı oluşturmak, gazeteci olup Kürdistan topraklarında yaşanan vahşeti gözler önüne serebilmek, siyasetçi olup Kürt halkı için sistematik, akılcı, insanların canına zarar vermeyecek politikalar üretip legal bir zeminde sorunu çözüme ulaştırmak ister.

Tabi o kadar süre boyunca yaşayabilir-se...

Bir Kürt çocuğu saklambacı evini basan asker ve polislerle karşı oynar görülürse "sobe"lenmez ölür!

Yakalamacayı genellikle polislerden kaçmak için oynar.

Oyuncakları boş mermi kovanları...

Resim tabloları yerine yerde cansız ve kan içinde yatan sevdiklerinin bedenlerine bakar.

Müzik dinletisi dört bir yandan gelen kurşun ve bomba sesleridir. Hayat ve hayal farklılıkları değişik psikolojide gelişen bireyler...

Bizi ancak doğru bir siyaset kurtuluşa götürebilir.

Çok uzağa gitmeden hendek siyaseti döneminde bunlar tekrar yaşandı.

PKK'nin deneme yanılma yoluyla girdiği ve Kürt halkına ciddi zararalar veren bu politikanın Kürt halkına hiçbir yararı olmadı. Aksine tekrar insanların evleri yıkıldı, binlerce insan hayatını kaybetti, açlık ve sefaletle terbiye edildi ve halen ediliyor. Evsiz ve yurtsuz kalan insanlar ya bir eşi dostunun yanında ya sokaklarda ya da çadır kentlerde (tabi güvenlik görevlileri Şırnak'taki gibi çadırları yıkmazsa) yaşam standartlarının çok çok altında yaşamını devam ettirmeye çalışıyor.

Bu yanlış politika ile kaybeden sadece PKK olmadı, Kürt halkının ulusal bilinci de zedelendi.

Kürt halkını, insan canına zarar gelmeyecek şekilde legal siyasette doğru politikalarla ilerleten Kürt partilerinin önü kesildi, dernekler, kurumlar kapatıldı, öğretmenler ve memurlar görevden alındı. Bütün bunlara gerekçe olarak PKK'nin yaptığı politikalar gösterildi.

Kürt gençlerinin ve çocuklarının psikolojisi bu süreçte ciddi şekilde hasar gördü.

Kürt halkı silah tutan gençlerle, taş tutan çocuklarla sorunun çözilemeyeceğini anladı. PSK'nin programında yer alan "savaş ve şiddetin sorunları çözmek yerine onları daha da derinleştirdiği" kanısına vardı.

Bu yaşanan süreçlerden sonra yaralarınıımızı sarmak için;

1-Kürt halkına yaşamsal alan oluşturmak için acil bir şekilde ve var gücümüzle çalışmalıyız.

2-Kürt çocukları ve gençliği üzerinde ciddi psikolojik çalışmalar yapıp acılarını bir nebze de olsa azaltacak çalışmalar yapmalıyız.

3-Kürdistan Sosyalist Partisi'nin programında yer alan "PSK her türlü sorunun diyalog, karşılıklı görüşme ve barışçıl yöntemlerle çözümünden yanadır. Dönemin koşullarını gözeten, gerçekçi, sonuç alıcı, barışçıl yol ve yöntemlere dayalı bir mücadele tarzını esas alır. Mücadelesinde açık, sivil, demokratik, meşru araç ve yöntemleri kullanır.

"PSK, kendi iç işleyişinde açık, demokratik ve çoğulcu süreçleri azami ölçüde işletmeyi benimser. Tabanın önemli karar alma süreçlerine katılımı için azami çaba sarf eder. Duruma göre parti içi referandum mekanizmasına başvurur. Tabanına ve kamuoyuna karşı açık, şeffaf ve hesap verebilirlik ilkesine bağlı kalır.

"PSK, siyasi mücadelede hukukun üstünlüğüne, demokrasi ilkelerine, insan haklarına, insanın onur ve haysiyetine büyük bir değer biçer." biçimindeki siyaset tarzı ve anlayışını hayata geçirmek için hepimiz seferber olmalıyız.

4- Bu hedeflere ulaşabilmenin süresini belirlemek yine bizim elimizdedir.

Bu süreçte Kürt halkının yaralarını en hızlı şekilde sarabilmek için kapımız bütün insanlığa açıktır, desteklerinizi bekliyoruz.

Demokrasi - diktatörlük sarkacı işliyor

Mazhar KARA

Diktatörlük psikolojisi, çoğunluk hep bir ağızdan aynı ve boş kelimeler etmeye başladığında azınlık içinde en güçlü olanda yeşeren ruh halidir.

Fathali M. Moghaddam

Hayli zamandır düşün gündemimi meşgul eden bir konudur sosyal psikoloji bağlamında demokrasi ve diktatörlük ilişkisi. Ülke ve dünya siyasi gündeminin ağırlığı, yakıcılığı bu tarz karmaşık, kimi okur kitlesi bakımında sıkıcı ve gereksiz bir konu olması nedeniyle yazmayı erteledim.

Ancak, bugün yaşadığımız dünya kanlı, kaotik siyasal durumuna benzer tarihsel süreçlerin ardında dünyayı yeni felaketlere götüren sosyolojilerin ortaya çıktığını biliyoruz. Ayrıca bu konu, ülke siyasi gündeminin de gelip dayandığı sıcak bir tartışma alanına dönüştü. Dergi yayıncılığı bakımından da ilginç bir konudur ayrıca.

Tam da zamanıdır diyerek eski notlarımı karıştırırken yeni okumalara ihtiyaç duydum. Bu karmaşık, sorunların cevaplarını bulmak konusunda İran kökenli Amerikan sosyal psikoloji profesörü Fathali Moghaddam'ın "Diktatörlüğün Psikolojisi" adlı eseri bu alanla ilgili yeni bir pencere açtı. Bu nedenle onun yukarıdaki sözleri ile gi-

riş yapmak istedim. Yazarın özellikle İran İslam devrimi sonrası İran'da dönüşen sosyolojik yapı ve yönetim anlayışı hakkındaki görüşleri ve değerlendirmeleri bağlamında diktatörlük psikolojisi tezini temellendirmesi yakın tarihsel örnek olması bakımında önemlidir. Moghaddam demokrasi ve diktatörlük sarkacını hareketlendiren sosyal psikolojiyi anlamamızı sağlayan önemli değerlendirmeler sunuyor.

Tabi ki konumuz Moghaddam'ın değerli kitabı değil. Bilindiği üzere, toplum psikolojisi, yönetim bilimini besleyen en önemli bilimsel disiplinlerden biridir. Çünkü yönetim bilimi, demokrasi ve diktatörlük sarkacını dengede tutma arayışlarını da konu eder. Sosyoloji, sosyal psikoloji disiplinlerin de alanına girerek daha etkili ve dengeli yönetim tarzı arayışlarını bilimsel dayanaklara dayandırmak ister. Bu dayanaklar gökten zembil ile indirilmediğine göre somut toplumsal olayların, olguların gözlemlenmesi, analiz edilmesi ile oluşur. Bu dayanaklar

kimi zaman araştırmacıların, konuya ilişkin çalışan bilim insanlarının öznel değerlendirmelerini, yorumlarını da içerir.

Toplumsal değişim çok boyutlu bir kavram. Nihai olarak, değişimin doğrultusunu farklı toplumsal dinamiklerin etkileşimlerinin bileşkesi belirler. Değişim ve gelişim nitel olarak etkileşim içindeki dinamiklerin boyutlu etkileşimi, çatışma ve çakışması ürünü olarak yeni bir toplum formu, bir kültür formu biçiminde belirir. Bu yönlü gelişmeler, tarihsel süreçler boyu bir değişim ve gelişim eğrisini izler. Bu gelişim eğrisi, gelişim süreçleri boyunca biriken değişim enerjisine koşut bir şiddetle belirir, ortaya çıkar. Devrim olarak kavramlaştırılan bu büyük toplumsal alt üst oluşların mutlaka ilerici bir nitelik taşımazlar. Çoğu kez toplumların normal tarihsel, toplumsal ilerlemelerini sekteye uğratan, onu geriletken bir yola girer, olumsuz bir rol oynarlar.

Bu ani, sarsıcı toplumsal değişim mutlaka toplumların tarihsel kültürel birikimlerin izlerini taşır. Ancak çoğu kez olumsuz karakterlerini önceleyerek ilerler. İnsanlık tarihi boyunca, insanlık âleminin yaşanan büyük felaketleri genelde değişim terazisinin dengesini yitirdiği dönemlere denk geldiğini görürüz. Bu dönemler, kimi zaman gelişim eğrisini aşan iradi zorlamalar, kimi zaman ise değişim akıntısı önüne dizilen engellerin, barajların taşması süreçlerine denk gelir.

Sağlıklı bir toplumsal değişim için değişim terazisi dengede olmalı. Değişim terazisi yanı sıra adalet terazisinin de dengede olması gereklidir. Adalet terazisinin dengede olması, değişim terazisinin de dengede kalmasının koşuludur aslında. Bu denge durumunu sağlayacak kudret her bir toplumun siyaset kurumudur. Adalet terazisinin topuzu siyaset kurumu gibi, sağa meyilli olabileceği kadar

sola da meyilli olabilir. Değişim tarihsel kökleri üzerinde, toplumsal dinamiklerin reel durumları, tarihsel, kültürel etkileşim süreçlerine dayalı olarak ilerlemeli. Köklerinden kopan değişim dinamiklerinin rotasını değişim yerindeyse rüzgâr belirler. Demokrasi diktatörlük sarkacının nerede duracağına dönemin siyasal göç dengesi tayin eder. Demokraside duracağı gibi diktatörlükte de durabilir.

Demokrasi kültüründen ve demokratik denetim mekanizmalarından yoksun iktidarların yıkıcı motivasyonu, çoğu kez toplumlar için büyük yıkımlara yol açar. Çoğunlukla da, değişim terazisinin dengesini bozan bu yıkıcı motivasyonun merkezinde güçlü, karizmatik lider kültü bulunur. Bu lider çoğunlukla toplum tarafından bulunup ortaya çıkarılır. Onu süreçle ihtiyaçlarına uygun bir yönde yoğun motive ederek diktatöre dönüştürülür.

Toplumların yüksek teveccühüne sahip lider ve iktidar süreçle sınır tanımaz bir güç sarhoşluğuna uğrar. Benzersiz, eşsiz, yeri asla doldurulmayan insanüstü niteliklere sahip biri olduğuna inanılan (toplum tarafında inandırılan) lider, ulaştığı yıkıcı motivasyon, oluşturduğu güç ile, bütün toplumsal dinamikleri baskı altına alır, ezer. Böylelikle, topluma çektilen derin acıların yanı sıra, toplumsal gelişimin, değişimin önüne asılmaz duvarlar örmüş olur.

İnsanlığın tarihsel birikiminden gereği kadar faydalanmayan, daha çok dar inanç kalıpları ile toplumsal ilerlemenin önüne kurulan barajları ile toplumsal ilerlemesi durdurulan, içine kapanan toplumların lider kültü oluşturmaya meyilli olduğu bilinir. Bu gibi sosyolojiler diktatör eğilimlerin yeşermesi için uygun toplumsal, kültürel iklim oluşturur.

Asya kıtası, Ortadoğu coğrafyası fazlasıyla bu iklim kuşağının içindedir. Bu ge-

niş coğrafyada asırlardır bir diktatörlüğün bir başka diktatörlükle yıkıldığına tanıklık etmekteyiz. Bu gerçek bize diktatörlüklerin de aslında toplumsal temelli olduğunu gösterir. Bu geniş coğrafyada yer alan birçok ülkede seçimlerin yapılıyor olması bu gerçeği değiştirmez. Adil ve özgür olmayan seçimler, diktatör yönetimlerin kendi rejimlerini meşru kılmak ve devamını sağlamak için geçmişte kullandıkları ve yine kullanabilecekleri bir yoldur.

Türkiye'nin de içinde bulunduğu, Kürdistan'ı da içine alan Asya coğrafyasında ömrümüzce süren savaşlara, bir diktatörlükten diğerine geçen ülke idarelerine tanıklık etmekteyiz. Türkiye'de yaklaşık her on yılda bir darbeye şahit olduk. Ancak seçimler başarılı bir biçimde yapılır. Buna rağmen, otuz beş yıl önce faşist diktatörlük tarafından yapılan bir anayasa ile yönetilen bir ülkede yaşıyoruz. "Darbe anayasasını değiştireceğiz" seçim vaadi ile işbaşına gelen hükümetlerin bu faşist anayasayı değiştirmek yerine, muhalefet ile birlikte bu "dikta anayasasını" yeni yamalarla tahkim etmeye çalıştıklarını görüyoruz. Bu gerçekler bizi bir kez daha, diktatörlüğün biraz da geri ekonomik ilişkilerle, biraz köylülükle, feodalite ile ilişkili olduğu, özcesi toplumsal temelli olduğunun sonucuna götürür.

Türkiye de tarım toplumundan, üretime dayalı sanayi topluma geçişte ağır sorunlar yaşadı, yaşıyor. Reel siyaset kurumu bu toplumsal geçiş sürecini daha da ağırlaştıran bir rol oynadı. Birincisi, bu değişimin kurumsallaşmasını sağlayacak bir hukuksal zemine kavuşturmadı. Sanayi toplumuna geçişin sancılarını çeken bir toplum bilgi toplumunun dalgaları ile dövülmeye başladı. Dışarıdan gelen sarsıcı değişim dalgalarının etkisini, etkinliğini zayıflatan bir iç siyasal ortamın varlığı söz konusudur. Ekonomik ve sosyal zemin de

gelen değişim dalgalarının beklenen etkiyi, etkinliği göstermesine elverişli değil. Mesela değişime yön veren, batılı anlamda katılımcı demokrasiyi referans alarak ekonomide ve siyasette etkili olan güçlü bir burjuva sınıfı yok. Feodalizme özgü kültür ve inanç kodlarını taşıyan, üretimden kopuk, devlet ihaleleri, devlet hazinesi operasyonları ve spekülatif para politikaları ile palazlanan bir burjuva sınıftan söz edilebilir.

Sözünü ettiğimiz bu burjuva sınıfının kodlarını taşıyan mevcut siyasal iktidar ciddi anlamda içe kapandı. Üretime dayalı bir ekonomik model yerine, basit piyasa ekonomisi modellini besleyen iktidar, ekonomi bozulunca adeta, küresel kapitalizm ile kıran kırana tarihsel ideolojik politik mücadele yürüten nasyonal, sosyalist bir aktör rolüne büründü. Son yıllarda iyiden iyiye milliyetçileşti. Bu yol ekonomisi çöken, sorunlarını demokratik, barışçı yolla çözemeyen, özcesi başı sıkışan iktidarların sık sık başvurduğu meşhur bir yoldur.

Özcesi, feodal tarım toplumlarına özgü inanç kalıpları ile bezenmiş siyaset kurumu, kapitalist kalkınma modeli ile sanayi toplumuna geçiş tamamlayarak batılı anlamda demokratik topluma, kurumsal, katılımcı demokrasiye ulaşamadı. Sosyalizm ise, Marksın işret etiği gibi ancak burjuva demokrasisinin yaşanarak aşılmasına tekabül eden bir toplumsal formun adıdır. Onu burjuva demokrasisi doğuracaktır. Bu toplumsal form kapitalist kalkınmaya dayalı burjuva demokrasilerinin kalan ömrü kadar uzakta duran insanlığın idealidir. Feodalizmden direk sosyalizme geçen bir toplumsal gelişim yolu yok. Mao, Çin'de "Kültür devrimi" gerçekleştirmek adına oğluna babasını, arkadaşına arkadaşını, komşuya komşusunu öldürttü. Ancak, orada da köylü kültür devrimi sosyalizme evirilemedi. Demokrasi, dik-

tatörlük sarkacı orada da kanlı bir diktatörlükte dayandı. Daha başka ülkelerde, başka köylü toplumlarda benzeri siyasal süreçler yaşandı. Ayrıca Türkiye bugün de feodal toplumlara özgü inanç kalıpları ile büyük ve etkili örgütlenmeler sağlamış dini cemaatler cennetidir. Tüm bu gibi cemaatlerin gizli ajandaları ve nihai olarak iktidarı ele geçirmek hedefleri vardır. Nitekim 15 Temmuz kanlı askeri darbesi böyle bir örgütten geldi. Bu darbe, zaten iyi gitmeyen ekonomiyi, siyaseti ve adaleti iyiden iyiye tuzla buz etti.

Sonuç olarak, Türkiye bu anlamda, bugün ciddi bir yol ayrımına gelmiştir. Ya yirminci yüzyılın başındaki Almanya, kısmen de Japonya örnekleri ve yakın tarih ve yakın coğrafyamızda cereyan eden İran örneğinde olduğu gibi feodal toplumdan sanayi toplumuna geçişte, diktatörlüğe, faşizme çıkan bir yol izleyecek, ya da batılı anlamda demokratik yolu seçecektir. Üçüncü bir yol gözükmemektedir. Şangay beşlisi, altılısı vb. gibi ittifaklarla varılan yol birinci yoldur. Demokrasi diktatörlük sarkacının diktatörlüğe dayandığı yoldur. Çin'in Rusya'nın durumu tam da Almanya ve Japonya örneklerinin aksine, tarım toplumundan sosyalist topluma geçişte (ki Marksizm'e göre bu mümkün değildir) adalet terazisini, demokrasi ve diktatörlük sarkacının sol diktatörlükler yönünde kıran ülkelerdir.

Son aylarda, "yeni Türkiye ye uygun yeni anayasa" konusunda AKP hükümetinin MHP ile kurduğu milliyetçi muhafazakâr ittifak eni Türkiye'ye özgü sosyolojik değişimin ipuçlarını vermektedir. Tepeden tırnağa ağır ideolojik nasyonal bir motivasyon ile atom bombası hayallerini kuran bir ülke hangi sorunlarını çözebilir. Ya da hangi özel niteliği sayesinde, Kuzey Kore'den, İran'dan farklı olarak hangi siyasal kulvara girebilir?

Halbuki, iki bin onların başında başlayan "demokratikleşme" (gerçi bu isim dahi bir yerde dengede durmadı. Ha bire isim ve içerik değiştirdi) toplumu hayli umutlandıran gelişmeler yaşandı. Yeni anayasa arayışlarına girildi. Yer yer toplumun değişik kesimleri de bu anayasa yapımı arayışlarına, çabalarına ortak edilmeye çalışıldı. AKP'nin sunduğu anayasa taslaklarında dahi "anayasal vatandaşlık" kavramlarına yer verildi.

Ne var ki, "Anayasal vatandaşlık" kavramını önceleyen siyasal anlayış tümüyle yıkıldı. Bu kavramın dayandırıldığı üç saç ayağı kısıldı.

Birincisi, "Anayasal vatandaşlık" kavramına dayalı anlayış ile kimlik sorununun aşılacağı, bunun "Kürt sorunu"nun çözümü için uygun bir zemin oluşturacağı umut ediliyordu. Bu umut hendek savaşları ile, Kürt kentlerinin yerle bir edilmesi, Kürt kökenli milletvekillerinin tutuklanması ile bitti.

İkincisi, dinsel kimliğin aşılması, laisizmin kurumsallaşması umut ediliyordu. Dinsiz, gâvur, Ateist, Zerdüş, Alevi gibi siyasi kavramların siyasetin gündemine girmesi, yani inanç siyasetine, mezhep siyasetine kaba bir biçimde dönülmesi ile bitti.

Üçüncüsü, Avrupa birliği hedefinden, yolunda vaz geçilmesi ile batılı anlamda demokratik değerlere sahip bir toplum olarak Avrupalı kimliğini kazanma umudu bitti.

Zaten işlemeyen adalet sisteminin tamamen çöktüğü, güçler ayrılığı ilkesinin yok edildiği, iktidarın her türden denetim mekanizmasından azade, çoğunluğun hükümlerliği motivasyonu ile istediği gibi davrandığı, davranabileceği bir rejime varılmış durumda. Şimdi bu fiili durumu yeni bir seçimle, referandum ile anayasal zemine ve toplumsal desteğe kavuşturma

alışmaları yapıyor. MHP ile yapılan anayasa ittifakı bu ihtiyaca binaendir.

Bugün bu ÷lkede yaşanan büyük sorunların kaynağında mevcut cunta anayasası var. Kamuoyuna yansıdığı kadarı ile mevcut anayasadan daha milliyetçi, daha tekçi bir anayasa üzerine uzlaşa sağlanmış durumda. Böyle bir anayasanın hangi sorunu çözebilir. Benim hiç hoşlanmadığım şekilde kavramlaştırıldığı biçimiyle “Kürt sorununu” mu çözecek, yani Kürt halkının ulusal demokratik taleplerini mi karşılayacak, alevi sorununu mu çözecek? Onun bu niteliklerden uzak olduğu şimdiden anlaşılıyor.

Başkanlık sistemi meselesine gelince, o ayrıca tartışmaya muhtaç bir alandır. Bu ÷lkede bir sistem değışikliğine ihtiyaç olduğu açıktır. Adından öteye adaletin

terazisini dengede tutup tutmayacağına bakmak gerekir. İktidarları mutlak olarak toplumun demokratik denetimi altına alan bir sistem olup olmadığına bakılır.

İhtiyaç duyulan sistem ise, tüm toplum kesimlerini azami ölçüde memnun edecek, Kürt sorunu başta olmak üzere ÷lkenin temel sorunlarını çözmek için uygun sosyal, siyasal ve hukuksal zemin oluşturmaya bir sistemdir. Üretimde, bölüşümde, adalet terazisini dengede tutmayan hiçbir düzenleme sistem bunalımlarını aşamaz, açmazlarından kurtulmaz. Korkarım ki bu kaotik süreçler bütününün hareketlendirdiği demokrasi- diktatörlük sarkacı gelip bir kez daha diktatörlüğe dayanmaz. Bir türlü dengeye kavuşturulmayan sarkaç bir diktatörlükten diğesine doğru sallanmaya devam etmez.

Musul sorunu, Misak-i Milli ve Kürtler

Ali Haydar KOÇ

Genellikle Ortadoğu ile ilgilenen siyaset tarihçilerinin çoğu, Birinci Dünya Savaşı'ndan itibaren Ortadoğu'da meydana gelen bütün diplomatik gelişmeleri, Ortadoğu'daki sömürge rejimleri, Ortadoğuda Arap devletlerinin bağımsız olması, Türkiye devletinin kuruluşu, müslüman veya müslüman olmayanların hakları ve Ermeni soykırımı vs. gibi konuları, siyasi tarih çerçevesi içinde ele alarak, bilimsel verilerle araştırarak, kamuoyunun bilgisine sunarlar. Fakat ağırlıklı olarak 20.yy. boyunca bütün bu siyasi olaylarla birebir yakın ilişkisi olan sömürge Kürdistan olgusu, Kürtlere yönelik yapılan soykırımlar ve bütün ulusal-siyasal haklarından mahrum bırakılmış Kürt toplumunun mağdur edilmesi olgusu, siyasi tarih araştırmalarının dışında tutularak, tabulaştırılarak, tarihte böyle bir felaket ve haksızlık yaşanmamış gibi yaklaşılmaktadır. Yani siyasi tarih araştırmalarında Arap, Türk ve Fars devletlerinden çokça sözedilir. Ama

Türkler, Araplar ve Farslar içinde uyumlu asimile edilmeleri uygun görülen Kürtlerden ve onların ülkesi sömürge Kürdistan'dan pek bahsedilmez. Buna karşılık, yaklaşık yüzyıldır (2003'ten sonra Güney Kürdistan hariç) Türkiye, İran, Irak ve Suriye ile ulusal hakları için çatışma halinde olan Kürtlerin haklarından/Kürtlerin uğradığı tarihi haksızlık veya soykırımlardan hemen hemen hiç söz edilmemektedir. Ortadoğu'da siyasi tarih araştırmaları adına yürütülen bu resmi anlayış, yaklaşık yüzyıldır devletlerin resmi çıkarlarına hizmet etme biçiminde denetimli geliştiğinden, kendi içinde bilimsel bir tutarlılık taşımamaktadır.

Bu yazıda, tarihsel olarak Kürt meselesinde önemli bir yere sahip olan Musul vilayetine dair sorun ve bu sorunla doğrudan ilişkili olan Misak-ı milli hakkında kısaca bazı bilgiler vermeye çalışacağım. Özellikle 20. yüzyılın başından itibaren Kürt meslesinin dış boyutlarını yakından ilgilendiren Musul ve Misak-ı milli, yüzyıl

sonra da yani 21.yüzyılın ilk çeyreğinde de güncelliğini koruyarak, Kürt sorununun iç ve dış boyutlarını önemli oranda etkilemektedir. Birinci dünya savaşının sonuçlandığı 1918'den beri İngiltere, Almanya, Fransa, Amerika ve Rusya gibi güçlü devletler, Musul başta olmak üzere Ortadoğuda egemenlik, denetim ve imtiyaz elde etmek için çok yönlü politikalar geliştirmişlerdi. Musul sorunu çerçevesinde şekillenen diplomatik, siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel sorunları belirleyen temel etken Musul petroleri idi. Türkiye ise, Osmanlı devletinden, Türkiye cumhuriyeti devletine sorunlu bir miras olarak devredilen şark vilayetleri yani Kürdistan bölgesine Misak-ı milli taslağı ile şark vilayetlerine ve Musul'a yani Musul petrolerine yönelik hak iddiasında bulunuyordu. Fakat 19. yüzyıldan itibaren ortadoğuya ve özellikle vilayeti şarkiyeye yakından ilgi duyan büyük güçler İngiltere, Fransa, Rusya ve Almanya bütün siyasi ve diplomatik ilişkilerde Kürtleri bertaraf etmişler idi. Musul meselesinde Osmanlı devletinin son (Meclisi mebusan 1918-1922) hükümeti ve daha sonraları Türkiye'yi de, bölgede Kürtlerin uluslararası diplomatik antlaşmaların dışında tutulmasına karşılık, etkisiz hale getirme siyaseti izlemişlerdi.

Musul-Kerkük (Şehr-i Zor) vilayetlerini çevreleyen coğrafik alanda, son beş yüzyılda ekonomik ve siyasi anlamda yaşanan mücadeleler, Kürdistan tarihinde önemli bir yere sahip olduğu gibi, bölgede bağımsız emirlikler biçiminde yaşamlarını sürdüren Kürt toplumu ve bu emirliklere bağlı bulunan diğer etnik gruplar üzerinde farklı yaşamsal etkilerin/tepkilerin ortaya çıkmasına sebep olmuştu. Bölgenin coğrafik stratejik konumu, komşu imparatorlukların/devletlerin ilgisini çektiğinden, sık sık

dışarıdan gerçekleştirilen müdahalelerle ele geçirilmeye çalışılıyordu. Musul-Kerkük vilayetleri, ilkçağlardan itibaren Mezopotamya bölgesinde hüküm sürmüş olan, Sümer, Babil, Urartu, Hitit, Mittani, Asur, Med, Sasani, Doğu Roma, Emevi ve Abbasi'lerin geliştirdiği uygarlıklara ve yüksek kültürlerle ev sahipliği yapmışlar idi. Bütün bu dış müdahalelere rağmen, bölgede yaşayan Kürtler, değişik zamanlarda, değişik adlar altında devletler kurarak, kendi siyasi ve ekonomik gelişmeleri üzerinde, kendi uygarlıklarını bu coğrafyada geliştirmişlerdi.

Kürt-Osmanlı ilişkilerinin seyri

1514 Çaldıran seferinden sonra osmanlı imparatorluğu ile Safevi'lerin önemli çekişme alanlarından biri de, Musul ve Şehr-i Zor bölgeleri idi. Kanuni Sultan Süleyman tarafından 1534'te bölgedeki Kürt emirliklerinin siyasi konumu korunmakla birlikte, Osmanlı devletinin coğrafik hakimiyet alanına girmişti. O dönemde Kürt-Osmanlı siyasi ilişkileri, Osmanlı halifesinin nüfuzunu tanıma/itaat etme ve kısmi vergi ödeme biçiminde düzenlenmişti. 1622'de Kürdistan'ın Musul-Kerkük vilayetleri Safevi'ler tarafından işgal edilir. 1638'de IV.Murat tarafından tekrardan Osmanlı hakimiyetine giren bu iki bölge, 1749'dan-1831'e kadar Memlûklü'lerin denetimine girerler. 1831'den 1918'e kadar Osmanlı devletinin siyasi nüfuz alanına giren Musul ve Şehr-i Zor, 19.yüzyıldan itibaren coğrafik stratejik konumu, ekonomik ve enerji kaynakları bakımından zengin bir yapıya sahip olması, Ortadoğu'da güçlü çıkarlar elde etmeye çalışan batı Avrupa ülkeleri ve Rusya'nın da ilgisini çekmeye başlamıştı. 16.yy'dan 19.yüzyıla kadar Musul ve Şehr-i Zor'a karşı dışarıdan Safevi, Memlûklü

ve Osmanlılar tarafından gerçekleştirilen askeri müdahaleler, Kürt emirliklerinin siyasi yönetimlerini ortadan kaldırmak biçiminde değil, Kürt emirlikleriyle siyasi antlaşmalar yaparak, onlarla anlaşarak, siyasi nüfuzlarını kabul ederek, onların siyasi yönetsel devletçik (emirlik) konumları korunarak, gerçekleştirilmiştir.

Fakat bu siyasal durum 1830'lerden sonra Sultan II. Mahmut (1808-1839) döneminde batı Avrupa ülkelerinin siyasal ve düşünsel etkisiyle, merkezi devlet yönetimine başvurulması ve merkezi idare tarafından yabancı yöneticilerin Musul ve Şehr-i Zor'a (Kerkük) tayin edilmesi biçiminde gelişen yönetim değişiklikleri, Kürt idarecilerin tepkisiyle karşılanmış ve kabul edilmemiştir. Bu durum Kürt emirleri/beyleri ile Osmanlı yönetimi arasında daha önce yapılan siyasal antlaşmaların bozulmasına da yolaçmıştır. Sultan II. Mahmut'un merkezi yönetimi güçlendirme adı altında gerçekleştirdiği bu siyasi faaliyetler, daha önce kısmi olarak barış içinde sürdürülmüş olan Kürt-Osmanlı ilişkileri, yerini çatışmalı bir dönem bırakmış oluyordu. Örneğin: 1850 yılında Osmanlı merkezi hükümeti Musul'un eyalet ünvanını iptal ederek, burayı Mutasarrıflık (Sancak-Liva) haline getirip, Bağdat eyaletine bağlayarak, Bağdat Paşası aracılığıyla Musul, Kerkük ve Süleymaniye vilayetlerinde otoritesini güçlendirmeyi, vergi toplayıp asker temin etmeyi, Kürt gücünü bölerek, küçük parçalara ayırarak, Kürtler üzerindeki egemenliğini sağlamlaştırmaya çalışıyordu. Osmanlı yönetimi tarafından yapılan bu siyasal değişiklikler Kürt osmanlı/Türk yönetimi arasında 1830-1938'e kadar süresiz devam etmiş olan savaşların, siyasi ve ekonomik sorunların da başlangıç dönemini teşkil ediyordu.

Osmanlı devletinin bu siyasal

eğilimleri, Kürdistan coğrafyasının doğu ve güney sınırlarında yeralan, Kürdistan'ın idari ve siyasi yapısında da önemli roller oynamış olan Musul, Şehr-i Zor (Kerkük) bölgelerinde osmanlı devletine karşı derinliğine ve genişliğine siyasal sorunların ortaya çıkmasına önyak olmuştu.

Osmanlı devletinin 1830'larda gerçekleştirdiği siyasi değişiklikleri bir bütün olarak incelediğimizde, günümüzde de hala sorun olarak devam eden Musul ve Şehr-i Zor meselesinin ortaya çıkış sebeplerini, yaklaşık iki yüzyıldır Kürt sorununa siyasal etki/yanısmalarını daha iyi anlamış oluruz. Ayrıca birinci dünya savaşından sonra (20.yy.) bir Kürt devletinin ortaya çıkmamasında, Musul-Kerkük meselesi gerek bölgesel ve gerekse uluslararası boyutuyla Kürt devleti önünde engel teşkil etmiş/eden önemli sebepler arasında yer almaktadır. 19.yy'da İngiltere, Fransa, Almanya ve Rusya'nın Ortadoğu'da sahip olmak istediği en önemli alanlardan birini Musul ve Şehr-i Zor bölgeleri teşkil ediyordu. Bölge aynı zamanda su nakliyatı açısından da önemli bir yere sahipti. Osmanlı arşiv vesikalarına göre, Dicle-Fırat nehirlerinde yapılan nakliyattan dolayı Diyarbakır, Musul ve Birecik iskelelerinde birer sorumlu müdürlüğün yanında, bir de gümrük ve vergi müdürlüklerinin mevcut olduğu biçiminde bilgiler aktarılmaktadır. Ayrıca bu iskelelerde ve gemilerde çok sayıda Kürt işçisinin ve hamalın çalıştığını Osmanlı Bahriye Teşkilatı vesikalarından öğreniyoruz. Aynı vesikalarda geçen bilgilere göre Kürtler, kendi ticari mallarını nehir nakliyatı yoluyla Basra üzerinden Hint okyanusuna, ora üzerinden dünya pazarlarına açarak, sattıklarına dair bilgiler de mevcuttur. Dicle ve Fırat nehirleri üzerinden Basra körfezine açılan

bu ticaret yolu, İngiltere, Musul ve Şehr-i Zora daha rahat ulaşabilmek ve oradaki enerji kaynaklarını ülkesine taşıyabilmek için, Basra'dan başlamak üzere Fırat ve Dicle nehirleri üzerinde 1834 yılında buharlı gemi yapım projesini başlatmıştı. İlk defa 1840 yılında Dicle ve Fırat nehirlerinin iki istikamettinde de buharlı gemi denemeleri yapılmıştı. Fakat Musul-Kerkük'e ulaşabilmek için Dicle-Fırat nehirleri üzerinde 1862'e yılına kadar devam eden Buharlı gemi denemeleri pek başarılı olamamıştı.

Ayrıca İngiltere hükümeti 1861 senesinde "Dicle ve Fırat Buharlı Gemi Şirketini" kurarak, Musul ve Şehr-i Zor'u denetimine almaya çalışıyordu. Dicle ve Fırat nehirlerindeki nakliye yolu aynı zamanda Fransa, İngiltere, Almanya ve Rusya arasında çıkar çatışmalarına da neden olmuştu. Rusya hükümeti 1878 Berlin Kongresi'nden sonra, Hint Okyanusuna inmek için Dicle ve Fırat nehirleri üzerinden Basra körfezine ulaşmak istiyordu. Adı geçen devletlerin bu iki Kürt vilayeti üzerindeki çıkar çatışmaları ile Kürtlerin ulusal devlet kurma arayışlarından dolayı doğan siyasal sorunlar, buharlı gemi işletmeciliğine dair projenin başarısız olmasına yolaçmıştı.

1880'de Kürdistan'ın kuruluşu iddiasıyla ortaya çıkan Şeyh Ubeydullah Kürt milli hareketi, bu konuya iyi bir örnek teşkil etmektedir. 19.yy. Kürt iktisat tarih incelemesinde (ki incelemeyi bekleyen bir konu), buharlı gemi işletmeciliği projesi çok önemli yere sahiptir. (Konu hakkında bkz. Nejat Göyünç: XVI. Yüzyılda Güney-Doğu Anadolu'nun Ekonomik Durumu (1973), Dicle ve Fırat Nehirlerinde Nakliyat, Cengiz Orhonlu-Turgut Işıksal: Osmanlı Devrinde Nehir Nakliyatı Hakkında Araştırmalar: Dicle ve Fırat Nehirlerinde Nakliyat (1968), İsmail

Hakkı Uzunçarşılı: Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı (1984) Ali İhsan Gencer: Bahriye'de Yapılan Islahat Hareketleri ve Bahriye Nezareti'nin Kuruluşu (1789-1867), XIX. Yüzyılda Osmanlı Donanması ve Bahriye Nezareti, Türk Denizcilik Tarihi ve Osmanlı Türklerinde Denizcilik vs.).

İştah kabartan kentler

1871 yılında Alman araştırmacılar tarafından Musul ve Kerkük vilayetlerinde petrol kaynaklarının keşfedilmesi, Musul-Kerkük meselesini daha da karmaşık bir hale getirmişti. İlk önceleri Musul ve Kerkük'te zift ve petrol madenleri işletmeye açılmıştı. Sultan II. Abdulhamit Musul ve Kerkük arazilerini kendi üzerinde tapu ederek, bölgede çıkan petrol gazından elde edilen gelirleri de Padişahın özel hazinesi olan „Hazine-i Hassa'ya“ (Padişahların şahsi gelir ve giderlerine ait işlerle ilgilenen daire) devredilmişti. Zengin petrol yatakları, Musul ve Kerkük'te küçük ırmaklar halinde akmasına ve bazı yerlerde gölcükler teşkil etmelerine rağmen, pek gelişkin olmayan teknik araçlarla işletilmekte idi. 19. yüzyılın ikinci yarısının sonuna doğru Musul-Kerkük petrol rezervleri, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, İngiltere, Fransa ve Rusya petrol şirketlerinin rekabet noktasını teşkil ediyordu. Adı geçen devletler Kürdistan'ın bu bölgesindeki petrol yataklarına sahip olmak için birbirleriyle hem askeri ve hem de siyasi yarıya girmişlerdi. Kürdistan'ın Musul-Kerkük vilayetleri üzerinde 19.yy'dan beri Kürt ulusal çıkarlarını olumsuz yönde etkileyen bu çıkar çatışmaları ve siyasi sorunlar hala önemini yitirmeden devam etmektedir.

Birinci dünya savaşına (1914) kadar dış ve iç müdahalelerle çeşitli sorunların

temelini teşkil eden Musul-Kerkük vilayetleri, savaş esnasında İngiltere tarafından işgal edilerek, 1918'den sonra kraliyet sarayının Hindistan'daki Asya sömürgeler genel valiliğine bağlanmışlardı. 1918'den sonra Türk unsura ait bir devlet kurmaya çalışan Türkçü kadrolar, zengin enerji kaynaklarına sahip Musul-Kerkük vilayetlerindeki iktidar denetiminin kürtlere geçmesi halinde, bunun Kürt devleti anlamına geldiğini bildiklerinden, Kürt siyasi iktidarının kurulmaması için, bölgeye hakim olan İngiltere ile uzlaşmaya çalışarak, Kürdistan devletini engellemeye çalışıyorlardı. Mondros Mütarekesi (1918) ile Musul-Kerkük üzerindeki bütün haklarını yitiren Osmanlı devleti, İttihatçı (Türkçü-Turancı) kadrolar aracılığıyla, Kürt ulusal devletine engel olmak için, bölge üzerinde egemenlik kuran İngiltere ve onların denetimindeki Irak Araplarına ait manda hükümetini destekliyordular.

Bu konuda Halil Paşa Kürtlere karşı farklı bir siyaset izleyerek, 1918'de Güney Kürdistan'da İngiliz ordusuna karşı aldığı yenilgi sonucunda, Kürtlere farklı bir siyasal manevra ile yanaşması başka bir siyasal olguyu karşımıza çıkarmaktadır. Kürtlerin askeri desteğine ihtiyaç duyan Halil Paşa, Şeyh Mahmut Berzenci'ye bir telgraf göndererek, bu telgraf ile Kürdistan'ın bağımsızlığını resmen kabul ediyordu. Ayrıca Telgraf'ta bağımsızlık konusunu Padişah'a da bildirdiğini teyit etmektedir. Örneğin; Halil Paşa şunları dile getirmektedir: “Ne yapacağımızı düşünür dururken aklıma bir çare geldi, başka şey yapmak ta imkansızdı zaten... Süleymaniye civarı sarp dağlarla çevrilidir ve bu dağlarda Kürt aşiretleri yaşar. Yağmacılıkla geçinmek zorunda olan bu Kürt aşiretleri içinde eskiden beri tanıdığım Şeyh Mahmut adında, zeki ve liderlik

vasfına sahip bir ağa vardı. Yapacağım şey de ona tam istiklal vermek olacaktı. Yaşadığı topraklar Osmanlı toprakları olduğuna göre ve halen Osmanlı ülkesi sayıldığına göre ben de ona istiklalini verebilirdim, Şeyh Mahmut'a şu telgrafi çektim: „Süleymaniye'de Şeyh Mahmut Hazretlerine...: Süleymaniye-Sakız-Pencivin-Sina'da bulunan topçu kıtaatını, piyade ve süvarileri kamilen sizin emrinize veriyorum. Sizi yalnız bu kuvvetlerin kumandanı olarak değil, aynı, zamanda Süleymaniye Sancağı ve havalisinin azl olunmaz „Emiri“ tayin ediyorum. Vaziyeti askeriye'nin icabatına göre hareket edeceğinizden emin olarak sizi şahsen tebrik eder ve emaretinize zaferler dilerim. Her münasip vasıta zuhurunda size naklen ve cephaneye itibariyle yardım edeceğim. Maiyetinize verdiğim kıtaattan orada tedavisi müşkül olacak erat ve zabitanı emin yol ve vasıtalarla Musul'a göndermenizi rica ederim. Müstakim emaretinizi İstanbul'da Zat-ı Şahaneye'de arz ettim...” (bkz. Halil Paşa, İttihat ve Terakki'den Cumhuriyete: Bitmeyen Savaş. Hazırlayan Taylan Sorgun).

1919'da İngiltere'nin Hindistan asya sömürgeler valiliğine bağlı sömürge memurları tarafından Musul, Kerkük ve Süleymaniye'de nüfus sayımının yapılması da düşündürücüdür. Bu sayım sonucunda (İngiltere'ye karşı isyan halinde olan Kürtler bu sayımın dışında tutulmuş), Kürt nüfusun yüzde seksen civarında olduğu ortaya çıkmasına ve bütün bunlara rağmen, Kürdistan'ın bu önemli vilayetlerinin azınlıkta bulunan Arap manda (Şerif Hüseyin) hükümetine bağlanması düşündürücüdür. Örneğin bu haksız durumu kabullenemeyen Kürtler, Şeyh Mahmut Berzenci önderliğinde İngiltere'ye karşı savaş açmışlardı. Şeyh Mahmut 1919'da yakalanarak,

Asya sömürgeler valiliğinin talimatıyla Hindistan'a sürgüne yollanmıştı.

Türkçü kadrolarla gizli görüşmeler yürüten İngiltere, bu siyasi tavırlarıyla, 20.yy'da Kürt devletinin kuruluşuna izin vermeyeceğinin ilk işaretlerini Şeyh Mahmut örneğinde göstererek, ilan etmiş oluyordu. (Konu hakkında bkz.Musul-Kerkük ile İlgili Arşiv Belgeleri (1525-1919), Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayını, Baltimore: Committee of Officials, An Introduction to the Past and Present of the Kingdom of Iraq (1946), Adamof, E. E: Sovyet Devlet Arşivi Gizli Belgelerinde Anadolu'nun Taksimi Planı, Atase:Türk İstiklal Harbi I, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı (1962), Atase: Türk İstiklâl Harbi, cilt: 4, Güney Cephesi (1966), Ali Fuat Cebesoy: General Ali Fuat Cebesoy'un Siyasi Hatıraları (1957), William Stivers,Supremacy and Oil Iraq,Turkey and The Anglo-American World 1918-1930 (1982), Enver Yakupoğlu- Ömer Osman Umar: İngilizlerin Şeyh Mahmud ve Aşiretlere Karşı Politikası (2002) vs.).

1919 yılından itibaren batı Avrupa ülkeleri, Rusya ve ABD, Kürt devletinin kuruluşunu engellemek için İngiltere tarafından Arapların öncülüğünde, Kürdistan topraklarının büyük bir kısmını içine alan „Türkiye, İran Irak ve Suriye „adındaki devletlerin kuruluşunu bir çok hak ve imtiyaz elde ettikten sonra olumlu karşılayarak, çeşitli uluslararası antlaşmalarla onaylamışlardı. Kürtlerin 20.yy'ın başından beri Ortadoğu'da maruz kaldıkları olumsuz politikaların temelleri 1919'dan itibaren şekillendirilmişti. İngiltere 1919'dan itibaren Almanya taraftarı İttihatçı kadroları bertaraf ederek, kendileriyle işbirliği yapan Türkçü kadroları, Arap aşiretlerini destekleyerek, Musul-Kerkük tartışmaları

üzerinden, Kürdistan'ın sömürge niyetiyle paylaştırılmasını sağlamıştı. İngiltere'nin, Kürtler konusundaki temel politikalarından biri ise, Kürtlerin egemenliğinde bulunduğu ırklara (Türk, Arap ve Fars) ve devletlere uyum sağlaması zorunda olması gerektiği biçiminde idi. Sömürge Kürdistan'ın büyük kısmını denetleyen Türkiye, sonuçta İngiltere'nin Kürt politikasından memnun idi.

Misak-i millinin serancamı

Türkiye ve İngiltere'nin 1919'dan itibaren fiili olarak başlattığı bu siyasal süreç, hala kendisini Kürdistan'ın bütün parçalarında güçlü bir şekilde hissettirmektedir. İngiltere ve Türkiye 1919'dan itibaren bu sürecin siyasal zeminini Musul-Kerkük meselesi örneğinde hazırlayarak, 1926'da sonlandırmışlardı. Özellikle 1919-1926 tarihleri arasında Kürtleri oyalamak ve devlet kurma anlayışından uzaklaştırmak için, zaman zaman Kürtlerden söz ederek, siyasal çıkarlarına daha kolay ulaşabilmek için, malzeme olarak kullanmayı uygun görmüşlerdi. Örneğin; Lozan konferansının 23 Ocak 1923'teki oturumunda ve hatıralarından Musul ile ilgili Türk heyet başkanı İsmet İnönü şunları dile getirmişti; “Musul'un Misak-ı Millî sınırları içinde bulunduğunu, nüfusun çoğunluğunu teşkil eden Türk ve Kürtlerin Türk yönetimine geçmek istediklerini, bu bölgenin Türk sınırları içine alınması gerektiğini, Musul vilayetinin nüfus çoğunluğunun Türklerle Kürtlerin oluşturduğunu, Kürtlerin Turan kökenli ve Türklerle aynı soydan geldiklerini, Kürtlerin mukadderatlarını Türkiye ile birleştirdiklerini, Hatta biz Lozan'daki konuşmalarımızda, milli davalarımızı biz Türkler ve Kürtler diye bir millet olarak müdafaa ettik ve kabul ettirdik..”(bkz.Mim Kemal Öke, Musul-

Kürdistan Sorunu, Sabahattin Selek, İsmet İnönü, Hatıralar, c.II).

1919'da Osmanlı ülkesinin siyasi ve coğrafik genel durumunu ve gidişatını belirlemek amacıyla Amasya genelgesinin yayınlanmasıyla başlayan süreçle, Şubat 1920 Misak-i milli taslağının yayınlanmasıyla Osmanlı devletinin sınırları ve siyasi hakları şekillendirilmişti. Yani misak-i milli taslağının temeli Amasya genelgesi, Erzurum kongresi ve Sivas Kongresi ile başlatılmıştı.

Misak-ı Milli'yi hazırlayan siyasi ekip Amasya genelgesine dayanarak özellikle son Osmanlı sınırlarının Mondros Mütarekesi'nde, 30 Ekim 1918 tarihinde ele alınan sınırlar olduğunu ifade etmiş, ateşkesin uygulamaya konulduğu anda Osmanlı ordusunun kontrolü altında bulunan sınır çizgisi içinde yaşayan halkın her bakımdan ortak niteliklere sahip milli bir toplum oluşturduğunu, bunun Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde de belirtilmiş bulunduğunu ve yeni Türkiye'nin Güney sınırının İskenderun Körfezi güneyinden Antakya'da Halep ve Katma istasyonu arasında Cerablus Köprüsü, Güneyinde Fırat ırmağına kavuştuğu, oradan Deyr-i Zor'a indiğini, sonra doğuya uzatılarak Musul, Kerkük ve Süleymaniye'yi ihtiva ettiğini söylemiştir. Bu sınır ordularımız tarafından silâhla savunulan ve ayrıca Türk ve Kürt ögelerinin yaşadığı yurt kesimini tayin eder. Bu sınır içinde kalan ülke topraklarının Osmanlı topluluğundan ayrılmaz bir bütün olarak kabul edildiğini belirtmiştir (bkz. Mesut Aydın, Yeni Türk Devleti ve Misak-ı Milli, Türkler, cilt 16. Atatürk; Nutuk, C. III, Vesikalar, s. 1178-1190).

10 Şubat 1920'de Felah-ı Vatan Grubu tarafından Meclisi mebusana sunulan Misak-ı Milli taslağı şu maddelerden oluşuyordu:

1. Osmanlı devletinin yalnız Arap çoğunluğunun yaşadığı ve 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesinin yapılması sırasında düşman ordularının işgali altında kalan kısımlarının geleceği, halkının serbestçe bildirecekleri oylara göre belirlenmek gerekeceğinden adı geçen antlaşmanın içinde din, anlayış ve amaç bakımından birleşmiş ve birbirlerine karşılıklı saygı ve fedakarlık duygularıyla dolu ırki ve sosyal haklarıyla çevre şartlarına bütünüyle saygılı Osmanlı-İslam çoğunluğunun oturduğu kısımların hepsi gerçekten veya hükme bağlı olarak hiçbir sebeple parçalanamaz bir bütündür.

2. Halkı ilk serbest kaldıkları zamanda halkın oylarıyla anayurda katılmış olan üç sancak (Kars, Ardahan, Batum) için gerektiğinde tekrar serbestçe halkın oylarına başvurulmasını kabul ederiz.

3. Türkiye barışına ertelenen Batı Trakya'nın hukuki durumunun tespiti de oturanların tam bir hürriyetle bildirecekleri oylara bağlı kalarak yapılmalıdır.

4. İslam Halifeliğinin, Osmanlı saltanat ve hükümetinin merkezi olan İstanbul şehriyle Marmara denizinin güvenliği her türlü zarardan korunmuş olmalıdır. Bu esas saklı kalmak şartıyla Akdeniz ve Karadeniz Boğazlarının dünya ticaret ve ulaştırmasına açılması hakkında bizimle öteki bütün ilgili devletlerin ortaklaşa verecekleri karar geçerlidir.

5. İtilaf devletleri ve bazı ortakları arasında kararlaştırılan anlaşma esaslarına göre azınlıkların hakları komşu ülkelerdeki Müslüman halkın aynı kaynaklardan faydalanmaları ümidiyle tarafımızdan teyit ve temin edilecektir.

6. Milli ve ekonomik gelişmelerimizi sağlamak devlet işlerini günün kaidelerine uygun yönetimle çevirmeyi başarabilmek için her devlet gibi tam bağımsızlığa ve hürriyete sahip olmamız, yaşama

ve varlığımızın temelidir. Bu yüzden siyaset, adalet, maliye alanları ile öteki alanlarda gelişmemize engel olan bağların karşındayız. Ortaya çıkacak devlet borçlarımızın ödeme şartları da bu esasa aykırı olmayacaktır.

Lozan antlaşmasında Türk devletinin uluslararası diplomaside kabul edilerek ilan edilmesi sonucunda, Kürt devletinin kuruluşu/Kürtlerin temel haklarının korunması tamamıyla ortadan kaldırılmıştı. İngiltere bu siyasi olgunun verdiği rahatlıkla 5 Ekim 1923'te Türkiye'ye başvurarak Lozan antlaşması kararları ile ilgili maddesine göre, Kürdistan'ın Musul ve Kerkük meselesini görüşmeye açılmasını istedi.

İngiltere tarafından yapılan bu başvurunun biçimsel diplomatik bir formaliteden ibaret olduğunu söylemek mümkündür. 19 Mayıs 1924'te Haliç Konferansında Musul-Kerkük meselesi ele alınmıştı. İngiltere bu konferanstan sonra Musul-Kerkük meselesini kendi denetimindeki Milletler Cemiyeti'ne havale etmişti. Milletler Cemiyeti komisyonu (Macar, Belçikalı ve İsveçliden oluşan üç kişilik komisyon) 1925'te şu raporu hazırlamıştı: rapora göre:

a) Musul'da halk oylaması yapılamaz.

b) Musul Irak'ın bir parçasıdır.

c) Irak yirmi beş yıl süre ile İngiltere'nin mandalığında kalmalıdır.

Türkiye Kürt devletini engellemek ve İngiltere'ye olan borçlarını sildirmek için rapora onay vermişti. Bu rapor dahilinde Türkiye ile İngiltere arasında 5 Haziran 1926'da Ankara antlaşması imzalanmıştı. Antlaşmaya göre Kürt devletinin kurulmaması üzerinde kurulan ortaklık net bir şekilde anlaşılmaktadır. Örneğin 18 maddeden oluşan antlaşma metnindeki bazı kararlar:

a) Türkiye ile Irak memurları diğer

taraf uyruğundan olup, kendi toprakları üzerinde bulunan aşiret beyleri, şeyh veya öteki azaları ile resmi veya siyasi mahiyete sahip her türlü haberleşmeden kaçınacaklardır. Taraflar sınır mıntıkasında diğer devlet aleyhine yönelmiş hiçbir propaganda teşkilatına ve topluluğuna izin vermeyeceklerdir.

b) Musul ve çevresinin Irak'a ait olduğu kabul edilecek,

c) Irak Hükümeti antlaşmanın yürürlüğe girmesinden itibaren yirmi beş yıl süre ile (Musul-Kerkük petrolleri) petrolden elde edeceği gelirin %10'unu Türkiye'ye verecek. Ancak ek protokol gereği Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti %10 hissesini beş yüz bin İngiliz lirasına çevirerek, karşılığını, taksitli bir şekilde almıştır.

Antlaşmanın 6.Maddesine göre; „Bağıtlı taraflar, bir ya da bir kaç silahlı kişinin sınır bölgelerde yağmacılık ya da eşkiyalık yapmak amacıyla girişecekleri hazırlıklara ellerindeki tüm olanaklarla karşı koyması ve bunların sınırdan geçmelerini önlemeyi karşılıklı olarak, yükümlenirler.“

Madde 7-yazılı yetkili memurlar sınır bölgesinde yağmacılık ya da eşkiyalık yapmak üzere bir ya da bir kaç silahlı kişinin hazırlıklarda bulunduğunu öğrendiklerinde, bunu karşılıklı olarak ve ivedilikle birbirlerine bildireceklerdir.“

Bu siyasal antlaşmada da, Suriye ile olduğu gibi, yazılı metinde Kürt sınırları çok kapsamlı şekilde ele alınmıştır. (bkn. İsmail Soysal: Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları-1920-1945).

Kürtler ne yapmalı?

1933'te Kürdistan'ın önemli bir kısmını denetleyen ve Kürtlere ait zengin enerji kaynaklarına sahiplik eden Türkiye'nin milli şefi, Musul-Kerkük'ün işgali hakkında

Mc. Arthur'un 1933'te sorduğu bir soruya karşılık şunları söylemişti: "...Allah nasib eder, ömrüm vefa ederse Musul, Kerkük ve Adalar'ı geri alacağım. Selanik de dahil Batı Trakya'yı Türkiye hudutları içine katacağım." (Mc. Arthur: Hatıralar). Bu düşünce ile Türkiye'nin sömürge Kürdistan'a yönelik topraklarını işgal yoluyla genişletmek istediğine de işaret etmektedir.

1918'de Musul ve Kerkük'te denetimi ele geçiren Kürtler, kısa bir süre sonra İngiliz hava saldırıları sonucu, 1919'da siyasi iktidar inisiyatifi İngiliz sömürge memurlarına bırakmak zorunda kalmışlardı. Kürtler 1958'de yeni bir siyasi şans yakalayarak, Musul-Kerkük'e sahip olmuşlar idi.

Birinci ve ikinci dünya savaşlarının sona ermesinde, dünyada bir çok ulusal devlet kurulmuş ve bu devletler arasında Kürt devletini görmek mümkün olmamıştı.

Musul-Kerkük enerji kaynakları 20.yy. da Kürt devletini engelleyen önemli sebepler arasında yer almıştı.

Kürtler 1990'dan sonra SSCB'nin yıkılmasıyla ortaya çıkan devletler arasında yine yerlerini almamışlardı. 1991'den sonra ABD'nin Irak'a karşı gerçekleştirdiği askeri müdahale ile Musul ve Kerkük'ü Irak araplarından geri alan Kürtler, ABD, Rusya ve Avrupa ülkelerinin müdahalesiyle, Araplara geri vermek zorunda kalmışlardı.

Aynı şeyi 2003 Irak savaşı sonrasında Kürtlerin lehine gelişen olaylar için de söylemek mümkündür. 2003'te Musul-Kerkük şehirlerini araplardan kurtaran Kürtler, bölgede güç olmaya çalışan ABD ve AB'nin müdahaleleriyle, Kürdistan devletinden ve bu iki önemli vilayette güçlü bir siyasi iktidar kurmaktan zorunlu olarak vazgeçerek, Kürdistan'ın ve enerji kaynaklarıyla zengin Musul vilayetinin

geleceğini sorunlu ve belirsiz bir sürece bırakmışlardı/bırakmaktadırlar.

Saddam iktidarının yıkılmasıyla, Kürtler 21.yy'da da ulusal devlet kurma şansını kaçırarak, Irak'ta yeniden oluşturulmaya çalışılan, yeni Irak Arap devletinin siyasi sınırları içinde kendilerini ifade etmeye çalışmaktadırlar.

Bu siyasi durum Kürt ulusunun geleceğini 20.yy'daki siyasi gelişmeler gibi önemli bir belirsizliğin içine sürüklerken, bu siyasi belirsizliğin en önemli yönünü ise Musul-Kerkük enerji kaynaklarına sahip olmak isteyen ABD, AB ve Rusya gibi devletlerin dışarıdan müdahaleleriyle „Irak'ın bütünlüğü“ çerçevesi içinde Kürt devletine izin vermiyeceklerini belirtmişlerdi.

2003'ten sonraki süreçte Kürtlerin tarihi vilayetlerine (Musul-Kerkük) sahip olma istemi, Türkiye, İran ve Suriye'yi rahatsız etmekte ve aynı devletler bunu savaş sebebi olarak gördüklerini ilan etmektedirler. Özellikle son zamanlarda Rusya'nın desteğini alan Türkiye, bir yandan misak-ı milli sınırları içinde değerlendirdiği Musul ve Kerkük vilayetlerine uzun vadede sahip olabilmek için, şimdilik Arap yönetimine devredilmesini istemekte ve Irak'ın bölünmemesini (kısa vadeli politikalarını esas alarak) ısrarla uluslararası kurumlar nezdinde dile getirerek, Kürdistan devletine engel olmaya çalışarak, sömürge Kürdistan'a bir yüzyıl daha hüküm etmeye çalışmaktadır.

1950'den sonra araplaştırma siyasetiyle, Kerkük ve Musul'daki Kürtler Arap çöllerine tehcir edilmişlerdi. Bu durum ayrıca Kürdistan'da büyük ölümlerin ortaya çıkmasına yolaçmıştı. 2003'den sonra yapılan Irak anayasasının 140. maddesine göre Baas rejimi döneminde Araplaştırma ve etnik temizlik politikası sonucu Musul ve Kerkük'ten tehcir edilen

Kürtlerin yeniden yerleşimini, bu iki Kürt vilayetine yerleştirilen Arapların geri dönüşü ve buna bağlı olarak mallarına el konulan Kürtlerin mülkiyetleriyle ilgili sorunların çözülmesini öngörüyor.

140. maddeye dayanarak, 2007 yılının sonunda yapılması planlanan Kerkük referandumunun, önce altı ay uzatılmasına karar verilmiş ve daha sonra 2008 yılı içinde sorun Birleşmiş Milletlere havale edilerek, 1924'teki diplomatik taktiğe benzer bir şekilde Kürtler oylanarak, meselenin dışında tutulmaya çalışılmaktadır. BM'in Kerkük ve Musul sorununu 2008'den sonra yeniden Irak'ın bütünlüğü çerçevesi içinde BM'de etkin olan Arap devletlerinin çıkarları doğrultusunda çözeceğine yönelik düşünce güçlülük kazanmaktadır. Örneğin; BM Irak özel temsilcisi Staffan de Mistura'nın, referandumun 6 ay ertelenmesiyle ilgili önerisi, önce Irak'taki Arap yönetimi tarafından kabul edilmiş ve daha sonra da Kürt Parlamentosu'nda referandumun altı ay ertelenmesi kararını onaylaması, dolaylı olarak Türkiye, Suriye ve İran'ın da soruna etkin bir şekilde müdahil olduğunu göstermektedir. Örneğin: Türkiye, 2005'ten beri Kerkük'te BM'in doğrudan devreye girmesini ve belirleyici bir rol oynamasını istemekte, BM'in gözetiminde Kerkük'e özel bir statü tanınmasını savunmakta ve bu görüşünün Arap dünyası tarafından da desteklendiğini dile getirmektedir. Örneğin: ABD'nin yaklaşımı da bu görüşlerden pek uzak değil. Washington'daki uluslararası barış için Carnegie Vakfı'nda görevli olan Marina Ottaway, ABD'nin Kerkük referandumu konusundaki görüşünü şöyle açıklamaktadır: "Amerika ve Maliki hükümeti, referandumun Irak'ın şu sırada kaldıramayacağı bir çatışmaya yol açacağı görüşünde...".

2003'ten beri Kürtlerin önemli siyasi/

diplomatik eksikliklerinden biri, zaten Kürtlere ait olan Kerkük ve Musul'un büyük bir kısmını kapsayan bölgeler hakkında referandum yolunu seçmiş olmaları da düşündürücüdür. Diplomasi dilinde Kerkük referandumunun ertelenmesi, Kerkük'ün Kürtlere verilemeyeceğine işaret etmekte ve Kürtler diplomatik tavizler vererek, Kerkük vilayetini Irak Arap yönetimine devretmektedirler. Ayrıca ABD'nin ve Irak Arap yönetiminin onayı ile Türkiye'nin İran ile işbirliği yaparak savaş uçaklarıyla güney Kürdistan'ı bombalaması, önemli oranda Kürt tarafının diplomasisinin zayıf olduğunu ortaya koymakta ve Kürtler yeniden 1920'lerden sonraki siyasi sürece benzer bir şekilde Irak Arap yönetimine tabi edilmeye mecbur bırakılmaktadırlar.

Staffan de Mistura'nın Haziran 2008'de Kerkük referandumu, yani 140.ıncı madde ile ilgili hazırladığı üç bölümlük rapor, Kerkük meselesinin 20.yüzyılın başlarındaki gibi bir çözüm ile sonuçlandırılacağı biçiminde gelişmektedir. Ellerindeki önemli diplomatik gücü yitiren Kürtler, raporu kaygı verici bularak, siyasi tepkilerini göstermeye çalışmaktadırlar.

Örneğin Irak Anayasası'ndaki (140. Madde) "tartışmalı bölgeler", Musul ve ona bağlı Sehil Ninova, Şeyhan, Hamdaniye, Tilkef, Zummar, Şengal (Sincar), Kerkük ile Salahaddin vilayetine bağlı Tuzhurmatu, Diyala'ya bağlı Hanekin, Mendeli ve Bedre bölgelerini kapsıyor. Bu madde, bu bölgelerin Kürtlere verilmesine veya 'Kürtleşmesine' imkan sağlarken, tarihsel geçmişin verdiği haklılıkla Türkmen ve Araplara burada yaşama imkanı sağlamıyor. Bu bölgeler, merkezi Irak Hükümeti'yle Kürdistan Bölgesi Hükümeti arasında paylaşılamayan yerler olarak biliniyor. 140'ıncı madde, 2007

sonuna kadar nüfus sayımı ve referandum yapılarak bu bölgelerin Erbil'e veya Bağdat'a bağlanmasını öngörüyordu. Ancak Bağdat maddenin hayata geçmesi konusunda istekli davranmadı. 2014'ten başlayan IŞİD saldırıları sonrasında da Irak Ordusu'nun çekilmesi sonucu 'tartışmalı bölgelerin' birçoğuna Peşmerge güçleri yerleşti ve IŞİD'in kontrol ettiği bazı bölgeleri kurtarak, güney Kürdistan topraklarına katmışlar/katmaktadırlar.

Sonuç olarak, 1830'lardan beri ortaya çıkan Musul ve Şehr-i Zor (Kerkük) bölgeleriyle ilgili sorun, Kürt ulusunun lehine çözülmeden hala devam etmekte, Kürt devletinin kuruluşunun önünde 21.yy'da da önemli oranda engel teşkil eden sebepler arasında sayılmakta, bölge hala enerji kaynaklarına sahip olmak isteyen devletlerin ilgisini çekmekte, bu yüzden dış müdahalelerle, çıkar çatışmalarına sebep olmakta ve 2003'ten beri Kürtler buranın asıl sahibi olduklarını uluslararası kurumlara anlatmaya çalışmaktadırlar.

Türkiye yönetimi ise, Subat 1920'de Meclis-i mebusan tarafından kabul edilen „Misak-i Milli“ taslağına vurgu yaparak, Musul veya Ortadoğu'ya yönelik coğrafik sınırlarını yeniden ifade etmeye çalışmakta ve sözkonusu vilayet ve bölgeler üzerinde söz sahibi/hak iddiasında bulunmaktadır. Tıpkı 1919'da olduğu gibi Türkiye'nin bu fikri Amerika, Rusya, Fransa, İngiltere ve Almanya tarafından kabul görmeyerek, reddilmektedir.

Ortadoğuda hala söz sahibi olan bu güçlü devletler, 20. yüzyılın başında olduğu gibi Kürtlere yönelik oyalama politikasını izleyerek, Kürtlerin bağımsızlık kazanmalarına engel olmaya çalışmaktadırlar. Kürtler ise, 20. yüzyılın başında olduğu gibi Kürtleri ilgilendiren siyasal ve diplomatik ilişkilerde olayların gerisinde kalmakta, müttefik seçiminde, gerek Ortadoğuda ve gerekse Ortadoğu dışındaki ülkelerle siyasal ve diplomatik ilişkiler kurmada hala zorluk çekmektedirler.

Siyaset tüm boyutlarıyla insanileştirilmelidir

Celadet Alan

Siyasal oluşumlar, değişik toplumsal sınıflar ve kesimlerin çıkarlarını, taleplerini, ideolojik yaklaşımlarını programlaştırarak savunan ve iktidara taşıyarak yaşam bulmalarının mücadelesini veren örgütlerdir.

Toplumsal ihtiyaçların sonucu ortaya çıkan siyasal örgütler, ona ihtiyaç duyan, duyduğu varsayılan toplumsal kesimleri örgütlenme açısından hedef kitle olarak belirleyerek örgütlenme çalışmalarına başlarlar.

Başta siyasi partiler olmak üzere örgütlenme çabalarına girişen tüm siyasal organizasyonlar politik bir program, örgütlülük ağı ve bir iç hukuk oluştururlar. Bu yapılara ihtiyaç duyan ve destek sunan bireyler siyasal çalışmalarda roller üstlenir; örgüt ağını genişletme, kitlelerin desteğini artırma ve verili toplumsal koşulları, temsil ettikleri toplumsal sınıflar ve kesimler lehine dönüştürme mücadelesini sürdürürler.

Bu mücadelenin boyutunu, niteliğini, etkililiğini ve düzeni değiştirme gücünü belirleyen yegâne faktör; siyasal oluşumla-

rın kadro, üye ve sempatizanlarının örgütlü mücadelede sergiledikleri performansları, gösterdikleri fedakârlıklar ile örgüt disiplinine olan bağlılıkları ve azimleridir.

Örgütler dinamik yapılardır. Kendilerini oluşturan tek tek bireylerin, o yapılara katıkları değer ve emek oranında büyür, kitleler nezdinde bir seçenek olur, iktidara gelir ve vadettikleri programları gerçekleştirirler ya da tersine giderek küçülüp yok olur ve siyasal arenadan çekilirler. Dünyada ve ülkemiz Kürdistan'da bu türden siyasal yapıların örnekleri gereğinden fazla var.

Bir örgütün toplumsal bir sınıf veya kesimi temsil iddiası ve böylesi bir siyasal perspektife sahip olması, onun her zaman kitleler nezdinde bir karşılığının olacağı anlamına gelmiyor. Asıl iş, bu örgütlerin başta temsil ettikleri toplumsal kesimler ile toplumun geri kalanı içinde güçlü ve organik bir ilişki ağı kurmaları, onları örgütleyip desteklerini alabilmeleri, onların istem ve talepleri doğrultusunda mücadele etmele-

ridir.

Kürdistan ve Türkiye’de sisteme muhalif, ezilen toplumsal kesimleri temsil ettikleri iddiasını taşıyan; ilerici, demokratik ve özgürlükçü programa sahip irili ufaklı bir sürü siyasal oluşum var. Ne yazık ki bu örgütlerin yığınsal bir örgütlülüğe, egemen sistemi değişime zorlayacak bir etkililiğe ulaştıkları söylenemez. Bunun yığınla nedeni var. Türkiye’deki ırkçı, faşizan ve anti-demokratik uygulamaları, sosyo-kültürel koşulları, ekonomik yetersizlikleri, psikolojik baskıları, medyanın oluşturduğu manipülasyonları bu nedenler arasında sayabiliriz. Ama bu nedenlerden belirleyici olanı, örgütlerin kitlelerle olan ilişki ağının hiç olmayışı veya çok zayıf oluşudur. İşin özü bu.

Bu, anılan örgütler için hayati bir meseledir. Başta biz Kürdistanlı sosyalistler olmak üzere, Kürt halkının özgürlüğünü varlık nedeni kılan, egemen sistemi değiştirme mücadelesini veren, ezilen toplumsal kesim ve sınıfların emek mücadelesini dert edinen; adilane, eşitlikçi, insancıl ve özgürlükçü bir dünya tahayyülünü kuran örgütlerin kitleler içinde, onlarla omuz omuza mücadeleyi büyütme, zafere ulaşmalarının birinci koşuludur.

Peki bunu başarmak bu kadar mı zor? Evet, baştan kabul etmek gerekir ki zorlukları var bu işin. Tarihsel arka planını da dahil ederseniz, yüzyıllarla ifade edilen adaletsiz, baskıcı ve zorba bir düzenin içerisinde kaybolup giden, olanla yetinen, haline şükretmeyi marifet sayan, sisteme itaati bir kulluk görevi bilen yığınları rüyalarından uyandırmak, korkularını yenmeye ikna etmek, adilane bir düzene inandırmak ve bu mücadeleye dahil etmek maharet ve sabır gerektirir. Zaten özgürlüğü, adaleti, eşitliği ve insanca bir yaşamı şiar edinenlerin varoluş nedeni de bu zorlukların üstesinden gelmek, değişimin

gerçekleşmesini sağlamak değil midir?

Bizler, bu değişimi gerçekleştirmeye talip yapılardan biriyiz. Bir yıl öncesine kadar koşulların zorlaması ile illegal alanda örgütlenmek zorunda kalan partimiz, Partiya Sosyalist a Kurdistan - PSK’nin 10. Kongre kararıyla legalleşmesi; bütün zorluklarına rağmen bize kitleler içinde daha geniş ve etkin örgütlenme olanağı sunmuştur.

Artık seferber olmanın, partiyi görünür kılmmanın ve kitlelerle buluşturmanın zamanıdır. Her bir parti birimi kitlelere ulaşmayı ve onlar arasında örgütlenmeyi birincil hedefi olarak seçmelidir. Bütün parti teşkilatları örgütlenmeyi de içerecek kısa ve orta vadeli planlamalar yapmalı, partili bütün bireyler olarak bu planlamalar dâhilinde sorumluluklar ve görevler üstlenmeli, bu görev ve sorumlulukların hayat bulması için azami çaba göstermeliyiz.

Biz partili kadro ve üyeler, partiyi kitlelere taşımak için inisiyatif almalı, hayatın her alanında etkileşimde bulunduğumuz tüm insanlara parti politikalarını ve programını anlatmalı, bu ilişkilerimizi parti örgütlerimize kanallı etmeliyiz.

Son birkaç yılda Kürdistan’da yaşanan ve bir vahşete dönüşen yıkımların yaşandığı, Türkiye ve Kürdistan’da siyasal alt üst oluşların yaşandığı bir süreçte; parti çalışmalarını dört duvar arasından çıkarmak, içinde yaşadığımız toplumun sorunlarına eğilmek, çözümler önermek, insanların yaşamına dokunmak ve değişimine katkıda bulunmak; çarpıcı, etkileyici ve değişimi zorlayacak eylem ve etkinlikleri örgütlemek, bu halkın özgürlüğüne odaklanmak asli görevimiz olmalı.

Bir taraftan PSK’yi kitlelerle buluşturma uğraşısı içinde olurken, partimizin kurumsallaşmasını sağ-amak bir başka hayati görev olarak önümüzde duruyor.

Partinin organ, birim ve yönetimlerinde sorumluluk üstlenen yoldaşlarımızın keyfiyetten uzak, parti hukuku ve tüzüğünün kendilerine verdiği yetki ve sorumlulukları bilmeleri ve ona uygun davranmaları, karar alma süreçlerine en geniş katılımın sağlanması, denetim ve disiplin mekanizmalarının etkin ve yansız çalışması, parti içi sorunların ilgili kurullarda ve tüzüğe uygun biçimde çözümlenmesi, birimlerin ilgili kurullara gerekli raporları ve donele-ri sunabilmeleri, özcesi parti içi demokrasi kültürünün geliştirilmesi partimizin kurumsallaşmasına katkıda bulunacaktır.

Yine örgütsel ağımız içerisinde katılım-cılığı, şeffaflığı, hesap verebilirliği, eleştirel yaklaşımı; demokratik, insani ve yoldaş-ça ilişkileri güçlü kılmanın partimizi de güçlü ve zinde kılacağını, ilişkilerimizi nitelikli hale dönüştüreceğini vurgulamak gerek.

Sosyalistler, adil ve eşitlikçi bir düzenin savunucularıdır. Böylesi bir sistemi savunanlar, mücadele saflarında omuz omuza durdukları yoldaşlarıyla örgütsel işleri, sorumlulukları adil ve üstlenebilecekleri biçimde paylaşmalı, yoldaşlarımızın yaptığı fedakarlığın ve özverinin farkında olmalı ve buna değer biçmelidir.

Biz sosyalistler, Kürdistan'ı özgürleştirmeyi hedeflemenin yanında Kürt halkına; emeğin sömürülmeyeceği, özgürlükçü, çoğulcu, adil, demokratik ve insanca bir yaşamın mümkün ve var olabileceği bir düzen de vaat ediyoruz.

Böylesi değerleri savunan bizler, bu değerlerin bugünden hayat bulmasının, toplum yaşamına sirayet etmesinin mücadelesini de vermek durumundayız. Evet, sosyalizmin yani insanlığın eşit, adil ve insanca yaşama istencinin ülkemizde ve dünyada bir gün egemen olacağına inancımız tam olsa da bunun zaman alacağı da bir gerçek. Böylesi bir gerçekliğe sığınarak

bu insani değerlere sırtımızı dönmeyiz.

Ulusal baskının yanı sıra Kürdistan ve Türkiye'de ezilen toplumsal kesimlerin emek mücadelesine, eşit ve adilane bir yaşam standardına sahip olma, iş güvencesi, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, grev ve toplu iş sözleşme gibi taleplerine, işsizlik vb. yığınla sorunlarını sosyalistler olarak dillendirmeli, mücadelelerine omuz vermeli ve bu sorunların çözümüne ilişkin politikalarımızı ifade etmeliyiz.

Bizler, kendi dışımızda ulusal ve toplumsal mücadeleyi yürüten başka siyasal organizasyonların varlığının, toplumsal sınıf ve kesimlerin renkliliği ile örtüşen bir gerçeklik ve çoğulcu demokrasinin bir gereği olduğunun bilincindeyiz. Bu nedendir ki sisteme entegre olmayı reddeden, Kürtlerin ulusal demokratik hakları ve evrensel değerleri savunan tüm örgütlerle saygıya dayalı, dostane ve pozitif ilişkiler geliştirmeli, iş ve güç birlikleri yapmalıyız.

Bizden farklı programa, ideolojik-politik önermelere sahip yurtsever, demokrat ve ilerici siyasal oluşumlar ile farklı düşünceleri olan insanlara dönük öneri ve eleştirilerimizde pozitif bir dil kullanmalı, hakaniyetli davranmalı, Kürtler ve diğer halklardan devrimci, ilerici demokrat kesimlerle diyalogumuzun sıkılaşması ve nitelikli bir hal alması için çabalamalıyız.

Son söz,

Siyasetin giderek dejenere olduğu bir zaman diliminde; popülizmin, pragmatizmin, sokak fanatizmi ve fetişizminin tavan yaptığı; ilkelerle hareket etmenin "ilkellik" olarak görüldüğü, insan odaklı olması gereken siyasetin insanı ve insani değerleri savaş alanlarında kitle imha silahları ile birlikte yok etmek istediği bir dönemde sosyalist değerlere sarılmalı, insanın kutsiyetini yüksek sesle haykırmalı, siyaseti tüm boyutları ile insanileştirmenin kavgasını da vermeliyiz.

Yeni anayasa yapım sürecinden başkanlık sistemine (*)

Ümit TEKTAŞ

Türkiye toplumu son sekiz dokuz yılında, yoğun biçimde yeni bir Anayasa yapmayı tartıştı. Tartışmanın kendisi değil ama pratik adımların atılması, kaplumbağa yürüyüşüyle oldu. 12 Eylül rejiminin bir deli gömleği gibi topluma giydirdiği Anayasa, geçmiş hükümetlerin hemen hemen tümü tarafından eleştirildi. AB ile Gümrük Birliği anlaşmasının yapılması ve tam üyelik müzakerelerinin başlaması, Eylül Anayasası'nın bazı maddelerini demokratikleştirmeyi zorunlu hale getirdi. Türkiye toplumunun baskısı da bu dönemde artınca bütün kesimler bakımından mevcut Anayasa'ya ilişkin değişim beklentisi kuvvet kazandı. Birbirine eşlik eden olumlu gelişmeler ve giderek güç kazanan demokratik talepler, Anayasa'nın kimi bölümlerinin değiştirilmesine, yamanmasına, iyileştirilmesine hatta kısmen demokratikleştirilmesine vesile oldu. Koalisyon (DSP-MHP-ANAP) hükümeti döneminde, kimi maddelerle sınırlı düzeyde de kalsa kapsamlı adımlar atıl-

dı. Bütün bu gelişmelere, uzun bir zaman içinde ortaya konan bunca uğraşa rağmen ne yazık ki Anayasa, istenen düzeye, demokratik bir noktaya getirilemedi.

Diğer yandan tek parti (AK Parti) hükümeti döneminde de yeni Anayasa tartışmaları aynı sıcaklığıyla gündemdeki yerini korudu. Değişim arzusuyla bu süreçte, bir de Anayasa referandumu yapıldı. Yirmi altı maddeyi içeren Anayasa değişiklik paketi, 12.09.2010 tarihindeki halk oylamasında kabul edildi. Kapsamlı olmadığı için Anayasa'da yapılan bu düzeltme, toplumun ve siyasetin ihtiyaçlarına cevap veremedi. Atılan bütün olumlu adımlara rağmen yeni bir Anayasa yapılamayınca Meclis içinde arayışa girildi. Bunun üzerine mecliste, toplumun kahir çoğunluğunda olumlu yönde beklentiye yol açan Anayasa Komisyonu kuruldu. Ne var ki bu komisyon da dâhil, 2011 yılından bu yana kurulan Anayasa değişiklik komisyonlarının hiçbirinde uzlaşma sağlanamadı. Hatta 2011 yılında baş-

layan Anayasa yapım sürecinde, üzerinde anlaşılan madde sayısı altmışa ulaştığı halde bir sonuç alınamadı. Rejimin niteliğine ve başkanlık sistemine dönük tartışmaların ortaya çıkardığı görüş ayrılıklarıyla süreç kesintiye uğradı. Toplumda oluşan iyimser hava dağıldı, umutlu bekleyiş sona erdi. O günden sonra iç siyaset alabildiğine gerildi, saflar hiç olmadığı kadar ayrıştı. Türkiye bir uçtan ötekine, toplumsal dinamiklere ve farklılıklara göre yatay bölünmeye maruz kaldı.

Haziran 2015 seçimleri de kendinden önceki genel seçimler gibi önemli ölçüde yeni bir Anayasa gündemiyle yapıldı. Tabii bu seçimde özel olarak ‘Başkanlık Sistemi’ tartışmaları her kesim bakımından hem iktidar hem de muhalefet açısından propagandanın merkezine oturdu. Bilindiği gibi haziran seçimlerinin sonuçları, sistemi tıkadı ve aynı yıl kasım ayında seçimlerin yenilenmesine neden oldu. Bu iki seçim arasında da tartışma aynı boyutta sürdü. ‘Başkanlık Sistemi’ tarafında yer alan AK Parti ve bunun karşısında duran muhalefet partileri, haziran seçimleri öncesindeki başkanlık tartışmalarına ilişkin pozisyonlarını korudu. Bu dönemde iç dengeler, dış baskıların da etkisiyle hiç olmadığı kadar sarsıldı. Irak ve Suriye’de yaşananlar, adım adım Türkiye’ye sıçradı. Oslo süreciyle başlayan ve Dolmabahçe mutabakatıyla doruğu oluşan olumlu yöndeki siyasi hava, bir anda dağıldı. PKK ve Hükümet tarafı Oslo süreci öncesindeki konumlarına geri döndü. Karşılıklı restleşmeler, PKK’nın geri çekilme işlemini tavsatması, Suriye ve Batı Kürdistan odaklı tartışmaların hız kazanması, çıkarılması düşünülen ve adına toplumsal barış, toplumsal huzur ya da milli birlik ve kardeşlik projesi denilen sürece ilişkin yasaların rafa kaldırılması, denklemi yeniden kurdu. Haziran seçimlerinden

hemen sonra buzdolabına kaldırılan çözüm süreci, atılması zorunlu olan barışçı adımları durdurmakla kalmadı, çatışma fitilini ateşleyen olumsuz bir etki yarattı. Kürdistan’ın önemli merkezlerinde Özerk Yönetimler ilan edildi, hendekler kazıldı, geçmişten çok farklı bir politik atmosfer oluştu. Bölge coğrafyasında ise Irak ve Suriye’de DAİŞ önemli mevziler kazandı, PYD mevcut gücünü artırarak pozisyonunu tahkim etti. Aynı dönemde, etkisi gelecek on yıl boyunca da sürececek olan Rusya ile uçak krizi yaşandı. Türkiye bir uçtan ötekine bu süreçlerden negatif yönde etkilendi. İstanbul, Ankara, Suruç ve Ceylanpınar’da birbirini izleyen önemli saldırılar oldu, yüzlerce insan hayatını kaybetti.

Bölgede yaşanan mezhepsel ve etnik çatışmalar, tarihte ilke kez bu boyutlarda, Türkiye’yi etkilemeye başladı. Bölgesel denklemin yeniden kurulması, kartların da yeniden dağıtılmasını tetikledi. Artık sadece iç dinamiklerle içeride siyaseti teçhiz ve tahkim etmek olanaksız hale geldi. İlk defa Gezi Olayları’yla başlayan dikey bölünme, en doruk noktasına ulaştı. Söz konusu denklemin olumsuz etkileri olanca gücüyle sürerken 15 Temmuz 2016’da, Türkiye’yi dış müdahalelere açık hale getirmeyi amaçlayan bir darbe teşebbüsü yaşandı. Bu girişim, uluslararası alanda Türkiye’ye ilişkin yeni hesapların gücünü ve etkisini göstermekle kalmadı, tüm kesimlerin dikkatini çekti. Siyaset, iş dünyası ve pek çok sivil toplum kuruluşu, yaşanan bu şok ve yeni denklem karşısında konumunu gözden geçirdi, yeni bir paradigmaya yöneldi. Her kesimden halk, günlerce meydanlara koştu, alanları doldurdu, darbe karşıtı kararlı, etkin ve önemli bir tavır gösterdi. Uzun yıllardan sonra ilk kez iktidar ve muhalefet birlikte hareket etti, aynı hedef için tutum takındı. Bunu izleyen günlerde, içinde muha-

lefetin de yer aldığı yeni bir iktidar odağı hızla oluşturuldu. HDP dışındaki meclis partileri iktidar odağının merkezinde konumlandı. Darbe girişimi gecesi, diğer meclis partileri gibi parlamentoya sahip çıkan ve sonraki günlerde adı geçen partiler kadar darbeye açıkça karşı çıkan HDP, iç siyaset dengeleri ve PKK nedeniyle bu odağın dışına itildi.

İçeride ve dışarıda bu gelişmeler yaşanırken bir yandan da Türkiye kendi gündemini tartışmaya devam etti. Demokratik açılımda atılan adımlar, çözüm sürecindeki girişimler ve Akil İnsanlar tarafından yapılan toplantılar hem politik bir havuza dönüştü hem de güçlü bir dağarcık oluşturdu. Diğer yandan, Demokratik Toplum Örgütleri'yle ve kanaat önderleriyle, siyasi şahsiyetlerle yapılan Anayasa yapım toplantıları önemli veriler ortaya koydu. Bu veriler, 15 Temmuz darbe girişiminin yarattığı travma karşısındaki toplumsal duyarlılıkla perçinlenince 'Başkanlık Sistemi' tartışması daha gerçekçi bir şekilde siyasetin gündemine yerleşti. Böyle böyle AK Parti bakımından ortaya çıkan veriler ve politik iklim, dünkülerden çok daha etkili ve fikir veren nitelik kazandı. Bu verilere, güçlü bir kamuoyu desteği olan AK Parti ve Erdoğan'ın etkin siyasi kişiliği eklenince hamle yapmak kaçınılmaz hale geldi.

Öte yandan, zaten toplumun yarısından çoğunun oyuyla seçilen bir Cumhurbaşkanı varken eski sistemde kalmak ve ona razı gelmek çok kolay görünmüyordu. Bu dönemde ortaya çıkan önemli bir politik unsur da seçimleri % 52 civarında oyla kazanan Cumhurbaşkanı'nın eskisi gibi olmayacağı, olamayacağı gerçeğinin kimi kesimler tarafından görülmemesiydi. İki başlı yönetim görüntüsünün, bu süreçte olanca sıcaklığıyla gündeme oturması ve yeni işbaşına gelmesine rağmen

art arda iki seçim kazanan Başbakanı kol-tuğundan etmesi, algıları önemli ölçüde değiştirdi. Bununla birlikte eş anlı olarak bölgede yaşananlar ve Türkiye'de olup bitenler, Cumhurbaşkanlığı Sistemi'ni her zamankinden daha acil hale getirdi. Diğer yandan 15 Temmuz'la birlikte aynı anda ve hepsi de olumsuz yönde gelişen olaylar, bu sistemin bazı kesimler için çıkış yolu olarak görülmesini sağladı. Aynı dönemde HDP'nin denklem dışında kalması, CHP'nin başından itibaren kati bir biçimde bu sistemi, rejim değişikliği gibi göstermesi, MHP açısından önemli bir fırsat yarattı. Kimi kesimlerin bu konuya Erdoğan'ın şahsında yaklaşması ve Erdoğan isimi etrafında sorunu değerlendirmesi, AK Parti'nin elini daha da güçlendirdi. Bu arada Türkiye'de yapılan kamuoyu yoklamalarının süreç üzerinde önemli bir baskısı oluştu. Araştırma şirketlerine göre mevcut Cumhurbaşkanı için bu sistemden yana olanlar ve sisteme karşı olanlar hemen hemen birbirini dengeliyordu. Aynı çevreler, toplumun büyük çoğunluğu bakımından esas olanın sistem olduğunu ileri sürüyordu. Onlara göre kamuoyu yoklamaları, toplumun sistem değişikliği istediğini ortaya koyuyordu.

Türkiye'nin bu noktaya, AK Parti ve MHP'nin uzlaştığı aşamaya nasıl geldiğini belirttikten sonra, konuyu daha fazla detaylandırmadan başkanlık sisteminin genel hatlarıyla ne olduğunu anlamakta yarar var.

Başkanlık sistemi

Başkanlık sistemi, devlet yönetiminde tek bir kişinin başkanlığında hükümet etme ve devleti yönetme esasına bağlı siyasi sistemdir. Başkanlık sisteminde yasanın yürütmeyi fesih etme yetkisi, yani gensoru yoktur. Güven oylaması gibi mekanizma, bazı ülkelerde, kimi bakanlarla

ya da bakanların her biriyle sınırlıdır. Bu sistemde Hükümet Başkanı meclisin içinden çıkmaz, doğrudan halk tarafından seçilir. Bu sistem, aynı zamanda yasama, yürütme ve yargı organları arasında kesin bir ayrıma ve dengeye dayanan, yasama ve yargı organlarının demokratik denetimi içinde, yürütmenin iktidar olanaklarını genişleten bir hükümet sistemidir.

Başkanlık sistemi, başkanlık hükümeti sistemi olarak da adlandırılmaktadır. Uygulandığı kimi ülkelerde yolsuzluk, otoriterlik, nepotizm (tanıdık kayırma), diktatörlüğe araç olma ve çoğulculuk karşıtı uygulamalar gündeme geldiğinden bu sistem, eleştirilerin ana odağı olmaktadır. Başkanlık sisteminin bulunduğu kimi ülkelerin yolsuzluk, nepotizm ve otoriterliğin aşılabilmesi amacıyla başkanlık sisteminden parlamenter sisteme geçtiği örnekler bulunmaktadır. Bu sistemde, üst düzey atamalar, anlaşmalar, bütçe, veto, yüce divan yargılaması gibi yasama ile başkan arasında fren ve denge araçları bulunmaktadır.

Başkanlık sisteminin özellikleri

Başkanlık sistemi aşağıdaki özellikleri taşır:

Başkanlık sisteminin en tanımlayıcı özelliği yürütmenin nasıl ve ne şekilde seçildiğidir. Başkanlık sistemini parlamenter sistemden ayıran temel özellik, yürütme organının biçimi ve rolü ile ilintilidir ve parlamenter sistemden farklı olarak, başkanlık sisteminde yürütme organı ile yasama organı iç içe geçmemiş durumdadır. Sabit bir başkanlık süresi vardır. Seçimler kurgulanmış tarihlerde yapılır. Güvensizlik oyu ile hükümet düşürülüp erken seçimler düzenlenemez. Bazı ülkelerde devlet başkanının yasaları çiğnediği durumlarda İngilizce olarak “**Impeachment**”(suçlama-mahkemeye verme) deni-

len meclis soruşturmasıyla erken seçimlere gidilmesi biçiminde kural dışılıkları vardır.

Bu sistemde yürütme erki tektir. Kabine üyeleri devlet başkanıyla birlikte çalışır ve yürütme ile yasama organlarının ilkelere uygulamak zorundadırlar. Başkanlık sisteminde devlet başkanının bakanlar kurulu için önerdiği adaylar ve hâkimler, yasama organı tarafından onaylanır. Devlet başkanı, kabine üyelerini, ordu veya yürütme erkinin herhangi bir çalışanını doğrudan yönetme hakkına sahiptir. Fakat hâkimleri görevden alma veya onlara emir verme gibi bir yetkisi yoktur.

Yasama ve yürütmenin ayrıldığı yönetimlerde suçtan hüküm giymiş mahkûm ve suçluları affetme veya cezalarını hafifletme, genelde devlet başkanının elindedir.

“Başkan” terimi yalnızca başkanlık sistemiyle yönetilen ülkelere has bir ifade değildir. Örneğin popüler olsun veya olmasın, yasal yollarla seçilmiş olsun veya olmasın bir diktatör de başkan olarak isimlendirilir. Aynı şekilde bunun tersi olarak pek çok parlamenter ve demokratik sistemlerde de devlet başkanı, büyük ve görkemli törenlerle görevinin başına geçer ve “başkan” olarak anılır.

Başkanlık sisteminin temel ayırt edici özellikleri şunlardır

Devlet başkanı doğrudan halk tarafından seçilir. Yürütme organı tek kişiden meydana gelir. Yürütme yasamanın güvenine dayanmaz.

Tali özellikler başkanlık sisteminin olmazsa olmaz şartlarından değildir. Başkanlık sistemi için yukarıda belirtilen üç asli özelliğin olması yeterlidir. Başkanlık sistemi aşağıda belirtilen tali özelliklerden birini taşımıyorsa başkanlık sistemi olmaktan çıkmaz. Söz gelimi yürütme yasamayla fesih edemez. Yürütme organında

görev alan bir kişi aynı anda yasamada da görev alamaz. Başkan, yasama organının çalışmasına katılamaz.

Bazı cumhurbaşkanları monarşilerde olduğu gibi devletin yalnızca sözde başkanı hükümdedirler. Hükümette aktif değildirler. Tamamen başkanlık sistemiyle yönetilen rejimlerde ise Cumhurbaşkanı, halk tarafından yürütmenin başı olarak seçilir. Bu tür yönetimlerde devlet başkanı ile hükümet başkanı arasında ayrım yoktur. Bazı parlamenter sistemlerde monarşinin gereği olarak sembolik bir devlet başkanı vardır. İrlanda ve Portekiz buna örnektir.

Güney Afrika ve başka bazı ülkelerde yasama organı tarafından seçilen güçlü cumhurbaşkanları vardır. Bunlar başbakan gibi aynı yolla seçilirler ve hem hükümet hem de devletin başıdır. Botswana, Marshall Adaları ve Nauru bunlardan bir kaçıdır.

Vali ve belediye başkanlarının seçimle iş başına geldiği yerel yönetimler, başkanlık sistemi gibi düşünülebilir. Söz gelimi Amerika Birleşik Devletleri'nin bütün eyaletleri başkanlık sistemindeki yolu kullanır. Japonya'da ise parlamenter sistem uygulanır fakat yerel yönetimler, yerel kurullarca seçilen vali ve başkanlarca yönetilir.

Başkanlık sistemiyle ilgili önemli bir ayrıntı da şudur. Başkanlık sistemiyle yönetilen ülkeler genellikle cumhuriyet olduğu için devlet başkanları, Cumhurbaşkanı olarak adlandırılır. Fransa ve Rusya örneklerinde olduğu gibi yürütmenin başı olan kimseye Fransa Cumhurbaşkanı, Rusya Cumhurbaşkanı denir. Amerika Birleşik Devletleri de bir cumhuriyet olduğu halde, ABD Cumhurbaşkanı çoğunlukla sadece başkan olarak adlandırılır. Bu nedenle soruna başkanlık sistemi kavramı yerine, Cumhurbaşkanlığı Sistemi olarak bakmak, konuyu daha gerçekçi ve anlaşıl-

ır hale getirir. Zira bu sistemde esas olan, Cumhurbaşkanı'nın Anayasal yetki konumudur, yasama ve yürütmeye ilişkisidir.

Başkanlık sistemi yönünden başka bir önemli nokta ise bu ilişki biçimi düzenlenirken ortaya çıkan yararların veya sakıncaların neler olduğudur. Yeri gelmişken bu durumu da değerlendirmekte yarar var. Bu sistemin uygulamada ortaya çıkardığı sorunları ya da yararları, olumlu ve olumsuz yanları, aşağıda belirtilen başlıklarla sınırlamak, kuşku yok ki doğru ve yeterli değildir. Buna rağmen sistemin fayda ve zararlarını dört başlıkla ifade etmek, kıyaslama ve akıllarda kalma bakımından oldukça önemlidir. Bu küçük ayrıntıdan sonra, başkanlık sistemi denilen sistemin avantajları ya da dezavantajları nelerdir, kısaca onlara bakalım.

Başkanlık sistemi'nin avantajları

Başkanlık sisteminin genel kabul gören dört ana avantajı, doğrudan yetki, kuvvetler ayrılığı, hızlı karar mekanizması ve istikrar başlıkları altında toplanmaktadır.

Doğrudan yetki: Bu sistemde Cumhurbaşkanı doğrudan halk tarafından seçilir. Bazılarına göre bu, devlet başkanının gücünü dolaylı yollardan göreve getirilen liderlere kıyasla daha meşru kılar. ABD'de devlet başkanı, halk oylamasından hemen sonra toplanan Seçiciler Kurulu tarafından seçilir.

Kuvvetler ayrılığı: Başkanlık sisteminde başkanlık ve yasama meclisi iki paralel yapı olarak işlev görür. Bu sistemin destekçilerine göre, böylelikle her iki birim birbirini karşılıklı olarak denetleyerek görevin suiistimal edilmesinin ve makamın kötüye kullanılmasının önüne geçilmiş olur.

Hızlı karar mekanizması: Güçlü yetkilerle donatılmış bir Cumhurbaşkanı değişiklikleri ivedilikle işleme koyar. Fakat bunun yanında bazılarına göre kuvvetler

ayrılığı, sistemi yavaşlatır.

İstikrar: Güven oylaması ve gensoru gibi mekanizmalar olmadığından yürütme, normal süresini rahatlıkla tamamlama imkânına sahiptir.

Yukarıda dört ana yarara kısaca değindikten sonra sistemin uygulamada gösterdiği önemli detayları incelemekte fayda vardır. Zira bu dört avantaja etraflı biçimde bakınca ortaya çıkan tablo, konuyu daha da anlaşılır hale getirmektedir.

1-Doğrudan yetki:

Başbakan genellikle milletvekilleri tarafından, devlet başkanı ise doğrudan halk tarafından seçilir. Buna göre başkanlık sistemini destekleyenler, halk tarafından doğrudan seçilmiş bir liderin herhangi bir yasama organı tarafından dolaylı yollardan seçilmiş bir lidere kıyasla daha demokratik olduğu görüşünü savunurlar. Başkanlık sisteminde oy verenler, birden fazla seçiciler kurulu seçeneği sayesinde politik isteklerini daha net bir şekilde belirtmiş olurlar. Seçmenler, Cumhurbaşkanı ve milletvekili seçimini aynı anda yaptıklarından farklı eğilimler ortaya koyabilirler. Ayrıca Devlet başkanının doğrudan halk tarafından seçilmesinin, onu daha fazla sorumlu kılacağı belirtilir. Başbakanın devletin aygıtları sayesinde kamuoyundan korunduğu fikri, bu savunun arkasındaki neden olarak gösterilir. Bunun yanında devlet başkanının, kendisini seçen vatandaşların istediği yönde politikalar uygulamadığında dahi yönetimden alınamaması, doğrudan yetki kullanımı bakımından önemli bir avantaj sayılmaktadır.

2- Kuvvetler ayrılığı:

Başkanlık sisteminde yasama ve yürütmenin birbirinden ayrılması, her iki birimin birbirini karşılıklı denetlemesi, rejimin işleyişi için önemli bir yol olarak

kabul edilir. Parlamenter sistemde, yürütme ve yasama birlikte hareket ettiğinden karşılıklı olarak birbirlerinin eleştirisini yapmaları çok nadir görülür. Yasamanın yürütmeyi durdurması güvensizlik oyu ile olur. Bu konuda başkanlık sistemini savunanlar, “Başbakanın yapacağı bir hatanın asla bilinemeyebileceği,” görüşündedirler. Watergate skandalı hakkında yazılar yazan eski bir İngiliz politikacı,”Böyle bir skandalın İngiltere’de olmayacağını düşünmeyin, burada da olur ama belki hiç duymazsınız,” demiştir. Kimi kritikçiler, bu durumun başkanlık sisteminde de benzer şekilde olduğunu söylerler. Buna göre eğer başkanlık sisteminde yasama meclisi, başkanın partisinden aynı durum söz konusu olabilir. Bu teze karşı çıkanlar ise, devlet başkanının görevden alınması gibi bir korkusu olmayacağı için, yasama meclisi üyelerinin eleştirilerini yapıcı olarak göreceğinden, onlardan yararlanacağından söz ederler. Parlamenter sistemlerde parti disiplininin çok önemli olması, bir parti üyesinin açıktan parti başkanını ve politikalarını eleştirememesi hatta bu nedenlerle partiden ihraç edilme tehlikesiyle karşı karşıya kalması, başkanlık sisteminin hem önemli hem de olumlu bir farkı olarak gösterilmektedir.

3- Hızlı karar mekanizması:

Başkanlık sistemini savunanlar, başkanlık sisteminin sorunlara parlamenter sistemden daha hızlı yanıt verip çözüm ürettiğini iddia ederler. Bir başbakan karar alacağı zaman yasama meclisinin desteğine muhtaçtır fakat başkanlık sistemindeki Cumhurbaşkanı, buna daha az bağlıdır.

Başkanlık sistemini savunan farklı bir kesim ise karar verme mekanizmasının başkanlık sistemiyle yavaşladığını ve bunun son kertede sistemin faydasına olduğunu belirtirler.

4- İstikrar:

Başkanlık sisteminde, yürütme organını temsil eden Cumhurbaşkanı'nın yasama organını fesih etme yetkisi olmadığı gibi yasama organının da Cumhurbaşkanı'nı güvensizlik oyu ile düşürme yetkisi bulunmamaktadır. Bu nedenle iki organın da görev süreleri bellidir ve bu anlamda bir istikrardan söz edilebilir. Kimi ülkelerde ise fesih yetkisi karşılıklı şarta bağlanmıştır. Hangi organ bu yetkiyi kullanırsa iki organ için de seçimlere gidilir.

Birçok parlamenter hükümet güvenoyu yoklaması olmaksızın uzun süre yönetimde bulunsun bile İtalya, İsrail ve Fransa (Dördüncü Cumhuriyet) gibi ülkeler istikrarı sağlama konusunda zorluklar yaşamıştır. Parlamenter sistemin birden fazla partiden oluştuğu ve hükümetin koalisyon ile kurulmaya zorlandığı durumlarda hükümeti oluşturan herhangi bir parti, koalisyonu her an terk etmekle tehdit edebilir. Bu nedenle pek çok kişi, başkanlık sisteminin zor durumlarda ayakta kalma gücünün daha fazla olduğunu iddia eder. Büyük stres ve sorunlar içindeki bir ülkenin dönerli başbakanlıktan sabit süresi olan bir Cumhurbaşkanı tarafından yönetilmesinin daha sağlıklı olduğu belirtilir. Fransa, Cezayir Bağımsızlık Savaşı esnasında başkanlık sistemine geçti. Aynı şekilde Sri Lanka sivil savaş döneminde başkanlık sistemine geçti. Fransa ve Sri Lanka'da başkanlık sistemine geçişin olumlu sonuçlar verdiği ifade edilir.

Başkanlık sisteminin dezavantajları

Başkanlık sistemine getirilen eleştiriler de avantajlarda olduğu gibi dört ana noktada yoğunlaşır:

Bunlar sırasıyla otoriter rejime olan eğilim, kuvvetler ayrılığı ilkesi, liderlik değişiminde engeller ve ülkelerin siyasi geleneklerine göre gösterdiği farklılıklardır.

Otoriter rejime olan eğilim:

Bazı siyaset bilimciler başkanlık sisteminin anayasal olarak stabil olmadığını söyler. Fred Riggs gibi kimi siyaset bilimcilere göre başkanlık sistemine geçmeye çalışan hemen hemen her ülkede bu sistem otoriter rejime dönüşmüştür. Bir başka siyaset bilimci Dana D. Nelson ise 2008 yılında yayınlanan *Bad for Democracy* kitabında, ABD'deki başkanlık sisteminin bile aslında demokratik olmadığını iddia eder.

Kuvvetler ayrılığı:

Başkanlık sisteminde Cumhurbaşkanı ve yasama meclisi iki paralel yapı şeklinde çalışır. Eleştirmenler bu durumun istenmeyen siyasi çıkmazlara yol açacağını, Cumhurbaşkanı ve yasama meclisinin birbirlerini suçlamalarına neden olacağını söylerler. Zira ABD de olduğu gibi zaman zaman Kongre'nin Başkanı, Başkan'ın Kongre'yi suçladığı örnekler az değil.

Liderlik değişiminde engeller:

Devlet başkanı görev süresi dolmadan görevinden alınamadığı için, eleştirmenler bunu çok büyük bir sorun olarak görürler.

Ülkelerin siyasi geleneklerine göre farklılıklar

Bazı siyaset bilimcilere göre başkanlık sisteminin tamamen kendisine özgü şartları olan ABD dışında, istikrarlı bir demokrasi yarattığı görülmemektedir.

Yukarıda özet olarak belirtilen dezavantajlar konusu, örnekler ve eleştiriler ışığında değerlendirildiğinde, hangi sistemin daha iyi olduğu hususunda insanın zihninde ciddi soru işaretleri oluşuyor. Parlamenter sistemle başkanlık sistemi arasındaki tercihi önemli orandan etkileyen olumsuz örneklerin varlığı, Başkanlık sistemi eleştirilerine kuvvet kazandırıyor.

Avantaj ve dezavantajları birlikte değerlendirmek bakımından şimdi de ayrıntılı olarak Başkanlık sisteminin dezavantajlarına bakalım.

1- Otoriter rejime olan yönelim:

Mecliste çoğunluğu sağlayamayan bir başbakan ya koalisyon ya da azınlık hükümeti kuracaktır. Türkiye’de 1991 yılından itibaren kurulan koalisyon hükümetleri veya en çok kanadı bulunan 1997’deki ANAP-DSP-DTP-Bağımsızlar koalisyonu gibi. Bu örnekler Fransa’da (Dördüncü Cumhuriyet) İtalya’da, İsrail’de, Irak’ta ve sınırlı dönemlerde olsa da Almanya’da rastlanılmaktadır.

Bir başbakan çoğunluk hükümetini yönetse bile yine de parti üyelerine bağımlıdır. Diğer taraftan başkanlık sisteminde devlet başkanı, diğer partileri zayıflatmakla kalmaz, kendi partisi içindeki hizip ve grupları da etkisiz hale getirebilir. Hatta isterse mensubu olduğu partiyi terk bile edebilir. Bu nedenle görev süresi boyunca herhangi bir grupta ittifak ve iş birliği yapmaksızın tek başına başkanlık yaparak yürütmeyi sağlayabilir. Bu durumun, pek çok sebepten endişe verici olduğu söylenir. Bu konuda Juan Linz şöyle demiştir: “Başkanlık sisteminde tehlike, görev süresinin esnek olmamasıdır. Bu süre boyunca kazananlar ve kaybedenler çok net bir şekilde belirlenir ve kaybedenler 4 veya beş yıl yürütmeye veya yönetime en ufak bir müdahaleleri olmadan beklemek zorundadırlar.”

Sadece çoğunluğun desteğini gerektiren anayasaların sakıncalı olduğu söylenirken çok büyük yetkilerin tek bir kişiye verilmesi de aynı şekilde sakıncalı kabul edilir. Bazı siyaset bilimciler, daha da ileriye giderek başkanlık sisteminin demokrasinin pratiklerini işletmede ve devam ettirmede zorluklar yaşadığını ifade eder-

ler. Buna başkanlık sistemini uygulamaya koyan bazı ülkelerin daha sonra otoriter rejime kaymalarını örnek gösterirler. Seymour Martin Lipset ve başka siyaset bilimciler, bu durumun toplumu demokrasiye götürmeyen ve ordunun büyük rol oynadığı politik kültürlerde yaşandığını ifade ederler.

Başkanlık sisteminde yasama meclisi ve Cumhurbaşkanı halktan eşit yetkiler alır. Hükümetin değişik organları arasında çıkan anlaşmazlıkları çözmek çok zordur. Cumhurbaşkanı ve meclisin anlaşmazlık içinde olduğu ve hükümetin işlevsiz kaldığı zamanlarda, ek anayasal manevralar yaparak sorunları çözmek için çok güçlü bir insiyak (içgüdüsel davranış) vardır.

Cumhurbaşkanı ve meclisin anlaşmazlık içine düştüğü ülkelerden olan Ekvador’da yaşanan siyasi çalkantılar öğreticidir. Ekvador siyasi tarihinde bazı devlet başkanlarının yasama meclisini görmezden geldiği ve hatta bir devlet başkanının Millet Meclisi’ne göz yaşartıcı bomba attırması bu örneklerdendir. Bu ülkede diğer bir Cumhurbaşkanı, meclisin isteklerini onaylasın diye askerlerce kaçırlır. 1979’dan 1988’e kadar Ekvador, yürütme ve yasama çatışması nedeniyle kalıcı bir kriz atmosferi içerisinde kalır. Söz gelimi 1984’te devlet başkanı León Febres Cordero, meclis tarafından atanan Yargıtay üyelerinin koltuklarına oturmalarını fiziksel olarak engellemeye çalışır. Başka bir olumsuz örnek olan Brezilya’da ise bazı devlet başkanları, meclisin hiçbir söz hakkı bulunmayan yürütme kolları oluşturup hedeflerine ulaşır.

2-Kuvvetler ayrılığı

Eleştirmenler başkanlık sisteminin oy verenlere parlamenter sistemdeki gibi hesap sorma hakkı vermediğini ifade ederler. Kimi siyaset bilimciler, iki paralel yapının

varlığı -Cumhurbaşkanı ve yasama organı- istenmeyen siyasi çıkmazlara neden olacağı için bu sistemin sanıldığı kadar işlevsel olmadığını ileri sürerler. Bu savunuya göre devlet başkanı veya meclis karışıklı olarak birbirlerini suçlayarak mesuliyetten kaçabilirler. C. Douglas Dillon, ABD'yi tanımlarken, "Başkan Kongre'yi suçluyor, Kongre Başkanı suçluyor ve halk kafası karışık halde kalakalıyor," demiştir.

3-Liderlik değişiminde engeller:

Başkanlık sisteminde görülen başka bir problem de devlet başkanını, görev süresi dolmadan görevden alamamaktır. Devlet başkanı, verimsiz ve halk tarafında sevilmeyen bir hale gelse ve hatta politikaları halkın çoğunluğu tarafından kabul görmese bile görev süresi dolana kadar görevde kalır. Örneğin ABD'nin dokuzuncu devlet başkanı William Henry Harrison'ın başkanlığının otuz ikinci gününde ölmesiyle yerine geçen John Tyler.

Tyler başkan olduktan sonra partisinin karşısında durmaya başladı ve önerilen pek çok yasayı veto etti. Bunun sonucu olarak pek çok kabine üyesi istifa etti ve Tyler partiden ihraç edildi.

Başkanlık sisteminde bir Cumhurbaşkanı sırf sevilmediğinden görevinden alınamasa da pek çok ülkede askeri darbelerce görevden alınmıştır. Buna karşın parlamenter sistemlerde beğenilmeyen liderler güvenoyu yoklaması ile kolaylıkla görevden alınabilirler.

4-Ülkelerin siyasi geleneklerine göre farklılıklar:

Bazı siyasetçiler, rejimin diğer organlarıyla ve demokrasi kurumlarıyla ilişkisini demokratik tarzda düzenlemediği sürece, başkanlık sisteminin, başarılı olma şansının bulunmadığını söylerler. Kuvvetler ayrılığı ilkesinin en çok önem kazandığı

sistemin başkanlık sistemi olduğunu ileri sürenler, yasama organı ve yargı organı üzerinde güçlü etkisi olan bir Cumhurbaşkanı'nın otoriter eğilim göstermesinin kolay olacağını belirtirler. Aynı zamanda Cumhurbaşkanı'nın bürokrasi ve diğer yürütme alanındaki rolünün yargı ve yasama organı tarafından hakkıyla denetlenemeyeceğini savunanlar da çok fazladır.

Sistemi yarar ve sakıncalar açısından değerlendirdikten sonra, konuyu daha iyi anlamak için, şimdi de Cumhurbaşkanlığı Sistemi'yle ilgili birkaç örneğe bakalım. ABD, Fransa, Rusya ve Brezilya dikkat çeken örneklerdir. Bu ülkelerdeki işleyiş, kimi belirgin sorunlara rağmen kuvvetler ayrılığı bakımından en iyi örnekleri oluşturuyor. ABD ve Fransa'da ön seçim süreçleri de dâhil sistem baştan sona demokratik katılıma açıktır. Pek çok önemli yetkinin yanında güçlü fren, denge sistemleri mevcuttur. Fransa'da yasama organlarıyla yargı kuvvetli odaklarken ABD de yasamanın yanında federe sistemlerin de önemli bir denge oluşturduğu görülmektedir. Her iki ülkede de Cumhurbaşkanı'nın yasama organının oluşması üzerinde etkisi yoktur. Bu da yasama organını Cumhurbaşkanı'na karşı korunaklı hale getirmekte ve bağımsız olarak karar almasına imkân vermektedir. İki ülkede de yargı karar alma süreçlerinde, dış etkilere, tek başına bir kişinin tesirine kapalıdır. Rusya ve Brezilya'da durum biraz farklı olmasına rağmen gene de bu ülkelerde denge, fren mekanizmaları mevcuttur. Rusya ve Brezilya'da parti başkanı Cumhurbaşkanı olabilmekte ve yasama organı üzerinde önemli bir gücü elinde bulundurabilmektedir. Buralarda yasama organının şekilsel olarak önemli yetkileri olmasına rağmen, oluşum süreçleri sorunlu olduğundan etkisi, gücünden daha azdır. Bu ülkelerden Brezilya son dönemlerde yaşadığı çalkan-

tılar nedeniyle sistemi nispeten demokratikleştirdi. Cumhurbaşkanı'na karşı yasa organının yetkileri artırıldı.

Yukarıda isimleri sayılan ve Cumhurbaşkanlığı Sistemi bakımından en iyi örnekleri oluşturan ülkeleri tek tek inceleyelim. Bu ülkeler, dünyanın en güçlü yirmi ekonomisi arasındadır. ABD, güçlü ekonomiler listesinin birinci sırasında yer alırken diğer üç ülke ilk on sırasında kendisine yer bulmaktadır. Bu ülkelerden Fransa ve ABD, aynı zamanda demokrasi bakımından da önemli ilerleme kaydetmiş örnek devletlerdir.

1- Amerika Birleşik Devletleri:

Amerika Birleşik Devletleri, 50 eyaletten meydana gelen bir federal birliktir. Ulusal hükümetin merkezi, (Washington DC) District of Columbia'dır. Anayasa, ulusal hükümetin bünyesinin ana hatlarını tespit eder. Yetkileri ile faaliyetlerini belirtir. Kendine has Anayasa'ya ve yetkilere sahip olan her eyalet de öteki işlerden sorumludur. Her eyalet; yönetim bakımından şehir, kasaba, nahiye ve köylere ayrılmıştır. Her eyaletin seçimle gelmiş kendi valileri vardır.

Amerika'da hükümet, halk tarafından kurulur. Kongre üyeleri, başkan, eyalet yetkilileri, kasaba ve şehirleri yönetenler, halk tarafından seçilir. Hâkimler de doğrudan halk tarafından seçilir veya seçilmiş yetkililer tarafından tayin edilir. Kamu görevlileri, görevlerini iyi yapmadıklarında veya kanunları ciddi bir şekilde ihlal ettiklerinde görevden uzaklaştırılabilirler.

Amerika Birleşik Devletleri'nde Anayasa, kesin ve net bir biçimde kişilerin hak ve hürriyetlerini teminat altına almaktadır. Bu hak ve hürriyetler, Anayasa'ya eklenen ve Amerika Birleşik Devletleri Haklar Bildirgesi adı verilen ilk on değişiklikte gösterilmiştir. Anayasa, hüküme-

tin yetkilerini üçe ayırmıştır: Başında başkan olan yürütme, Senato ve Temsilciler Meclisi olmak üzere Kongre'nin her iki kanadını ihtiva eden yasama ve başta yüksek mahkeme olmak üzere yargı. Anayasa, her birinin yetkisini sınırlamakta ve birinin gereğinden fazla yetki sahibi olmasını engellemektedir.

Eyalet hükümetlerinde de sistem, federal hükümet sisteminin hemen hemen aynıdır. Her eyalette, yürütme kuvvetinin başında bir vali vardır. Eyalet hükümetleri düzeni koruma, çocuk ve gençlerin eğitimi, yol inşaatı gibi işlere bakar. Federal hükümet; millî, milletlerarası ve birden fazla eyaleti ilgilendiren meselelerle uğraşır. Vatandaşların günlük hayatını etkileyen kanunlar, şehir ve kasabalardaki polis teşkilatı tarafından uygulanır. FBI diye bilinen Federal Soruşturma Bürosu, eyalet sınırlarını geçen suçluları, federal kanunlara aykırı hareket edenleri araştırır.

Federal Hükümet Başkanı, yani Amerika Birleşik Devletleri Başkanı, genel seçimle dört yıllık bir süre için seçilir. Seçilen Başkan, sürenin sonunda bir devre daha seçilebilir. Başkanın Amerika'da doğması ve yaşının en az otuz beş olması gerekir.

Başkan, Kongre tarafından onaylanmış bir kanun tasarısını veto eder veya bunu imzalamayı reddederse Kongre'nin her iki kanadı tarafından üçte iki oyla alınan bir karar, bu vetoyu hükümsüz kılar ve tasarı kanunlaşır.

Başkan; federal hâkimleri, büyükelçileri, yüzlerce hükümet yetkilisini tayin eder. Başkanın ölümü, istifa etmesi veya kalıcı olarak sakatlanması halinde görevi seçime kadar başkan yardımcısı yürütür. Birleşik Amerika Anayasası uyarınca, görev süresi tamamlanmamış bir Başkan, ancak görevi kötüye kullandığı iddiasının, yeterli delile dayanılarak Temsilciler Meclisi üyelerinin

üçte ikisi tarafından tasdik etmesiyle görevden alınabilir.

Yasama organı olan Kongre, Senato ve Temsilciler Meclisi'nden meydana gelir. Senatörler 6 yıl, Temsilciler Meclisi üyeleri ise iki yıl için seçilirler. Senatör ve Temsilciler aday olmak istedikleri sürece tekrar seçilebilirler. Elli eyaletin her biri, Kongre'ye iki senatör gönderir. Senato'nun üçte biri, her iki yılda bir seçilir. Senatör seçilmek için adayın otuz yaşını doldurması ve seçilmesinden en az dokuz yıl önce ABD vatandaşı olması şarttır.

Temsilciler Meclisi'nin 435 üyesi vardır. Her eyalet, kendi nüfus oranına göre belli sayıda üyeye sahiptir. Eyaletler aşağı yukarı eşit nüfuslu seçim bölgelerine ayrılır ve her bölgenin seçmenleri Kongre'ye bir temsilci üye seçer. Aday olan bir üyenin en az yirmi beş yaşında ve en az yedi yıl önce ABD vatandaşı olması gerekir. Bir tasarının kanun olabilmesi hem Senato hem de Temsilciler Meclisi tarafından onanmasına bağlıdır.

2-Fransa:

Fransa Cumhuriyeti, yarı başkanlık sistemiyle yönetilen, köklü bir demokrasi geçmişine sahip üniter bir devlettir. Beşinci Fransa Cumhuriyeti olan günümüz Fransa Cumhuriyeti Anayasası, 28 Eylül 1958 yılında yapılan bir halkoylaması sonucu onaylanmıştır. Bu Anayasa, parlamentoya oranla Cumhurbaşkanı'nın yetkilerini arttıran yasalar içerir.

Fransa'da devlet yönetiminin iki kanadı vardır. Fransa Cumhurbaşkanı ve Fransa Hükümeti'nden oluşur. Ülkenin Cumhurbaşkanı ülke çapında 18 yaşını doldurmuş ve oy kullanma hakkı olan tüm seçmenler tarafından beş yıllık dönem için seçilir. Hükümet ise Cumhurbaşkanı'nın atadığı bir Başbakan tarafından yönetilir.

Fransız Parlamentosu iki meclisli bir

yasama organıdır. Fransa Ulusal Meclisi (*Assemblée Nationale*) ve Senato(*Sénat*). Ulusal Meclis'teki milletvekilleri, geldikleri yerel seçim bölgesini temsil ederler ve 5 yıllık süre için seçilirler. Fransa halkının oy kullandığı seçimlerle oluşan Ulusal Meclis, seçilen 577 milletvekiliyle Bourbon Sarayı'nda toplanarak görevine başlar. Ulusal Meclis'in bakanlar kurulunu düşürme yetkisi vardır. Bu nedenle partiler arası koltuk dağılımı, hükümetin kararlarına doğrudan etki eder.

Senato ise 343 üyeden oluşur. Senato üyeleri, tüm Fransa çapında halk tarafından seçilmiş olan belediye meclisi üyelerinden, il yerel meclisi üyelerinden, bölge yerel meclisi üyelerinden oluşan seçmenler tarafından, dokuz yıllık bir süre için seçilir. Senato seçimleri, her 3 yılda bir yapılır ve her seçimde Senato'nun üçte biri yenilenir. 2010 yılından bu yana ise senatörler 6 yıllık bir süre için seçilir ve yine her üç yılda bir yapılan seçimlerde Senato'nun yarısı yenilir. Senato, Lüksemburg Sarayı'nda (Palais du Luxembourg) toplanarak görevine başlar. Senato'nun yasama gücü sınırlıdır. Senato ile Ulusal Meclis arasında anlaşmazlık olması durumunda son söz Ulusal Meclis'e aittir.

Meclisin gündemini belirlemede hükümetin büyük etkisi vardır. Ulusal Meclis ve Senato birlikte, Versailles Şatosu'nda toplanıp Fransa Parlamentosu'nu oluştururlar. Fransa Parlamentosu, yalnızca anayasa değişikliği yapmak ve uluslararası bazı anlaşmaları onaylamak amacıyla toplanır.

Fransa'da hukukun temel ilkeleri, 1789'da ilan edilen İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi'ne dayanmaktadır. Fransa, çoğunluğu yazılı hükümlerden oluşan bir hukuk sistemi kullanır. Hukukun üstünlüğü olgusunun temel ilkeleri, I. Napoléon tarafından oluşturulan 1804

tarıhli Fransız Medeni Kanunu'nda bulunur. İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi hükümlerince yasalar, sadece toplum için sakıncası bulunan eylemleri yasaklayabilir. Fransız hukukuna göre yasaklara yalnızca gereksinim duyulması hâlinde başvurulur.

Fransa, dini hukuk kurallarının devlet yönetiminde referans alınamadığı laik bir devlet yapılanmasına sahiptir. Bu bağlamda Fransız yasaları hazırlanırken herhangi bir dini inanç ya da değere göre hareket edilmez. Fransa'da tanrıya ya da dinlere sövmeyi yasaklayan ve 1791'de cinsel eylemleri kısıtlayan yasaların kaldırılmasıyla hukuk sistemi içinde dinle ilintili herhangi bir yasa kalmamıştır. Ancak genel ahlâk kurallarına aykırı eylemler ve kamu düzenini bozacak eylemler zaman zaman yaptırımlara tâbi tutulmaktadır. Bu ülkede, makabline şamil (geriye yürürlük olmak-geçmişe etkili olmak) yasalar yapmak yasaktır.

3-Rusya Federasyonu:

Rusya Anayasası'na göre, ülke federal, yarı başkanlık sistemli bir cumhuriyettir. Yürütme organı ikilidir. Cumhurbaşkanı ve Başbakan'dan oluşur. Başkan yürütmenin, Başbakan hükümetin başıdır. Rusya Federasyonu çok partili temsili demokrasiyle yönetilir. Federal Hükümet, 3 temel erkten oluşur.

Yasama organları, 450 üyeden oluşan Devlet Duması ve 166 üyeli Federasyon Konseyi'nden oluşur. Çift meclisli olan Federal Meclis ise Duma ve Federasyon Konseyi'nden meydana gelir. Yasama organının, ülke adına kararlar alma; yasa yapma, savaş ilan etme, antlaşmaları onaylama ve reddetme, Cumhurbaşkanı'nı görevden alma yetkisi bulunmaktadır.

Rusya'da Devlet Başkanı, yürütmenin başı ve silahlı kuvvetlerin başkomutanıdır. Meclisten çıkan kanunları veto etme hak-

kına sahiptir, bakanları ve diğer memurları atama yetkisi vardır.

Bu ülkede yargı; Anayasa Mahkemesi, Yüksek Mahkeme, Yüksek Tahkim Mahkemesi ve ilk derece federal mahkemelerden oluşur. Hâkimler, 166 üyeli Federasyon Konseyi tarafından atanır, yasaları yorumlama ve anayasaya aykırı gördükleri yasaları lağvetme hakkına sahiptirler.

Rusya'da Cumhurbaşkanı, 6 yıllığına seçilir. İki türlü seçimler yapılır, en fazla oyu alan Cumhurbaşkanı olur. Cumhurbaşkanı 35 yaşından genç olamaz. En az 10 yıl boyunca Rusya Federasyonu'nda ikamet etmek zorundadır. Bütün bakanları atama yetkisi Başkan'dadır fakat Başbakan'dan bakanlar hususunda tavsiye alır. Bakanlar, en son Duma'da oylanarak görevlerine başlarlar. Cumhurbaşkanı iki defa üst üste seçilebilir. Üçüncü defa aday olabilmesi için bir dönemin geçmesi gerekir.

2 Mart 2008'de, Dmitry Medvedev, yapılan başkanlık seçimini kazanarak Devlet Başkanı seçildi. 2000 yılından 2008 yılına kadar başkan olan Vladimir Putin ise, devlet başkanının belli bir süre sınırlandırılması sebebiyle tekrar aday olamadı. Putin, Birleşik Rusya Partisi lideri olarak hükümetin başına geçerek Başbakan oldu. 2012 yılında ise yeniden başkan seçildi. Rusya'da en etkin siyasi partiler Birleşik Rusya, Komünist Parti, Liberal Demokratik Parti ve Adil Rusya'dır.

4-Brezilya Federal Cumhuriyeti

Brezilya'da başkan, milletvekilleri, senatörler, valiler, belediye başkanları, eyalet ve şehir meclisleri üyeleri, dört senede bir yapılan seçimlerle belirlenir.

Brezilya'da Devlet Başkanı dört yıllığına, genel oyla ve en fazla iki dönem için seçilir, kabineyi kendisi atar. Fakat her Cumhurbaşkanı'nın kendi tarzını dikte

etmesi nedeniyle kabine revizyonları çok sık gerçekleşir. Seneler içerisinde hem bakanlık yapanların hem de bakanlıkların sayısı, önemli rakamlar arasında (12 ile 27) gidip gelir. Söz gelimi bu ilkede 1930-1945 yılları arasında Darbe ile iktidara gelen Getulio Vargas, Kongre'yi kapatıp diktatörlük anlayışı ile Brezilya'yı yönetmiştir. Devlet Başkanı 1968 ve 1969'da tek adam yönetimi dolayısıyla olağanüstü yetkilerle donatılmıştır. Devlet Başkanı'na olağanüstü yetkileri veren 1988 Anayasası, aynı zamanda Kongre'ye karşı yeter miktarda sorumluluk ve sayısız atama yetkisiyle Cumhurbaşkanı'nı donatmıştır.

Bu ülkede kuvvetler ayrılığındaki en önemli sorun, 1965'te darbeyle birlikte Devlet Başkanı'nın artırılan yetkileridir. Yüksek Mahkeme üyelerinin Devlet Başkanı tarafından "politik" olan atamaları ve söz konusu durumun yasamanın onayı ile dengelenmeye çalışması da başka bir sorundur.

Brezilya'da, 1965'te Devlet Başkanı'nın olağanüstü yetkilerinin daha da artırılmasıyla siyasi partiler dağıtılmıştır. Bu tartışmalar yüzünden 1964-1985 yılları arasında yirmi bir yıl boyunca sivil Cumhurbaşkanı görev yapmamıştır. Bu dönemde askerler ülkeyi yönetmiştir.

Brezilya'da Anayasa'nın değiştirilebilmesi için hem Meclis'in hem de Senato'nun 2/3 çoğunluğunun oyu gerekir. Milli Güvenlik Konseyi, ulusal egemenlik ve savunma konularında Başkan'a yalnızca tavsiyede bulunur. Cumhuriyet Konseyi de aynı şekilde yüksek danışma organı niteliğindedir.

Senato, Anayasa gereği Adalet Bakanlığı başsavcısının, bölge valilerinin, Merkez Bankası'nın başkan ve üyelerinin ve büyükelçilerin atamalarını onaylar. Kongre'nin Devlet Başkanı, Başkan Yardımcısı ve bakanlar hakkında yasal kovuşturma başlat-

ma yetkisi, Senato'nun aynı isimleri suçlu bulup mahkûm edebilme kuvveti var.

Belirli şartlar altında, Kongre'nin, Devlet Başkanı tarafından veto edilemeyen kararnameler çıkarma yetkisi, Başkan'ın vetosunu geçersiz kılan Kongre'nin gizli oyla aldığı salt çoğunluk kararı gibi dengeler mevcut.

Dünyadaki örnekler:

Sistemin temel özelliklerini, ülkeden ülkeye gösterdiği farklılıkları, avantaj ve dezavantajları değerlendirdikten sonra, Başkanlık Sistemi'nin hangi ülkelerde uygulandığını görelim.

Afganistan, Amerika Birleşik Devletleri, Arjantin, Azerbaycan, Belarus, Bolivya, Brezilya, Dominik Cumhuriyeti, Endonezya, Ekvador, El Salvador, Fransa, Filipinler, Guatemala, Güney Kore, Haiti, Honduras, İran, Kazakistan, Kenya, Güney Kıbrıs, Kolombiya, Kosta Rika, Liberya, Meksika, Nikaragua, Nijerya, Panama, Paraguay, Peru, Rusya, Seyşeller, Sierra Leone, Sudan, Surinam, Şili, Tanzanya, Türkmenistan, Uganda, Uruguay, Venezuela, Zambiya

Yukarıda da görüldüğü gibi 42 ülkede uygulanan başkanlık sisteminin genel hatlarına bakıldığında en iyisinin ABD de olduğu söylenebilir. Önerilen şekliyle Türkiye'deki sistemin ise bazı sorunlara yol açması muhtemel görünüyor.

Önerilen biçimiyle Türkiye'de cumhurbaşkanlığı sistemi

Dünyadaki örnekler ışığında başkanlık sisteminin ne olduğunu az çok anladıktan sonra, yeniden Türkiye gündemine bakalım. Her ülkenin, kendi koşullarına ve yaşadığı iç sorunlarına göre bir sistemi tercih ettiği ya da sistem değiştirdiği görülmektedir. Ayrıca çok sayıda devletin (42) uyguladığı sistemin, ülkelerin şartlarına göre

pratik farklılıklar gösterdiğini söylemek gerekir. Sistem etraflıca incelendiğinde, en iyisinden en sorunlu olanına kadar birçok örneğe rastlanmaktadır. Bu nedenle benzer bir yola girmek isteyen Türkiye'nin, sistemin olumlu ya da olumsuz yanlarından etkilenmesi kaçınılmazdır.

Meclise sunulan tasarıyla gündeme gelen Cumhurbaşkanlığı Sistemi karşısında, siyasi aktörler ve toplum ne yapmalı, nasıl bir tutum takınmalıdır. Farklı örneklerle ve uygulamalara bakıldığında sorunun özünü katılımcılık ve demokrasi oluşturmaktadır. Toplumun bütün kesimlerinin katılımıyla benimsenen sistemler hem uzun ömürlü hem de kalıcı oluyorlar. Aynı zamanda sistemin uygulandığı ülkede demokrasinin hangi düzeyde kurumsallaştığı, siyasal gücün nasıl dağıtıldığı, fren, denge sisteminin ne kadar etkili olduğu da önemlidir. Demokratik bir anayasa ve özgürlükleri referans alan rejim yasaları da bu süreçlerde belirleyicidir.

Gelişmeler şunu göstermiştir ki gerçek anlamda bir demokrasiye ulaşılmadığı sürece ne başkanlık sistemi ne de parlamenter sistem başarılı olamaz. Adı ne olursa olsun, eksiksiz ve tam bir demokrasiyi benimseyen, kuvvetler ayrılığını iyi tanımlayan, siyasal gücün tek merkezde ya da kişide toplanmasını engelleyen sistemler, ancak toplumları kalkındırır, ülkeleri huzura ulaştırır. Eğer bir ülke, bu değerlerden uzaksa hiçbir sistemle yoluna sağlıklı biçimde devam edemez. Özgürlükçü yasalara ve demokratik değerlere dayanmayan hiçbir sistemle ister parlamenter olsun ister Cumhurbaşkanlığı olsun, ekonomik refaha ve toplumsal barışa erişilemez.

Her iki sistemin uygulandığı ve sorunlarına çözüm bulunamadığı birçok ülke vardır. Örneğin (apartheid) ırk ayrımıcı dönemin Güney Afrika'sı parlamenter bir sistemdi. Keza baba ve daha sonra

oğul Esat'ın yönettiği Suriye'de öyleydi. Demokrasisi sorunlu Küba, iç sorunlarla uğraşan Irak ve benzer sorunları olan pek çok ülke parlamenter sistemle idare ediliyor. Unutmayalım ki toplumun pek çok kesimi bakımından haklar ve özgürlükler konusunda sorunlu bulunan ve yıllardır demokrasisi ağır aksak işleyen Türkiye Cumhuriyeti de parlamenter sistemle yönetiliyor.

Diğer yandan Cumhurbaşkanlığı Sistemi'yle yönetildiği halde ciddi sorunların kıskacında kalan ülkeler de az değil. Başkanlık sistemiyle yönetilen kimi ülkeler, ekonomi yönünde ve demokrasi konusunda oldukça geri düzeydedir. Günümüz totaliter ve otoriter yönetimin hüküm sürdüğü İran, Cumhurbaşkanlığı Sistemi'dir. Keza yoksullukla boğuşan Haiti, sorunlarla cebelleşen Filipinler, Güney Kore ve düne kadar çalkantılı günler geçiren Brezilya da benzer bir sistemle yönetiliyor.

Burada bir cümleyle Avrupa'dan bir örnek olan, İtalya'dan söz etmek gerekir. Bilindiği gibi geçen günlerde bu ülkede bir Anayasa referandumu yapıldı. Çok yakında, bir hafta, on gün önce İtalya'da yapılan referandumda halk hayır oyu kullandı. Söz konusu oylamanın özü yürütmenin yetkileriydi. Zira senatonun yetkilerini kısmayı, hükümete fazla yetki vermeyi amaçlayan bir oylamaydı bu.

Bu tespitlerin ışığında, Türkiye'de güncel olan sisteme bir daha bakalım. Öncelikli olarak değişkenleri, nesnel şartları ve iç dinamikleri değerlendirmekte yarar var. Türkiye'de önerilen biçimiyle Cumhurbaşkanlığı Sistemi, hangi parametrelerle tartışılıyor, avantajları ve dezavantajları nelerdir. Başka ülkelerdeki uygulamalar ve Cumhurbaşkanlığı Sistemi'ne bağlı olarak yaşanan sorunlar, Türkiye için örnek oluşturabilir mi? Buradaki siyasal figürlere, toplumsal dinamiklere bakarak herhangi

bir kanaat ortaya konabilir mi? İran, Irak, Suriye gibi benzer sorunları olan ülkelerle kıyaslandığında, Türkiye bakımından Cumhurbaşkanlığı Sistemi hangi yöne evrilme eğilimi gösterebilir?

Dünyanın 42 ülkesinde şu ya da bu şekilde uygulanan bu sistem, neden Türkiye için felaket yahut kurtuluş olarak tanımlanmaktadır. Hangi öznel şartlar nedeniyle Cumhurbaşkanlığı Sistemi'ne dair kaygı duyulmaktadır. Nesnel koşulların etkisi neden göz ardı edilmektedir. Yargı ve yasama organlarının rolleri, niçin başkanlık sistemlerinde daha fazla öne çıkmaktadır. Dünya genel anlamda yetkileri paylaşan sistemlere doğru yönelirken Türkiye için kuvveti bir merkezde toplamak, neden bu denli vazgeçilmez olmaktadır. Suriye ve Irak, gücü tek merkezde toplayan rejimleriyle ciddi sorunlar yaşamışken aynı kodları olan, benzer etnik ve mezhepsel farklılıkları bulunan Türkiye bu eşiği nasıl aşacaktır. Türkiye'nin çıkış yolu olarak bulduğu sistemi yıllardır deneyen İran örneği neden bu kadar sık konuşulmaktadır. Kimi çevrelerin bu gidişi İran'daki sürece ve son yıllarda Suriye'de yaşananlara benzetmeleri ne kadar gerçekçidir?

Söz gelimi Şah'ı gönderip mollaları iş başına getiren arayışın sistem tercihi, İran'a demokrasi getirebildi mi? Cumhuriyet ve Cumhurbaşkanlığı Sistemi, İran'da hak ve özgürlüklerin sınırlarını mı genişletti yoksa siyasal olarak iktidar odağını mı değiştirdi. Baskıcı Şah düzeni yerine mollalar rejimi ikame edilirken farklı etnik yapılar ve mezheplere mensup kesimler için değişen ne oldu. Hangi etnik ve mezhepsel grup, gücünü tahkim ederken hangi etnik ve mezhepsel gruplar, daha fazla baskıyla yüz yüze kaldı? İran, Irak ve Suriye'yle aynı bölgede olan ve birçok açıdan benzer sorunları bulunan Türkiye bu eşiği nasıl geçecek. Nispeten gelişkin iç demokrasi-

siyle ve batıya dönük yüzüyle bu ülkelerden farklı olan Türkiye, yeni sistemle daha mı demokratikleşip zenginleşecek? Ya da ne yapılırsa, nasıl bir yol izlenirse Türkiye komşularından farklı bir yola girecek. Şimdiden ve henüz ortada hiçbir şey yokken Türkiye'ye bakıp İran'ı, Suriye'yi hatırlatan değerlendirmelerin haklılık payı var mı? Bunlar bir gerçeği mi yansıtıyor yoksa konuyu çarpıtmak amacıyla mı yapılıyor?

Üstteki iki paragrafta ortaya konan kuşku ve endişelerin yön verdiği yargılar, Cumhurbaşkanlığı Sistemi'nin gündeme gelmesiyle hız kazandı. Konunun sistemi ilgilendirmesi nedeniyle bu türden yorumlar yapmak ve soruları çoğaltmak elbette mümkün. Bazı çevreler ise, bu yönlü sorular ve kuşku sebebiyle etnik ve mezhepsel benzerlikleri olan İran ve Türkiye arasında haklı olarak paralellik kurmaya çalışıyor. İran, Irak ve Suriye'deki toplumsal dinamiklerin, Türkiye'dekiyle benzer ve hemen hemen aynı olması bu tarz değerlendirmelere dayanak yapıyor.

Türkiye bakımından sorunun kendisi demokrasi mi, sistem mi bunu doğru tanımlamak gerekir. Zira hepimiz biliyoruz ki hem ekonomik kalkınmanın hem de toplumsal barışın temel bir koşulu olan demokratikleşme sürecini kesintiye uğratan hiçbir sistem başarılı olamaz. Dönemsel politik manevralar, anlık olumlu etki yapsa bile uzun vadede ciddi sorunlar doğurur. Söz konusu olan sistemse mutlaka uzun vadeli toplumsal çıkarlar düşünülmelidir. AK Parti'nin sistem değişikliği önerisi, sadece yürütmenin kimde olacağı ve hangi yetkileri kullanacağına ilişkindir. Böyle olsa bile uzlaşma arayışına, katılım- cılığa önem verilmeliydi. İzlenen yöntem nedeniyle bu süreci, toplumun bütün kesimleri açısından değerlendirme fırsatı, ne yazık ki kaçmıştır. MHP'nin partner oldu-

ğu bu değişim süreci, haklı olarak önemli bir toplumsal kesimden tepki almaktadır. Anayasa değiştirme fırsatı gelmişken ve bu yönde artarak devam eden olumlu bir eğilim varken meseleyi oldubittiyle gündeme getirmek, demokratikleşme yönündeki umutları zayıflatmıştır. Elbette demokrasi yolu uzundur ve istenirse yeniden demokratikleşme süreci başlatılabilir. Diğer yandan Cumhurbaşkanlığı Sistemi'ne geçmek demokrasi yönündeki taleplere sessiz kalmak anlamına gelmiyor. Aksine bu süreç, önündeki önemli bir sorununu çözen Türkiye'nin, iç meselelerine daha fazla zaman ayırmasına imkân sunabilir. Yeter ki Türkiye'nin çok dilli, çok etnikli yapısına uygun adımların atılmasında samimi bir istek ve irade gösterilsin.

Bu süreçte MHP'nin üstlendiği rolü kısaca değerlendirmeye geçmeden önce Kürt siyasi hareketinin tutumuna ilişkin birkaç şey söylemekte yarar var. Üzerinde uzlaşılan ve yirmi bir maddeden oluşan yürütme değişikliklerine ilişkin tasarı için Kürdistanlı seçmenler ve Kürt siyasi partilerinin tavrı ne olmalıdır. Şüphe yok ki Kürdistanlı her seçmen ve siyasi parti kendi özgür iradesiyle fikir oluşturacak ve karar verecektir. Yazının bu bölümünün başlarında, Türkiye'nin iç koşulları ve bölgedeki şartları ifade eden pek çok soru ortaya kondu. Birçok ihtimalden söz edildi.

Hiç kuşku yok ki Kürtler, kendilerini ilgilendiren siyasal gelişmeler karşısında seyirci kalamaz. Bu değişiklik, doğrudan olmasa da gelecekte toplum hayatını etkilemeye olanak tanıyan yeni bir sürece işaret etmektedir. Bu yüzden Kürt siyasi kadroları tutum belirlemek göreviyle karşı karşıyadır. Elbette sessiz kalmaları da konjonktür olarak bir tercih sayılabilir. Ayrıca bütün hakları Anayasa ve yasalar nedeniyle kısıtlanan Kürtler, yürütmeyi ilgilendiren bu sürece kayıtsız da kalabilir.

Zira Anayasa değişiklikleri ve kanun yapma yetkisi eskisi gibi yine parlamentoda olacaktır.

Yeni sistemle birçok değişken aynı anda ortaya çıkabilir. Olumlu ve olumsuz yarlardan kaynaklanan gelişmeler karşısında yeni ihtiyaçlar gündeme gelebilir. Bu nedenle Kürtlerin eskisinden daha az ya da daha çok yürütmeyi etkilemesi zamanla anlaşılacaktır. Zira tek başına Kürt siyasi partilerinin yasama faaliyetleri aracılığıyla yürütmeyi ne kadar etkileyeceğini bugünden kestirmek oldukça güçtür. Düne göre bu güçlerin, yasama ve yürütme gücünün, yarın nasıl şekilleneceği, ancak varsayımlara dayandırılabilir.

Diğer yandan ulusal kimliğinin tanınmaması nedeniyle sayısız sorunu olan Kürtler, Türkiye toplumunun önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu yüzden içinde Kürtlerin olmadığı ve karar süreçlerinde yer almadığı her değişim, doğal olarak sıkıntılı olacaktır. Örneğin Cumhurbaşkanı yürütmenin başı olarak Kürt toplumunu kucaklamakta zorlanabilir. Söz konusu durum, yürütmeyle toplumun bir kesimi arasında, derin ayrımlara yol açabilir.

Unutulmamalıdır ki bazı değişkenler risk içerdiği oranda fırsatlar da ortaya çıkarır. Belki de yeni sistemle Kürtler açısından demokratik mücadelenin sıklet merkezi parlamentodan cumhurbaşkanlığına kayar. Bakarsınız siyasi ihtiyaçlar ve toplum dinamiklerinin farklılık göstermesi, beklenmedik kimi yeni gelişmelere yol açar.

Hiç şüphe yok ki bu sistemde demokratik mücadele ve uzlaşma odağı önemli oranda değişiyor. Yürütmenin başıyla hem mücadele edilecek hem de onunla uzlaşma aranacak. Bu nedenle sistem değişikliği, Kürtler için belki daha da önem kazanacak. Bir kimsenin iki defa üst üste

seçildiğini düşünürsek on yıl boyunca yürütme yetkileri bakımından ve yasama organı üzerindeki etkileri yönünden Cumhurbaşkanı, mutlak ve tek muhatap sayılabilir. On yıllık bir süre, siyaset için hem orta vadeli bir zamandır hem de görünür gelecektir. Görünür bir gelecek için şimdiden karar vermek ve hüküm kurmak, Kürt siyaseti açısından isabetli olabilir.

Öte yandan Türkiye’de yürütme şeklinin değişmesi, Kürtler açısından yeni demokratik mücadele alanları açma imkânı yaratabilir. Bölgede ve özellikle Batı Kürdistan’da yaşanan kaotik süreç, hiç olmadığı kadar Türkiye ve Kürtler için bir fırsata dönüşebilir. Şimdiki şiddet ortamının son bulmasının hemen ardından gündeme gelecek en önemli konunun Kürt sorununun demokratik ve adil çözümü olacağını öngörmek kehanet değildir. Çok açık ki hem Kürtler hem de Türkiye’yi yönetenler, çözümsüzlüğün bedelini ağır şekilde ödedi, ödüyor. Yıllardır uygulanan ve kendini tekrar eden yöntemlerle mesafe alınmayacağından artık hiçbir kesimin şüphesi yoktur.

Siyasal ve toplumsal süreçlerdeki kötü ve başarısız örnekler, öyle ya da böyle ders çıkarılması gereken çok önemli deneyimler olarak toplumların hafızasında yer buluyor. Dinamikleri farklı olsa bile bu süreçlerin, benzer sonuçlar doğurması olasılığı, toplum için korku tünellerine dönüşüyor. İktidarı elinde tutanların ve muhalefet edenlerin yöntemleri, öznel koşulların etkisinde kalırsa bile hiç kuşku yok ki tarihi gerçeklerden, deneyimlerden besleniyor. Kürt ve Türk siyasetçileri bakımından bilgi ve deneyler ışığında sorunu anlamak, bu yolla çözüm aramak, yeni dönem için en gerçekçi yol olarak görünüyor.

Diğer yandan şartlar ne olursa olsun Kürtlerin durumunun bugünden daha

kötü olma olasılığı azdır. Zira hem dünyadaki değişim hem de bölgesel denklem, yaşadığı coğrafyada Kürtlerin önemli bir aktör olduğunu gösteriyor. DAİŞ’in varlığı, Şii Sünni dengesi, geçmişe oranla bölge devletlerinin ittifakını zorlaştırıyor. Aynı zamanda İran, Irak, Suriye ve Türkiye’nin, Kürtler söz konusu olunca bir çırpıda anlaşmasının olanakları eskisine göre giderek azalıyor.

Yeni sistem yönünden MHP faktörü

Üstlendiği rolle bir anda Türkiye’nin gündemini değiştiren MHP’nin tutumuna gelince bunun pek çok kesim açısından sürpriz olmadığı söylenebilir. Bu yüzden MHP’nin süreçteki rolünü değerlendirirken akla gelen birkaç noktaya işaret ederek başlamak gerekir.

Türkiye’de başkanlık konusu, başından beri ilkeler üzerinden değil de anayasal dayanakla işbaşına gelmek biçiminde değerlendirildi. Bazı çevreler ise, Erdoğan’ın seçimle Cumhurbaşkanı olmasından sonra, haklı olarak Türkiye’nin sistem değiştirmesini savundu. Diğer bir kesim de sırf Erdoğan ismi nedeniyle sisteme karşı çıktı. Meclis partileri en iyi sistemi ortaya koymak yerine, politik tutumlarına göre saflaştı. AK Parti, güçlü bir yürütme sistemini dayanak yaparken, CHP rejim tartışmasını önceledi. Beklendiği gibi MHP de en katı ve değişmez noktada durdu. Üniter devlet anlayışı ve Türklük kavramıyla ilgili kesin sınırlar çizdi. MHP, Türkiye gerçeklerine en yakın tezler içeren HDP’nin önerilerini tartışmaktan çok onları teşhir ve bloke etmek için uğraştı. AK Parti’yi yalnızlaştırmak ve HDP ile kol kola göstermek istedi. Bu yanıyla mevcut parlamento aritmetiği içinde, Anayasa tartışmalarının önemli bir aktörü oldu.

Sonuç olarak sistem ve birey odaklı tartışmalar giderek zayıflarken bölgesel

denklem, iç siyaset sorunları ve Türkiye'nin dış müdahalelere açık duruma gelmesi gibi riskler ışığında yeni bir paradigma devreye girdi. 15 Temmuz ve sonrasında oluşan yeni politik atmosfer, aynı zamanda AKP ve MHP'nin manevra alanını genişletti. MHP ve AKP bloğu, böylelikle sadece yürütme erkiyle sınırlı kalan Anayasa değişikliğinde uzlaştı. MHP'nin Federal Sistem'e karşı oluşu, üniter yapının son bulacağına ilişkin korkusu, onu hamle yapmaya itti. Böylece kendi politik tabanıyla paralellik gösteren milliyetçi ve muhafazakâr kesimin beklentileri yönünde bir adım attı. Bununla AKP'nin itiraz etmediği, MHP'nin de başından beri istediği şey oldu. MHP'nin bu adımı sayesinde, sistem değişikliği konusu dışında kalan Anayasa'nın bütün maddeleri olduğu gibi kaldı. Öte yandan bu iş birliği, sistem değişikliğinde uzlaşmakla kalmadı, yeni Anayasa tartışmalarına yön veren mahiyette bir irade de ortaya koydu.

Son bölümde AK Parti'nin MHP ile analararak meclise sunduğu cumhurbaşkanlığı teklifinin ne tür değişiklikler getirdiğine değinelim.

Yalnızca Yürütme'yle ilişkili, yaklaşık altmış maddede değişiklik yapan ve yirmi bir maddeden oluşan Anayasa teklifi, genel hatlarıyla şunları içeriyor:

1- Cumhurbaşkanı yürütmenin başı oluyor ve başbakanlık kalkıyor.

2- Mevcut Anayasa'daki "Cumhurbaşkanı seçilen kişinin, varsa siyasi partisi ile ilişkisi kesilir" ifadesi kaldırılıyor.

3- Cumhurbaşkanı, yardımcılarını ve bakanları atayıp görevden alabiliyor. Atanan Cumhurbaşkanı yardımcılarının ve bakanların Meclis'le ilişkisi kesiliyor.

4- Cumhurbaşkanı'nın iki yardımcısının olması öngörülüyor.

5- Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri, yetkileri ve teşkilat yapı-

larının cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenmesi isteniyor.

6- Cumhurbaşkanı'na Meclis'i fesih yetkisi veriliyor, bu durumda kendi görevi de sona eriyor.

7- Cumhurbaşkanı hakkında, bir suç işlediği iddiasıyla TBMM üye tam sayısının salt çoğunluğunun vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebiliyor. Meclis, önergeyi en geç bir ay içinde görüşüp üye tam sayısının beşte üçünün gizli oyuyla soruşturma açılmasına karar verebiliyor. Kurulacak komisyonda yapılacak soruşturma sonunda meclis oylamasına gidiliyor. Üye sayısının 3'te 2'sinin evet demesi durumunda Cumhurbaşkanı Yüce Divan'a sevk ediliyor.

8- Hakkında soruşturma kararı bulunan Cumhurbaşkanı seçim kararı alamıyor. Yüce Divan'da seçilmeye engel bir suçtan mahkûm edilen Cumhurbaşkanı'nın görevi sona eriyor.

9-Kanun teklif etme yetkisi milletvekilinde. Ancak, Cumhurbaşkanı'na istisna olarak bütçe kanununu hazırlama, sunma yetkisi ve görevi veriliyor. Bütçe, Meclisin onayıyla kabul ediliyor.

10- Cumhurbaşkanı'na olağanüstü hâl ilan etme yetkisi veriliyor. İlan edilen OHAL'i gerekli görülen hallerde kısaltma, uzatma, kaldırma yetkisi TBMM'ye veriliyor.

11- Üst düzey kamu görevlilerinin atanması usulleri cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle belirleniyor.

12- Cumhurbaşkanı'na kamu tüzel kişiliği kurma görevi veriliyor.

13- Cumhurbaşkanı seçilme yeterliliklerine dair mevcut Anayasa'daki hükümler korunurken, "Türk vatandaşı" olması ibaresi, "Doğuştan Türk vatandaşı" olması şeklinde değiştiriliyor.

14- Cumhurbaşkanlığı'na TBMM'deki siyasi parti grupları, son genel seçim-

lerde yüzde 5 oy almış siyasi partiler ve en az yüz bin seçmenin aday gösterebilmesi öngörülüyor.

15- Mevcut Anayasa'da 550 olarak öngörülen milletvekili sayısı 600'e çıkarılıyor.

16- Milletvekili seçilme yaşı 25'ten 18'e düşürülüyor.

17-4 yılda bir yapılan TBMM seçimleri ile 5 yılda bir yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin birleştirilerek 5 yılda bir, aynı gün yapılması öngörülüyor.

18-Savaş sebebiyle TBMM ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri bir yıl erteleniyor ve bu işlem tekrarlanabiliyor. TBMM'de herhangi bir milletvekilliği koltuğunun boşalması halinde aynı partiden sıradaki 'yedek milletvekili'nin boşalan koltuğa getirilmesi öngörülüyor.

19- TBMM'nin Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetleme yetkisi elinden alını-

yor.

20- TBMM'nin en önemli denetim mekanizmalarından gensoru ve Meclis soruşturması yetkileri kaldırılıyor. Anayasa'nın, "Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır" hükmüne "ve tarafsız" ifadesi ekleniyor.

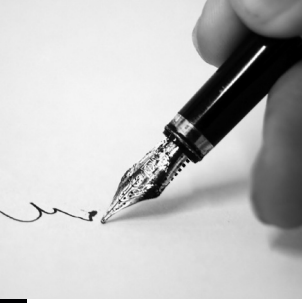
21-Disiplin mahkemeleri dışında askeri mahkemeler kaldırılıyor.

22-HSYK üye sayısı 22'den 12'ye düşürülüyor. Yarısının Meclis, diğer üyelerin ise Cumhurbaşkanı tarafından atanması isteniyor.

23-Jandarma Genel Komutanlığı MGK'dan çıkarılıyor.

(*) Bu yazının hazırlanmasında Vikipedi'nin (Özgür Ansiklopedi) Başkanlık Sistemi, ABD, Rusya, Fransa ve Brezilya başlıklarından yararlanılmış, adı geçen bölümlerden alıntılar yapılmıştır.

Kürdistan Sosyalist Partisi – PSK Legalleşti

Seyidxan Pasûrî

Bilindiği gibi Partiya Sosyalîst a Kurdistan - PSK, 30 Mayıs 2016 tarihinde Ankara’da İçişleri Bakanlığına, kurucular tarafından yapılan müracaatla birlikte legal bir statü kazandı. Biz de kıyısında, köşesinde bu geleneğin içeriğinde yer almış, onu tanımış, faaliyetlerine katılmış biri olarak sizler için bu konuyu ele alıp, değişik açılardan yorumlamaya çalıştık. Aşağıdaki metinde okuyacağınız görüşler, ortaya konulan yaklaşımlar ve sorulara verilen yanıtlar, PSK’nin kurumsal kişiliğini, başkanını, organlarını ve kurucular kurulunu bağlayıcı nitelikte değildir. İleri sürülen görüşler, ortaya konulan düşünceler ve sorulara verilen yanıtlar yalnızca bizleri bağlamaktadır.

PSK nedir? PSK’yi ortaya çıkaran tarihsel-sosyal-siyasal ve kültürel sebepler nelerdir?

Partiya Sosyalist a Kurdistan, Türkçe adıyla Kürdistan Sosyalist Partisi (PSK), 1974 yılının sonunda çok az sayıda Kürd

aydını tarafından illegal olarak kurulan bir Kuzey Kürdistan partisidir. PSK’nin kurulmasında etkili olan iki önemli faktörden bahsetmek mümkündür.

Birincisi, 1808’deki Abdurrahman Paşa ayaklanmasında başlayarak günümüze kadar devam eden sayısız ayaklanma ve başkaldırıya rağmen, Ortadoğu’daki halklar içerisinde en fazla nüfusa sahip olan uluslardan biri olan Kürtlerin herhangi bir ulusal statüye sahip olmamaları. Bugün de kimi kaynaklara göre Türkiye’de 20 milyonu aşkın bir Kürd nüfusu ulusal, demokratik ve insani haklarından yoksun bir şekilde yaşamaktadır. PSK, Türkiye’de ve Kuzey Kürdistan’da yaşayan Kürtlerin ulus olmaktan kaynaklı ulusal (kolektif) haklarını elde etmeleri için kurulmuştur. Kurulduğu günden itibaren dünya, bölge ve ülke koşullarının sağlıklı bir analizini yaparak Türkiye Kürdistanı’nda verilecek mücadelenin barışçıl, demokratik ve legal olmasını savunmuştur. Kürtler açısından tarihi göre-

vin, ulusal demokratik devrim olduğunu belirlemiştir. İlegal örgütlenmiş olması PSK'nin kendi tercihi olmamıştır. Ülke-deki öznel ve nesnel şartlar onu illegaliteye itmiştir. PSK illegalken bile legal, demokratik, barışçıl ve parlamenter olanakları sonuna kadar kullanmıştır. Örneğin 1970'lerin ortalarından itibaren yoğun bir yayıncılık faaliyetine girişerek (Özgürlük Yolu Dergisi, Roja Welat Gazetesi, Roja Nu Yayınevi vs.), dernekler açarak (DHKD, HKD, STRAN, ÇIRA vs.), siyasi partiler kurarak (HEP ve DEP'in kurucuları arasında yer almak hatta ön ayak olmak; DDP, DBP gibi partiler kurmak, değişik Kürt çevrelerinin içinde yer aldığı HAK-PAR'ın ana gövdesi olmak) legal alanda önemli işlere imza atmıştır.

İkincisi, 17 yy'dan itibaren Batı Avrupa'da ortaya çıkan Sanayi Devrimi ile birlikte yeni sosyal sınıfların ortaya çıkışı, 1789 Fransız İhtilali ile birlikte ulusal devlet fikrinin yayılması, 1848 de Marx tarafından Komünist Manifesto'nun yayınlanması ve 17 Ekim Bolşevik Devrimi'nin Çarlık Rusya'sında gerçekleşmesi gibi tarihsel süreçler doğal olarak bütün dünya halklarını etkilemiştir. Türkiye'de 1961 anayasası ile getirilen düzenlemeler sonucunda, Marksist ve Sosyalist klasiklerin Türkçe 'ye çevirisi yapılmıştır. Bu da Türk ve Kürt gençleri arasında sınıfsal bilincin oluşmasını beraberinde getirmiştir. Bütün bu gelişmeler sonucunda Türkiye'deki sosyalistler, sınıf mücadelesini esas alan legal/illegal örgütler kurmuşlardır. PSK'nin kurucularının önemli bir kısmı 1960'lı yıllardan itibaren diğer halklara mensup yoldaşlarıyla birlikte söz konusu ortak örgütsel yapıların içerisinde yer alarak mücadeleye atılmışlardır. 12 Mart 1971 askeri mühtirasından sonra "işçiler ve ezilen uluslar birleşiniz" şiarında yer alan "ezilen uluslar" kısmının, sınıfsal mücadele açısında tali

bir ayrıntı gibi görünmesi, PSK'nin Kürdistan ve sosyalist bir parti olarak ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Özetlemek gerekirse PSK'nin kurulmasına yol açan iki tane önemli ontolojik sebep vardır: Birincisi Kürtlerin ulus olmaktan kaynaklı ulusal ve demokratik (kolektif) hakları, ikincisi Kürtler de dünyadaki diğer haklar gibi çok sınıflı çok tabakalı bir yapıya sahip olduğundan dolayı, PSK "Kürdistan emekçilerinin, orta sınıfın, dar gelirli ve zayıf katmanların, aydınların, demokrasi, özgürlük ve eşitlikten yana olan bütün kesimlerin" partisi olmak için kurulmuştur.

PSK'nin 5'inci kongresinde legalleşme meselesi gündeme gelmesine karşın niye ancak 10. Kongrede kararlaştırıldı?

Bildiğiniz gibi legalleşme meselesi ilkin PSK'nin 5'inci kongresinde kurucu Genel Sekreter Kemal BURKAY tarafından dillendirildi. Kongre, bu adım için henüz şartların oluşmadığı sonucuna vardı. Bizce 20 yıldan fazla bir süre önce yapılmış olan bir tartışmayı güncelleştirmek gereksizdir. O dönem legalleşme lehinde ve aleyhinde yer almış olan aktörlerin tamamı açısında kıvanç duyulacak bir durum varsa, o da PSK'nin şu an itibarıyla legalleşmiş olmasıdır. Kaldı ki "erkendir" ya da "geç kaldık" diyenlerin argümanları hakkında nihai kararı verecek olan tarihtir.

PSK ve HAK-PAR'ın iki ayrı parti olması hususunda ne düşünüyorsunuz?

Yazımızın başında PSK'nin legal olarak kurulması önünde engeller olduğunu ifade etmiştik. Fakat onun legal olanaklardan azami derecede yararlandığını belirtmiştik. Tabiri caizse ontolojik sebebi ortaya koyabilmek için Platon ile Fara-bi'ye (ikisi de idealist) başvurmak gere-

kir. Platon varlıkları ikiye ayırır. Birincisi idealar dünyası, ikincisi nesneler dünyası. O nesneler dünyasındaki her varlığın var oluş sebebinin idealar dünyasındaki karşılığından kaynaklandığını iddia eder. Farabi ise mutlak varlık ile cüzi varlık ayrımını ortaya koyar. Ona göre mutlak varlık kendinden var olan, cüzi varlık ise varlığının kaynağını mutlak varlığa borçlu olan varlıktır. HAK-PAR'ın kurulmasında PSK'nin kurumsal yapısının sunmuş olduğu maddi, manevi ve kadrosal destek yadsınamaz. Kaldı ki HAK-PAR'ın programasal hedeflerinden biri de illegal olarak kurulmuş olan Kürt partilerinin Kürt ve Kürdistan isimleriyle legalleşmesini sağlamaktır. Nihayetinde, çoğu şey er geç “aslına rücu etmek zorundadır.”

PSK' nin kurucusu ve ilk Genel Sekreteri Kemal Burkay'ın ve PSK ile özdeşleşmiş olan bazı şahsiyetlerin legalleşme sürecinin dışında durmaları olumsuz bir durum değil midir ?

Elbette olumsuz bir durumdur. Kemal Burkay erken gençlik döneminden başlayarak günümüze kadar ömrünün önemli bir kısmını Kürt halkının ulusal ve toplumsal mücadelesine adanmış önemli bir değerdir. Yazdıkları ve çizdikleriyle PSK'nin kurumsallaşmasında önemli etkide bulunmuştur. PSK'nin lider kültü partisi olmamasının önemli sebeplerinden biri Kemal Burkay'ın kişiliği ise bir diğer sebep de Özgürlük Yolu geleneğine bin bir emekle, bedelle, fedakârlık ve yüksek bir bilinçle katkı sunmuş olan kadrolarıdır. Velhasıl PSK özel değil müsterek bir mülkiyettir. Zaten Kemal Burkay, sürekli kurumsal yapı içerisinde yer alan organ ve kurulların aldığı kararları önemseydiğini vurgular. PSK'nin legalleşme kararı da kongre kararıdır. PSK'nin legale çıkması yeni bir örgüt kurma ihtiyacından hâsıl olmamıştır. Sadece illegal olan bir

örgüt legal bir örgüte dönüşmüştür. Yine PSK, Sayın Burkay'ın ülkeye dönüşünde ve sonrasında ona kurumsal kimliğiyle ve kadrolarıyla ahde-vefa ilkesi gereği maddi ve manevi her türlü katkıyı ve fedakarlığı sunmaktan geri kalmamıştır. Bu bağlamda nesnel ve öznel olgular ortada iken “Yeni PSK” kavramsallaştırması maddi gerçeği ters yüz etmekten başka bir anlam ifade etmemektedir.

Kemal Burkay ile Mesud Tek'in ülkeye gelişlerinin bir “devlet projesi” olduğu iddia edilmektedir. Ne diyeceksiniz?

Ömürlerinin neredeyse tamamına yakının Kürt halkının haklı davasına adanmış olan Burkay ile Tek'in ülkeye dönüşlerinin Türk Devleti projesi olduğunu iddia edenler ya müfteri ya da meczup olmalı. Kitleler içerisinde fısıltı gazetesi ve dedikodu ile bu tür mesnetsiz iddiaları yayanların iyi niyetli olmadıkları muhakkaktır. Hukuktan azıcık anlayanlar bilirler ki çok istisnai suçlamalar (soykırım, katliam ve insanlığa karşı nefret suçları) dışında kalan bütün davalarda zamanaşımı vardır. PSK ana davası üzerinde 30 yıllık zaman aşımı süresi dolduğundan dolayı ülkeye dönmüşlerdir. Kaldı ki her iki lider de yaklaşık 25 yıl önce vermiş oldukları mülakatlarda “bir gün ülkeye dönersek, yargılanmak için değil yargılamak için döneceğiz” demişlerdi. PSK'nin kendi programı, kendi paradigması ve geçmişini sahiplenen görüşleri ile legale çıkmış olması bu tür deli saçmalıklarına verilmiş olan en önemli yanıttır.

PSK, HAK-PAR ayrışmasından sonra PSK'nin sahip olduğu mali kaynaklarının akıbeti ne olacak?

WE DON'T KNOW ANYTHING ABOUT THIS SUBJECT. Bir şey bilmiyoruz dediğimize bakmayınız. PSK kurul-

duğu günden itibaren, herhangi bir güce ekonomik bağımlılığın olması durumunda bunun örgütün özgür karar alma olanağını sekteye uğratacağı inancıyla hareket etmiştir. Herhangi bir ülkeden, herhangi bir sermaye grubundan ya da herhangi bir kimseden alınacak maddi yardımların, süreç içerisinde ideolojik ve politik düzlemde bağımsız politikalar oluşturmada ve sağlıklı bir mücadele pratiğinin hayata geçirilmesinde engel teşkil edeceğini şiar edinmiştir. Bu yüzden paylaşılacak, üzerinde kavga edilecek maddi bir imkân söz konusu değildir. En büyük sermayesi ortaya koymuş olduğu sağlıklı dünya görüşü, şanlı mücadele geçmişi ve sarsılmaz bir inançla kendisine bağlı kadrolarıdır. Yurt dışındaki (diasporada) yaşayan yurtseverlerin yaptıkları bağışlar ile üyelerinin vermiş oldukları cüzi aidatlarıyla çalışmalar finanse edilmiştir/edilmektedir. Düzenli olarak çıkardığı yayınlardan elde ettiği gelir ise (daha düne kadar yayınların Türk Devleti tarafından yasaklandığı ve toplatıldığı herkesin malumudur) ancak kendi devamlılıklarını sağlamaya yetmiştir.

PSK programında neden antiemperyalizm, anti kolonyalizm, anti feodalizm tanımlamalarına yer verilmemektedir?

Güzel bir soru. Anticilik kavramları üzerinden kendilerini tanımlama anlayışı Türkiye ve Kürdistan solunun, “çocukluk hastalığıdır”. Herhangi bir örgütün kendini tanımlaması için “antici” olmasına gerek yoktur. Örgütler savundukları dünya görüşleri, ortaya koydukları programları, benimsedikleri tüzükleri, bağlı oldukları paradigmaları ve çizdikleri stratejileri aracılığı ile neyin yanında neyin karşısında yer aldıklarını göstermiş olmazlar mı?

Türkiye’de demokrasi ve insan hakları standartları AB düzeyine çıkarılırsa ve Kürdlere bireysel-kültürel haklar ta-

nınırsa PSK açısından sorun çözülmüş sayılmaz mı?

Türkiye’nin demokratikleşmesi, temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması, örgütlenme, düşünce ve ifade özgürlüğü ile din, vicdan ve ibadet serbestliği önündeki engellerin kaldırılması PSK’nin öteden beri savunduğu görüşlerdir. Türkiye’nin evrensel hukuktan kaynaklı yükümlülüklerini yerine getirmesi, Kürt sorunun nihai çözümü anlamına gelmez. ”Sırların taşlara yazılı olduğu bu kadim coğrafyanın“ en eski sahiplerinden biri olan Kürtlerin, ulus olmaktan kaynaklı ulusal (kolektif) hakları vardır. Onların yaşadıkları bir ülkeleri vardır. Kendi ülkelerinde dünyadaki diğer özgür halklar gibi onurlarıyla yaşama hakları vardır. Kürtler, dünyanın herhangi bir yerinden Kürdistan’a sonradan göç etmiş olan bir halk değil ki, bireysel ve kültürel haklar tanındığında sorun çözülmüş olsun.

PSK zaten kamu hukukundan kaynaklı “Negatif statü, “Pozitif statü” ve “Aktif statü “haklarının Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından kayıtsız-şartsız yerine getirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Ulusal ve uluslararası hukuktan kaynaklı yükümlülükler, devletin pazarlıksız bir şekilde bu adımları atmasını gerektirmektedir.

Kürt sorunun nihai çözümü “halkların kendi kaderini tayin etme hakkı “veya “self determinasyon” un tanınmasıyla mümkündür.

Türkiye’deki anayasal, yasal ve hukuksal düzenlemeler (mevzuat) ile siyasi partiler yasası gibi kaideler olduğu yerde dururken, PSK’nin ‘ilkelerine ve değerlerine bağlı ‘kalarak legalleşmesi mantıksal tutarlılıkla nasıl açıklanabilir?

Şöyle açıklanabilir; her şeyden önce PSK’nin beslendiği asıl kaynak, Kürt halkının yaklaşık 200 yıllık mücadele geçmi-

şı, 40 yılı aşkın kendi geçmişi, değerleri, mücadelesi ve Türkiye demokrasi güçlerinin kanları ve canları pahasına elde etmiş oldukları kazanımlarıdır. Diğer yandan PSK “insan hakları evrensel bildirgesi, AGİT, Paris Şartı, AB Katılım Ortaklığı Belgesi, Helsinki Senedi, Kopenhag Kriterleri, Avrupa Konseyi’nin benimsemiş olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümlerine ve Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasasının 90 Maddesi’nin son bendinde 2004 yılında yapılan değişikliğe bağlı olduğunu vurgular. Kaldı ki bir ülkedeki cari hukuksal mevzuat çağdışı, akıl dışı, bilim dışı, mantık dışı ve insan doğasına aykırı bir ihtivaya sahipse, fiili durum yaratılarak bunun işlevsiz hale getirilmesi demokrasi ve özgürlük mücadelesinin bir gereği değil midir?

PSK’nin sosyalist bir parti olması geniş toplumsal kesimleri örgütlemesi önünde engel değil midir?

Net ifade etmek gerekirse, değildir. PSK’nin ismindeki “sosyalizme” itiraz edenler, neden ismindeki “KÜRDİSTAN”ı görmezler. Kürtler homojen bir toplum değil ki sadece bir dünya görüşünü benimseyen tek parti olsun. PSK’nin programı iki ayaklıdır. Birincisi Kürtlerin ulus olmaktan kaynaklı ulusal demokratik haklarıdır. Demokratik bir toplum yaratıldıktan ve çok uzun bir süre sonra şartlar oluştuğunda barışçıl ve serbest seçimler sonunda ikinci aşama olan sosyalizme geçilecektir.

Kemal Burkey’in Genel Sekreterliği bırakmasından sonra PSK’nin yayınlarında sosyalizm ile ilgili yazıların çıkarmaması hakkında ne diyeceksiniz?

PSK, ne sosyalizm isminden ne de idealinden vazgeçmiş bir örgüt değildir. Herkesin malumu olan durum şudur: Sosyalist Bloğun çökmesi ile birlikte bütün

dünyada Marksizm ve sosyalizm kuramsal anlamda tartışılır hale geldi. Dünya sosyalist hareketinin bir bunalım içinde bulunduğu, başka bir ifade ile bir arayış içinde olduğu ortada. Elbette bu geçici bir süreçtir. Sınıf mücadelesi açısından etkin ve yeni bakış açısını sunabilecek entelektüellerin, düşünürlerin, sosyalist kuramcılarının eksikliği her açıdan hissedilmektedir. Bütün bunlara Kürt halkının içinde bulunduğu ekonomik, sosyal ve kültürel koşullar da eklendiğinde, sosyalizme geçmişte olduğu kadar vurgu yapmak kolay olmuyor. Kaldı ki PSK’nin HAK-PAR’dan talebi sosyalizm değil, Kürdistan’dı.

Türkiye’de son derece çağ dışı kalmış Siyasi Partiler Yasası yürürlükte durmaktayken, nasıl olur da Kürdistan ismiyle parti kurulur? Bu durum devletin Kürdleri bölme istencinden kaynaklanıyor olamaz mı?

Bunu iddia edenler, son 20 yılda dünyada, bölgede, Türkiye’de ve Kürdistan’da meydana gelen değişimlerden bihaber olan kimselerdir. Kuzey Kürdistan’da, Kürtlerin “KÜRDİSTAN” ismiyle siyasi partiler kurmaları Türk Devleti’nin bir lütfu değildir. Türkiye’deki Kürtlerin, demokrasi ve değişim güçlerinin kararlı mücadeleleri ile dünyadaki konjonktürel şartların doğurduğu bir sonuçtur. Yasal birtakım hakların elde edilmesi için kararlı ve tutarlı bir mücadele gerekmez mi? Yürürlükteki hukuksal düzenlemeler kadar “haklı ve fiili hukuk” yaratmak devrimci mücadelenin gereği değil midir? Sosyalist, komünist- liberal, muhafazakâr, dindar, seküler ve hatta Maoist dünya görüşüne sahip olan kişilerin kendi dünya görüşlerine uygun Kürdistanî parti-ler kurmaları önünde ne tür engeller var?

”PSK, yayınlarında sürekli özgürlük, demokrasi, insan hakları ve Kürd-

lere özgürlük” diyor. Bunlar burjuva demokratik talepler değil midir?

Doğru, “Ulus devlet fikri burjuva sınıfının bir talebidir”, “ulusal Pazar yaratmak burjuvazinin isteğidir”, “uluslar kapitalizmin şafağında doğdular” vs. gibi tespitler, PSK’nin ortaya koymuş olduğu ilkeler midir? Peki, niye diyalektik (aynı zamanda tarihsel) materyalizm açısından kapitalizmin ürünü olan “burjuva” sınıfı ileri-ciydi? Kaldı ki modern sanatların birçok dalı burjuva sınıfının ürünü değil midir? Ezilen ulusların, burjuvazinin talebi olan ulusal demokratik devlet istemi devrimci bir istek midir yoksa gerici bir istek midir? Ulusal pazar talebi sadece burjuvazinin talebi midir? İnsanlığın ortak bedeller ödeyerek elde etmiş olduğu bazı ulvi değerler bir sınıfın ‘özel mülkiyeti’ midir?

PSK, Kürdistan’ın diğer parçalarıyla nasıl bir ilişki öngörmektedir? Diğer parçalardan örgütlenmek istiyor mu?

Başta söyleyelim, PSK diğer parçalarda örgütlenmeyi savunmamaktadır. Kürtlerin ülkesinin değişik ülkeler tarafında bölüşülmüş olması Kürt halkının iradesi dışındadır. Süreç içerisinde Kürdistan’ın her parçasındaki gelişmeler farklı bir seyir izlemiştir. Her parçanın kendisine özgü öznel ve nesnel koşulları olduğundan dolayı, her parçadaki Kürtlerin ayrı örgütlenmeleri, farklı mücadele stratejileri izlemeleri ve değişik yöntemlere başvurmaları Kürtlerin yararınadır. Kaldı ki PSK, Kürdistan’ın diğer parçalarındaki halkımızla ve örgütleriyle dayanışmaya büyük bir paye biçmektedir.

PSK’nin federasyon tezi nedir? Siyasi hedefleri nelerdir ?

Buna en iyi yanıt PSK’nin kendi programıdır: “PSK, Kürt halkının ulusal özgürlüğünü, halkımızın kendi kaderini

özgürce belirlemesinde görür. Kürt halkı, kendi kaderini özgürce belirlemeli ve kendi kendisini yönetme hakkına sahip olmalıdır.

“Partimiz, Kuzey Kürdistan için bunun iki biçimde olabileceği görüşündedir: Kürt halkı ayrılıp kendi devletini kurabilir veya Türkiye halklarıyla demokratik bir birliği seçebilir.

“Bizim tercihimiz demokratik bir federasyondan yanadır. Türkiye federal bir sisteme geçmeli, Kürdistan federe bir statü ile federal Türkiye içinde yer almalıdır. Federe Kürdistan’ın kendi parlamentosu, hükümeti ve yasama organları olmalı; Kürt halkı, federal Türkiye’de Türk halkı ile eşit haklara sahip bulunmalıdır.”

PSK’nin ulusal ekonominin inşasına bakışı nedir?

Ulusal bir ekonomide bahsedebilmek için öncelikle ulusun ve ülkenin özgür olması gerekir. Bizce PSK’nin mevcut programı her ne kadar ‘bilim ve teknolojinin gelişmesi için her türlü tedbir alınacak ekonominin çağa uygun gelişmesi için bilimin imkanlarından faydalanılacaktır’ diyorsa da savunulan şey ezilen toplumsal kesimlerin çıkarlarını bir ekonomik model çağrışımı yapmaktadır. Bizce ulusal ekonominin inşa meselesi ulusal özgürlük talebi elde edildikten sonra sistematik bir şekilde üzerinde düşünülmesi gereken bir meseledir.

Sizce PSK’nin bugüne kadar başarıları nelerdir?

Bir, PSK ulusal ve sınıfsal bilincin gelişmesi açısından son derece etkili çalışmalar yaptı (gazeteler, dergiler, kitaplar, broşürler, bildiriler çıkartmak, legal olanaklardan sonuna kadar faydalanmak, kültür dernekleri vs. kurmak, diasporada etkin çalışmalar yürütmek vb.)

İki, PSK Kürdistan'ın sosyo-ekonomik yapısına ilişkin yapmış olduğu tespitlerle ulusal özgürlük talebinin ete kemiğe bürünmesine yol açtı. Sağlıklı tahliller üzerine inşa edilecek örgütsel yapıların, önlerine doğru bir strateji koyabileceklerini gösterdi.

Üç, PSK ulusal birlik meselesini stratejik bir mesele olarak gördü. Türkiye Kürdistan'ında ulusal birliğin kurulması için her türlü özveriyi gösterdi. Kürdistan'ın diğer parçalarındaki mücadeleye büyük değer verdi. O parçalardaki örgütlerle dayanışma içinde oldu. Kürt sorununun uluslararası arenada duyulması ve bilinmesi için önemli diplomatik çabalar gösterdi.

Dört, Kürt meselesinin entelektüel, bilimsel, ulusal ve uluslararası platformlarda tartışılmasını sağladı.

Beş, PSK kurulduğu günden beri şiddetli bir mücadele yöntemi olarak benimsemiş olduğu gibi asla ve kata elini kardeş kanına bulaştırmadı.

Altı, PSK yazdıklarında ve söylediklerinde, KÜRT, KÜRDİSTAN, FEDERASYON, KÜRT DİLİ, KÜRT TARİHİ, KÜRT HALKI ifadelerini ısrarla

vurgulamasına rağmen, asla nefret söylemine başvurarak yan yana yaşadığı halklar arasında ırkçı ve şoven duygu ve düşüncelerin gelişmesine katkıda bulunmadı.

Sizce PSK'nin bugüne kadar başaramadıkları nelerdir?

PSK, çok doğru ve öngörülü bir programa, demokratik ve özgürlükçü bir işleyiş mekanizmasına ve saygın ilişkilere sahip olmasına rağmen arzulanan kitlesel bir örgütlülüğe ulaşamamış olması başaramadıklarının başında gelir. Elbette bunda öznel ve nesnel koşulların etkisi vardır.

Kürtler ve PSK açısından nasıl bir gelecek ön görüyorsunuz?

Tarih, son dönemlerin popüler ifadeyle söylemek gerekirse 'haklı olan kazanır'. Dünyada, bölgede ve Kürdistan'daki gelişmeler Kürt halkı ve PSK açısından tarihi fırsatlar sunmaktadır. Çok sloganvari olacak ama "başaracağız, mutlaka başaracağız". Dünya görüşümüze, sağlam programımıza, yoldaşlarımıza, halkımıza ve insanlığın bin yıllardan beri vermiş olduğu mücadele deneyimine güvenerek, özgürlüğe ve özgür yarınlara olan sarsılmaz bir inanca sahibiz.